

Uplatnitelnost středoškoláků v regionu Libereckého kraje: faktor ovlivňující výběr střední školy

Diplomová práce

Studijní program:

N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obory:

Občanská výchova

Zeměpis

Autor práce:

Bc. David Zlesák

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Hynek Böhm, Ph.D.

Katedra geografie

Zadání diplomové práce

Uplatnitelnost středoškoláků v regionu Libereckého kraje: faktor ovlivňující výběr střední školy

Jméno a příjmení: **Bc. David Zlesák**
Osobní číslo: P20000753
Studijní program: N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol
Specializace: Občanská výchova
Zeměpis
Zadávací katedra: Katedra geografie
Akademický rok: **2020/2021**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod do problematiky, metodologie a výzkumné otázky
2. Počet maturantů z jednotlivých typů škol za zvolené období
3. Zpracování výsledků za oblast Libereckého kraje
4. Dotazník a jeho vyhodnocení
5. Návrh didaktického transferu pro žáky 2. stupně základní školy
6. Diskuse
7. Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

KELLER, Jan a Lubor HRUŠKA TVRDÝ. Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-78-6.
JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.
PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): A Typology of Rural Space in Czechia according to its Potential for Development. *Geografie*, 115, No. 2, pp. 161–187.
KLUFOVÁ, Renata. Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-733-1.
SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.
HNILIČKA, Pavel. Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů : urbanismus do kapsy. 2., dopl. vyd. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-592-4.
HAMPL, Martin. Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha: DemoArt pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu, 2005. ISBN 80-86746-02-X.

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Hynek Böhm, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce:

2. června 2021

Předpokládaný termín odevzdání:

28. dubna 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

19. dubna 2022

Bc. David Zlesák

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své práce doc. Hynku Böhmovi, Ph.D. za odborný dohled a dále za podnětné připomínky doc. PaedDr. Dr. Petru Urbánkovi, PhDr. Jitce Novotové, Ph.D. a Mgr. Karlu Bártovi.

Rovněž děkuji za ochotu při spolupráci děkanům a proděkanům prof. RNDr. Janu Pickovi, CSc., prof. Ing. Zdenku Plívovi, Ing. arch. MgA. Osamu Okamurovi, Ph.D., PhDr. Ing. Jaroslavě Dědkové, Ph.D. a Ing. Miloši Hernychovi, jakož i vedoucím studijních oddělení FP, FM, FE, FUA, Miroslavě Kretschmerové, Ing. Daně Skrbkové, Evě Konopové.

A v neposlední řadě Ing. Josefu Chudobovi, Ph.D. za připomínky k dotazníku.

Anotace

Diplomová práce pojednává o problematice uplatnění studentů po dosažení určitého typu vzdělání. Zabývá se moderním pojetím uplatnění a faktory, které jsou pro něj stěžejní. Se změnou hospodářství a kultury v posledních 30 letech je potřeba vnímat nové potřeby trhu a společnosti. Uplatnění již není předem naplánováno, ale je často neřízené či živelné. S tím se pojí nové role školního systému a nároky na něj kladené. Nepopíratelnou roli hraje i okolí jedince nebo média či sociální sítě, které ovlivňují konkrétní cestu za vzděláním, a tím i uplatněním. Velmi významné jsou geografické faktory, které zásadním způsobem ovlivňují nejen výběr samotné školy, ale také setrvání v místě, kde byla škola vystudována nebo v lokalitě, ve které absolvent nalezne uplatnění.

Samotná práce je východiskem několikaleté práce popisující nejen aktuální stav počtu studentů v České republice s přihlédnutím k aktuálním světovým trendům, ale také rozebírající jevy a fenomény, které mohou potencionálně nastat. Vzdělání nevede jenom k uplatnění na konkrétní pracovní pozici, ale také vede k vytváření určitého typu vazeb mezi věkově stejně starými jedinci. Tyto vazby jsou jedincům ku prospěchu i v dalším osobním či soukromém životě. V regionu Libereckého kraje jsou některé fenomény více patrné než jiné, což je způsobeno nejen specifickými přírodními podmínkami, ale také historickými skutečnostmi. Tato diplomová práce má sloužit jako nástroj pro učitele, žáky, rodiče a další osoby, které se zabývají uplatněním, k tomu, aby k problematice přistupovali s dalším úhlem pohledu a dokázali zužitkovat koncentrované informace zde obsažené.

Klíčová slova:

uplatnění studentů, geografie práce, povolání, TUL, nezaměstnanost, studium, řemeslo, Liberecký kraj, globální faktory, lokální faktory

Applicability of secondary school students in the Liberec region: a factor influencing the choice of secondary school

Annotation

The diploma thesis deals with the issue of students' employment after achieving a certain type of education. It deals with the modern concept of application and the factors that are crucial for it. With the change in the economy and culture in the last 30 years, it is necessary to perceive the new needs of the market and society. Application is no longer planned in advance, but is often uncontrolled or spontaneous. This is associated with the new roles of the school system and the demands placed on it. The environment of the individual or the media or social networks also play an undeniable role, influencing a specific path to education and thus to employment. Geographical factors are very important, which fundamentally influence not only the choice of the school itself, but also staying in the place where the school was graduated or in the locality in which the graduate will find employment.

The work itself is the starting point of several years of work describing not only the current state of the number of students in the Czech Republic, taking into account current world trends, but also analyzing phenomena that can potentially occur. Education not only leads to employment in a specific job position, but also leads to the creation of a certain type of ties between individuals of the same age. These ties are of benefit to individuals in their future personal or private lives. In the Liberec region, some phenomena are more obvious than others, which is caused not only by specific natural conditions, but also by historical facts. This diploma thesis is to serve as a tool for teachers, students, parents and other people who deal with the application to approach the issue from a different perspective and be able to use the concentrated information contained here.

Key words:

student employment, geography of work, occupation, TUL, unemployment, study, craft, Liberec region, global factors, local factors

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíle práce, výzkumné otázky, hypotézy a metodologie.....	11
1.1 Cíle práce.....	11
1.2 Výzkumné otázky.....	11
1.3 Hypotézy.....	11
1.4 Metodologie.....	12
2 Teoretický rámec pro výběr dalšího profesního uplatnění.....	15
2.1 Faktory.....	16
2.2 Výběr povolání v souvislosti s věkem studentů.....	29
2.3 Přejít ze školy do zaměstnání.....	35
2.4 Od globálních faktorů k lokálním.....	41
3 Počet maturantů z jednotlivých typů škol.....	51
3.1 Počet a struktura středních škol.....	52
3.2 Poklesy studentů a škol.....	53
3.3 Uplatnění a nezaměstnanost a neaktivita studentů (15-24 let).....	55
3.4 Ukončená studia a přestup z oborů.....	58
4 Původ studentů na jednotlivých fakultách TUL.....	63
4.1 Počet škol a studentů v Libereckém kraji.....	64
4.2 Data ze studijních oddělení vybraných fakult TUL.....	64
4.2.1 Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta.....	65
4.2.2 Fakulta mechatroniky, informatiky a mezioborových studií.....	67
4.2.3 Fakulta ekonomická.....	69
4.2.4 Fakulta umění a architektury.....	71
5 Závěr z výsledků struktury studentů na jednotlivých fakultách TUL.....	72
5.1 Diskuze z výsledků struktury studentů na jednotlivých fakultách TUL.....	73
5.2 Ekonomický aspekt.....	74
5.3 Jiné možnosti dalšího studia.....	75
5.4 Řemeslo.....	76
5.5 Uplatnění v regionu.....	78
6 Dotazník.....	80
7 Shrnutí.....	105
8 Výběr povolání ve výuce.....	106
Závěr.....	111
Seznam použitých zdrojů.....	114
Přílohy.....	129
Doporučení pro Fakultu přírodovědně humanitní a pedagogickou.....	129
Zásady vypracování.....	130
Cíle nástroje.....	131
Podoba nástroje.....	133
Jaké otázky položit.....	136
Členění práce na základě charakteristických znaků dle Strádala (2001).....	137
Analýza volně dostupných nástrojů.....	138
Vyhodnocení nástrojů.....	142
Mapa spádové oblasti TUL a hlavních dopravních koridorů.....	143

Úvod

Práce vznikla na základě výzkumu týkajícího se pracovního uplatnění žáků a studentů na trhu práce. Již delší dobu se řeší na nejrůznějších úrovních, jak modifikovat středoškolské vzdělání. Vybrat si střední školu v 15 letech je vždy velké rozhodnutí, které nás často může ovlivnit na celý život. Spousta studentů ale střední školou nekončí a jdou studovat dál. Například Technickou univerzitu v Liberci. Jací studenti ale na TUL opravdu chodí, a jestli se v tomto chování dá nalézt nějaká pravidelnost, je pro otevírání oborů klíčové, převážně pro vedení univerzity a pro pedagogy, neboť počty studentů a jejich zaměření jsou důležité pro strategii univerzity v nadcházejících letech. Z hlediska podpory, kterou vysoká škola poskytuje vybraným středním školám, je vhodné znát motivaci i názory na jednotlivé typy zaměstnání, a to od těch, na které je potřeba vysokoškolské vzdělání, jako je učitel, až po ty, na něž stačí pouze výuční list. Dnešní doba se však dynamicky rozvíjí, a proto jsou některé závěry, díky kterým máme aktuální systém v nám známém složení, nepřesné. Tato práce tedy má zčásti také ověřit, zda je směřování nabídky oborů vhodné nebo by se mělo poupravit, popřípadě vytvořit k tomu vodítka.

Uplatnitelnost z oborů je totiž velmi důležitá z hlediska důvěry občanů ke státu. Bývá nepsaným pravidlem, že v dobách, kdy je ekonomická krize, se spousta mladých lidí snaží dostat na vysokou školu.¹ Pokud však absolventi ani s vysokou školou nenajdou lepší výchozí podmínky či snad dokonce pracují na pozicích, kde by jim stačila střední škola, dochází k sociálnímu rozpadu a k obecné nedůvěře ve státní instituce.

U gymnazistů, kteří většinou pocházejí z ekonomicky zajištěnější rodiny a jejich rodiče mají vysokoškolské vzdělání (i když se to v posledních 30 letech výrazně promíchalo, stále je to patrné) je normou pracovat a nezaměstnanost je vnímána spíše jako neschopnost, je pravděpodobnost, že nastoupí v případě neuplatnění s vysokou školou na pozice středoškoláků, vysoká. Stává se tak z nich často inteligentní prekariát.² U nás existuje legislativa, která (ve státní sféře) stupňuje plat v závislosti na dosaženém vzdělání (mimo jiné). V soukromém sektoru to neplatí, ale i zde panuje přesvědčení, že kultivovanější člověk je spolehlivější a má vyšší morální úroveň i chování.

Některým zaměstnavatelům je také jasné, že po přijetí vysokoškoláka (ať již vystudoval jakýkoli obor), je menší pravděpodobnost, že odejde, protože umí jenom určitou činnost a nemá praktické dovednosti či zkušenosti z jiných oborů. Také je pravděpodobné, že když se tento

¹ Práce není, absolventi raději dál studují, 2009. In: Lidovky.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/prace-neni-absolventi-radeji-dal-studuji.A091012_000074_ln_noviny_sko?

² KELLER, J., TVRDÝ, L. Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-78-6.

zaměstnanec zaučí, nebude se mu již chtít odcházet. Těmto společnostem jde převážně o klíčové kompetence, které zaručí například to, že se zaměstnanec bude umět celý život vzdělávat, bude umět pracovat v kolektivu nebo bude kompetentní k řešení problémů.

To však vede mnohdy k přesvědčení, že akademický titul je záruka výše zmíněných tezí. Mnoho studentů pod tímto neviditelným nátlakem společnosti či rodičů svou kariéru směřuje k získání akademického titulu, a vzdělání je na druhém místě. V kombinaci s tezí, která se již vžila do obecného podvědomí: „*S gymnáziem máš větší šanci dostat se na vysokou školu a také ji dodělat,*“ lze jasně vysledovat, že vzdělání se vnímá odlišně, než tomu dlouhou dobu bylo. Mnohdy je to pouze o získání formálního oprávnění, i když to samozřejmě není jediný důvod, proč studovat vysokou školu.

1 Cíle práce, výzkumné otázky, hypotézy a metodologie

1.1 Cíle práce

- 1) Zjistit, z jakých typů středních škol a na jaké fakulty se studenti TUL hlásí.
 - a) Jestli by šli znovu na stejný typ školy.
 - b) Zda by měli zájem studovat řemeslo.
- 2) Stanovit spádovou oblast středních škol, ze kterých přichází pravidelně na danou fakultu nejvíce studentů.
 - a) Určit, jestli je pro ně výběr školy důležitý.
 - b) Vyvodit, jaký má rodina vliv na typ studované školy.
 - c) Zjistit, zda jsou ve společnosti známé některé výroky o školství.

1.2 Výzkumné otázky

- 1) Řídí se studenti principem nabídky a poptávky (mají snahu získat titul za co nejméně úsilí)? Je důkazem velikost fakult a struktura středoškoláků nastupujících do bakalářského programu?
- 2) Budou gymnazisté vypovídat, že si uvědomují svoji neuplatnitelnost, a tak mají větší snahu dostat se na vysokou školu? (Dotazník)
- 3) Mají studenti středních odborných škol větší předpoklady ke studiu technických oborů?
- 4) Inklinují studenti středních technických škol ke studiu technických oborů? A inklinují gymnazisté k humanitním oborům (nebo na technické obory nastoupili, ale studium nedokončili a ve studiu pokračují na humanitní fakultě)?
- 5) Je TUL pro lokální studenty druhou variantou, ale pro studenty z větší vzdálenosti je to první varianta ke studiu?

1.3 Hypotézy

- 1) Geografické aspekty výběru povolání ve formě vzdálenosti bydliště od samotné školy budou hrát rozhodující roli při výběru samotné školy i oboru vzdělání.
- 2) Žáci při přestupu ze základní na střední školu nemají dostatek informací o studiu na střední škole a většinu informací sami nehledají, ale je jim zprostředkována skrze média, rodinu, přátele a známé.
- 3) Vzniká rozpor mezi zájmem o studium samotných žáků a uplatněním v oboru a daném regionu.
- 4) Demografické vzrůsty a propady ovlivňují kvalitu studentů na jednotlivých stupních středních škol a výrazně proměňují požadavky kladené na absolventy.

- 5) Školy nemají dostatečné prostředky pro kvalitní přípravu na volbu povolání.
- 6) Tlak na získání vysokoškolského vzdělání je často bezpředmětný, protože absolventi nezamíří do oboru práce, který vystudovali.

1.4 Metodologie

Struktura metodologické části:

- Desk research – analýza dostupné literatury jako úvod k tématu
- Práce se statistikou – vyjmenování nejčastějších statistických zdrojů pro účel této práce
- Kvalitativní aspekt výzkumu
- Semi-strukturované rozhovory se zástupci TUL
- Dotazník, kdy byl online, kolik lidí se zapojilo
- Využití mapových podkladů – Google maps

Data, která jsem použil, mají ve většině případů online charakter. Je to z důvodu, aby se dala snadno ověřit, byla snadno přístupná a také, protože se často jedná o zdroje, které jsou učený širší veřejnosti a do jisté míry utvářejí veřejné mínění. Mezi nejpřesnější patří údaje z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Data z druhé kapitoly jsou přímo převzatá ze studijních oddělení fakult. Ovšem ne všechny fakulty mi poskytly data, a to z různých důvodů.

Práce je na pomezí geografie, sociologie a vzdělávací politiky. Neobsahuje explicitní data, odchylka může být 5–15 %. Tento rozptyl je způsoben možnými restarty studia nebo například fenoménem zvaným „mrtvé duše“ kdy se vlastně jedná o studenty kteří jsou sice zapsáni ke studiu, ale fakticky školu nenavštěvují a do jejich vyloučení jsou považováni za studenty. Údaje mají spíš ilustrativní charakter, aby podložily či vyvrátily uváděné závěry.

Práce může sloužit i jednotlivým fakultám jako nástroj, díky kterému zjistí, na jaký typ střední školy mají směřovat svou nabídku, popřípadě zda se zaměřit na lokální školy či na vybrané školy v okolí či jiném kraji. Zároveň mohou (v případě zájmu) upravit svoje studijní plány tak, aby více vyhovovaly zájemcům podle jejich střední školy, například přidat více cvičení z odborných předmětů gymnazistům nebo naopak více hodin matematiky studentům ze středních odborných škol.

Úvodem k tématu je analýza dostupné literatury. Opěrným bodem této práce byla kniha od Jana Kellera, Lubora Tvrdého: Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. Tato kniha se zabývá proměnami školství v různých historických etapách a analyzuje školské systémy a proměny ke kterým došlo ve školství v druhé polovině 20. stol. Především v Evropě. Kniha popisuje mnoho aspektů současného školního systému, důvody, proč je ve školství nastaveno

tak jak je a zabývá se nejčastějšími otázkami a problémy, které ve školství jsou. Vyvrací také některé zažitá názory a stereotypy. Společnost vzdělání a vzdělaných lidí měla podle očekávání vyřešit spoustu regionálních i světových problémů, vymýtit chudobu a hlad ve světě nebo vytvořit prostor pro kompetentní zaměstnance. Vzdělávání širokých mas přineslo ale také mnoho nečekaných problémů jako vytváření studijních programů bez zřejmé kvalifikace v oboru nebo k přispění například inteligentního primariátu. Velký problém autoři vidí ve formální převzdělanosti a systému neustálého vzdělání a překvalifikování, které může vytvořit další propast ve společnostech.

Další literatura, o kterou se v práci opírám, jsou různé knihy zaměřené na psychologii žáků, jejich osobnost a knihy zaměřující se na vliv osobnosti na druh možné vykonávané pracovní pozice po skončení školy. Další jsou příručky pro učitele věnující se volbě povolání, knihy zabývající se proměnou pracovních pozic ve školství a trendy, které by měla škola jako vzdělávací instituce zakomponovat do výuky. Publikace věnované kariérním procesům spolu s připraveností absolventů pro vstup na trh práce, a další knihy věnující se problematice propojení vzdělávacího procesu a světa práce a uplatnění na něm jsou dalšími, které jsem v této práci použil.

Ze statistických zdrojů, které jsem použil je primárním zdrojem Český statistický úřad. Jeho zdroje včetně zdrojů převzatých mi poskytly důležitá data pro uchopení tématu a celé problematiky. Další data pochází z dat Národního ústavu odborného vzdělávání. Další data pochází z webu Infoabsolvent.cz. Další cenná data jsou přímo převzatá z webu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Statistická data jsem použil pro zjišťování konkrétních údajů spojených se školstvím v České republice. Vybrané publikace, jež se zabývají způsoby, jakými žáci vybírají střední školy, práce zaměřené na další kariéru žáků nebo dlouhodobé studie analyzující konkrétní jevy od spokojenosti s výběrem střední školy až po způsob, kterým byla rodina nápomocná při samotném studiu. Data z různých zdrojů zaměřující se na konkrétní otázky se často liší v počtech. Všechny ale ukazují stejný nebo podobný trend. Na základě těchto statistických údajů a informací v nich obsažených je možné vytvořit si představu o konkrétních problémech žáků a studentů řešících otázku studia a uplatnění po studiích.

Kvalitativní výzkum se zaměřil především na to, jakým způsobem jedinci, ať již osloveni v různých dotaznících nebo například v internetových diskuzích, vnímají aspekty jednotlivých prvků vzdělávání. Vzdělávání a jeho subjektivní vnímání ovlivněné například rodinou, známými nebo kamarády, je velmi podstatné nejen pro výběr povolání samotného, ale také pro celospolečenský pohled. Stereotypy, předsudky nebo zkrácené pohledy využívané ve výběru povolání nebo v otázkách na konkrétní nastavení například vzdělávacího systému jsou velmi

signifikantní. Projevují se celou řadou názorů, postojů či projevem hodnotícím, analyzujícím nebo popisujícím ve zjednodušené podobě školství jako celek i školství a jeho komponenty. Nutno podotknout, že velká část názorů je zatížena reliktem minulosti, nesprávnou interpretací skutečnosti, pouhým osobním názorem, nebo konkrétní případovou studií, kterou si jedinec či jedinci prošli.

Semi-strukturované rozhovory se zástupci TUL mi poskytly vnitřní pohled a odpovědi na otázky, stereotypní představy, ale i fakta, která nejsou ve velké míře zmiňována. Diskuze probíhaly především se studijními odděleními, děkany a proděkany všech fakult Technické univerzity v Liberci. Velice sdílné byly Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická, která mi umožnila přístup ke všem datům spolu s vnitřním pohledem děkana pana prof. Picka, Fakulta mechatroniky, informatiky a mezioborových studií, kde jsem po rozhovoru s děkanem prof. Plívou získal informace o typu studentů, kteří jejich fakultu navštěvují i a jaké požadavky mají a kteří studenti mají velkou šanci na dostudování. Na Fakultě umění a architektury jsem o rozhovor požádal studijní referentku paní Konopovou, která mi sdělila, že studenti na jejich fakultě jsou velmi variabilní. Studijní oddělení Fakulty ekonomické mi data poskytlo, nic dalšího mi k datům ovšem nesdělilo. Fakulta strojní a Fakulta textilní mi svá data neposkytly z obav o možné zneužití dat. Z rozhovorů, ať již na studijním oddělení nebo s děkany, vyplynulo, že každá fakulta má nějakou představu o tom, z jakých typů středních škol přijímají žáky a každé studijní oddělení či děkani dokázali odhadnout i to, jestli mají vyšší či nižší šanci na dostudování.

Pro ověření hypotéz jsem sestavil dotazník v aplikaci Google Forms obsahující nejčastější otázky týkající se výběru studia konkrétního vysokoškolského oboru na TUL. Dotazník byl k dispozici od 16. 12. 2019 do 27. 12. 2019. Na dotazník mi odpovědělo 651 respondentů ze všech fakult. Počet otázek je 32. S distribucí dotazníku mi pomohla jednotlivá studijní oddělení fakult na Technické univerzitě v Liberci.

Pro vytvoření mapy spádové oblasti jsem využil mapové aplikace Google Maps. Důvody pro použití byly ryze praktické. Mapové podklady Google Maps jsou celosvětově rozšířené, přehledné, umožňují zobrazení sídel v okolí včetně dopravních komunikací a jejich design je navržen tak, že se do těchto podkladů dají snadno vkládat liniové znaky, které jsem použil pro vymezení spádové oblasti.

2 Teoretický rámec pro výběr dalšího profesního uplatnění

Žáci druhého stupně základních škol, kteří si vybírají, na jaké střední škole budou studovat, vychází z informací a prostředí, ve kterém se nachází. Tyto informace mohou být zkresleny vlivem rodiny a známých, ale také představou, kterou si budují například z médií. Základní škola jako místo, kde by žáci měli získávat objektivní informace, by měla správné informace zprostředkovávat a pomocí vhodné psychodidaktické transformace vysvětlit žákům, co daná střední škola vyžaduje, kam studenta směřuje nebo jaké jsou možnosti uplatnění na trhu práce, popřípadě možnosti dalšího studia.

Výběr povolání je proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání za celou profesní dráhu člověka. Jedná se o součást celkového vývoje osobnosti, v němž hlavní roli hrají rozhodovací procesy. V poslední době se termín rozšířil i o rozhodování o konkrétních povoláních, které by jedinec chtěl vykonávat. Dále se může jednat o přenesený význam k výchově k volbě povolání, kariérovému poradenství, hledání povolání, anebo rekvalifikace.³

Samotné uplatnění by ale nemělo být samotným posláním nástroje. Žáci potřebují znát například i to, jak se zachovat v případě, že vystudovaný obor z nějakého důvodu nemohou nebo nechtějí vykonávat jako práci. Je třeba je obeznámit, jaké jsou jejich další možnosti, ať již při neuplatnění v oboru nebo při změnách v globální ekonomice, které se nedaly předvídat a je potřeba se překvalifikovat.

Z hlediska celospolečenského je důležité, aby mladí lidé získali včas potřebné pracovní návyky a průpravu. Čím delší dobu trvá najít si zaměstnání, tím hůře se pracovní návyky budují. Mladí lidé, kteří si nejsou schopni najít práci, navíc ve zvýšené míře trpí úzkostmi a depresi, což se odráží nejen na duševním, ale i na psychickém zdravotním stavu.⁴

Mnou uvažovaný nástroj by mohl přispět k dosažení cíle praktické uplatnitelnosti absolventů škol. Podle Strategie rozvoje SML 2021+ je jedním z primárních cílů Libereckého kraje zvýšit praktickou uplatnitelnost absolventů. Jedním se základních prvků je podle mě právě správný výběr školy, a tudíž celého budoucího směřování studenta, respektive absolventa. Jsem si jist, že takovýto nástroj může být cenným příspěvkem, který napomůže dosáhnout tohoto cíle. Správný výběr školy totiž také ovlivní, zda bude student, respektive absolvent dostatečně prakticky připraven na společenské a technologické změny moderního světa.

³ PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E.. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 274.

⁴ SOJKA, M., PUDLÁK, J. Ekonomie pro střední školy. Praha : Fortuna, 1994. ISBN 80-7168- 115-6. s. 136.

2.1 Faktory

Faktory ovlivňující výběr povolání jsou v Libereckém kraji ovlivněny nejen regionálními disparitami, ale také národními plány a v konečném důsledku i plány globálními. V této souvislosti je potřeba zajímat se o obecné vývojové trendy. Těmi jsou v současnosti:

- globalizace,
- snižování počtu zaměstnanců, nahrazování je automatickými systémy a zvyšování jejich kvalifikace,
- potřeba dobrých komunikačních schopností i v cizích jazycích a současná skupinová práce,
- snaha o celoživotní vzdělání zaměstnanců a jejich lepší přizpůsobení změnám v pracovním prostředí i smyslu práce,
- přizpůsobování práce řešením náhodných událostí,
- zvyšování počtu řídicích, plánovacích a kontrolních činností,
- nárůst činnosti spojené s propojováním činností a kvalitního řízení spojené s používáním IT a propojování nových vědeckých poznatků do praxe,
- útlum velkoobjemové výroby a nárůst výroby individuální,
- zvýšený důraz na ekologické faktory ve výrobní i nevýrobní sféře.⁵

Z rozboru rodinného zázemí jako jednoho z faktorů (v rámci studie provedené v roce 2008) vyplývá, že děti vyučených rodičů si méně často vybírají ke studiu gymnázium a častěji volí školu s odborným zaměřením. U dětí, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání, je vyšší preference studia na gymnáziu.

⁵ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

2.2.1 Vliv rodinného zázemí

Tabulka 2.1: Absolvovaná střední škola - podle úrovně vzdělání rodičů, v % odpovědí⁶

Vzdělání rodiče N=1791	Absolvovaná škola dítěte				
	Gymnázium	SOŠ	Učební obor s MZ	SOU	Celkem
Vyučen (ISCED 3B, C)	17,8% 2,4% ---	47,3% 6,4% ++	12,9% 1,7% +++	22,0% 3,0% +++	100,0% 13,5%
Maturita (ISCED 3A, ISCED4)	39,5% 17,6% ---	48,3% 21,6% +++	4,9% 2,2% o	7,3% 3,2% o	100,0% 44,6%
VŠ, VOŠ (ISCED 5B, A, 6)	71,0% 29,8% +++	25,2% 10,6% ---	2,1% 0,9% ---	1,7% 0,7% ---	100,0% 41,9%
Celkem	49,8%	38,5%	4,8%	6,9%	100,0%

Obrázek 2 Vliv rodinného zázemí. Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Další data ukazují souvislost mezi socioekonomickým statusem rodiny a vlivem na absolvování střední školy. Děti z rodin s nízkým socioekonomickým statusem absolvovaly častěji učňovské studijní obory. Absolventi s vyšším socioekonomickým statusem častěji studovali gymnázium.

Tabulka 2.2: Absolvovaná střední škola – podle socioekonomického statusu rodičů, v % odpovědí.⁹

Socioekonomický index (Nejvyšší ISEI rodičů rozdělené podle kvartilů) N=1798	Absolvovaná střední škola dítěte				
	Gymnázium	SOŠ	Učební obor s MZ	SOU	Celkem
Řádková % Celková % Znaménkové schéma					
Nejnižší socioekonomický status (I. kvartil)	25,3% 6,1% ---	48,1% 11,5% +++	9,8% 2,3% +++	16,7% 4,0% +++	100,0% 23,9%
Nižší socioekonomický status (II. kvartil)	45,4% 10,9% -	45,1% 10,8% ++	3,7% 0,9% o	5,8% 1,4% o	100,0% 24,0%
Vyšší socioekonomický status (III. kvartil)	49,3% 11,5% o	42,3% 9,8% o	3,8% 0,9% o	4,5% 1,1% -	100,0% 23,8%
Nejvyšší socioekonomický status (IV. kvartil)	73,7% 21,2% +++	22,0% 6,3% ---	2,1% 0,6% ---	2,1% 0,6% ---	100,0% 28,8%
Celkem	49,7%	38,5%	4,7%	7,1%	100%

Obrázek 1 Absolvovaná střední škola – podle socioekonomického statusu rodičů

Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf,

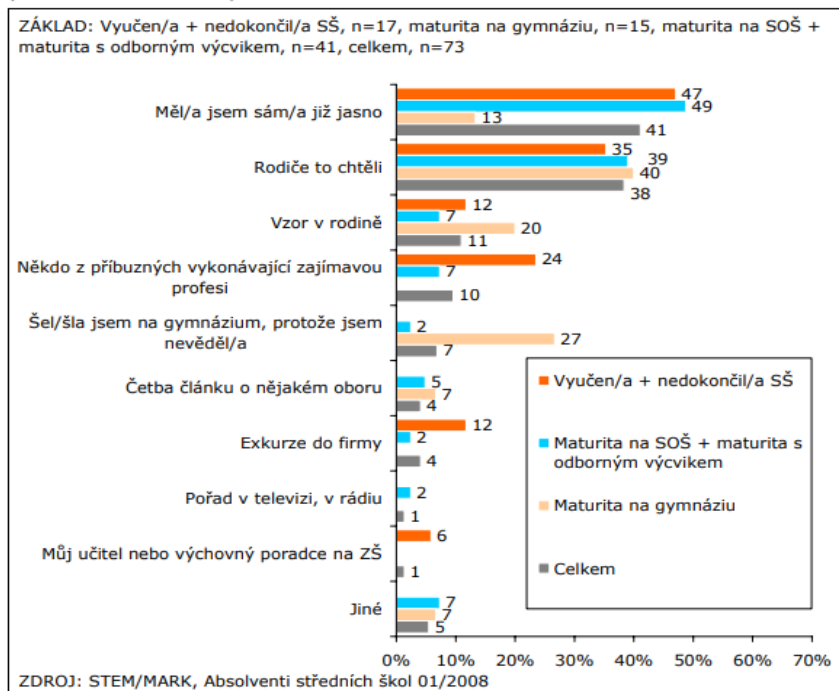
V otázce výběru středního vzdělání a toho, co je ovlivnilo při rozhodování o budoucí škole, nejvíce respondenti odpovídali: „že měli jasno“. Zhruba 40 % respondentů uvedlo, že si školu zvolili kvůli vůli rodičů. Těchto 40 % respondentů prochází skrze všemi středními školami. Malé procento (11 %) zvolilo konkrétní školu podle vzoru v rodině. Vzor v rodině uváděli nejčastěji gymnazisté. Zároveň však gymnazisté uvedli, že si zvolili gymnázium proto, že

nevěděli, jaké zaměstnání budou po škole vykonávat. V otázce uplatnění 90 % respondentů uvedlo, že zvažovali, zda je bude práce v oboru bavit a zvažovali také perspektivy povolání. Důležitými otázkami pro výběr konkrétní školy byli také otázky platového ohodnocení a také to, zda jde o manuální práci nebo o práci v kanceláři. Dostatek pracovních míst v regionu zvažovali především vyučení. Příprava na vysokou školu byla stěžejní pro gymnazisty.⁶

Nejen samotná škola, ale i konkrétní obor studia je důležitý pro získání informací, jakým způsobem se žáci rozhodují pro studium konkrétního oboru. Mezi hlavními

důvody studia je dle respondentů zájem o obor, dále pak zkušenost známých. Zkušenost známých se projevila především u skupiny absolventů s učilištěm, kdy tento faktor uvedla čtvrtina respondentů. U vyučených mělo větší vliv také uplatnění v oboru. Vyučení také často volili učiliště kvůli svému horšímu prospěchu na základní škole. Naopak gymnazisté uváděli často jako důvod studia na konkrétní škole faktor toho, že škola je všeobecně vnímána jako dobrá či kvalitní.

Graf 2.1.: Co nebo kdo Vás nejvíce ovlivnil při rozhodování o výběru budoucí školy?
(dle dosaženého vzdělání)

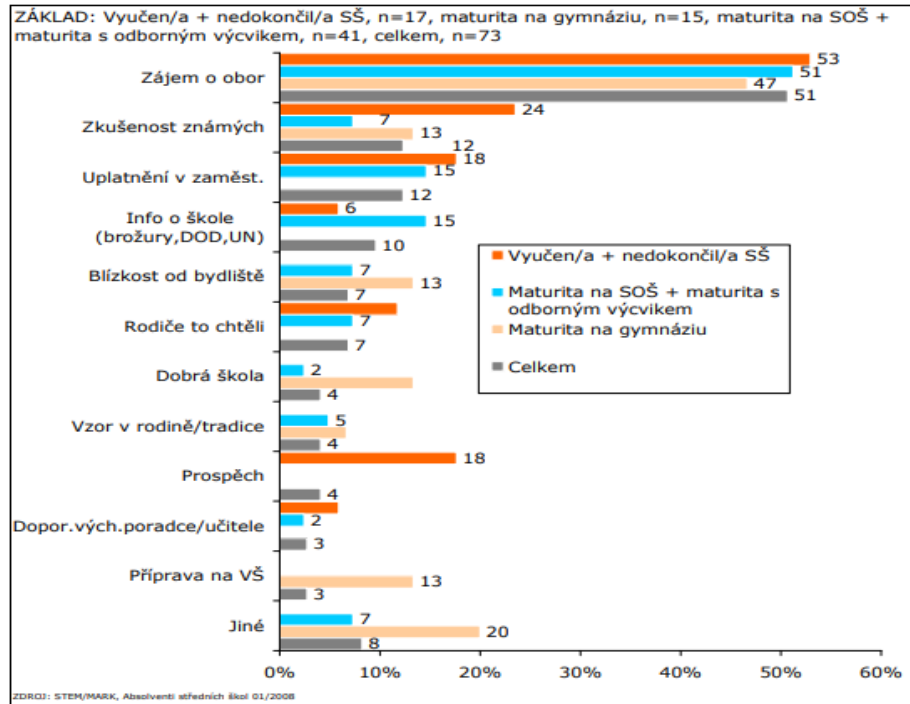

Obrázek 3 Co nebo kdo Vás nejvíce ovlivnil při rozhodování o výběru budoucí školy?.

Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

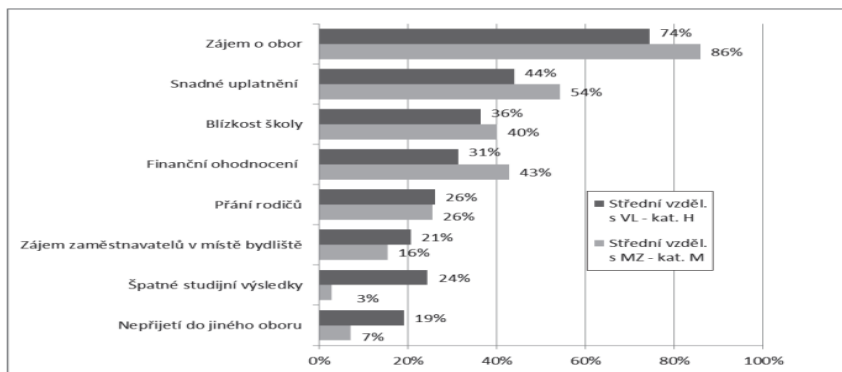
⁶ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

Graf 2.2: Na základě čeho jste si vybíral konkrétní obor? (dle dosaženého vzdělání)

Obrázek 4 Na základě čeho jste si vybíral konkrétní obor?. Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Dle jiné studie jsou výsledky podobné. Zájem o obor je na prvním místě. Na druhém místě je však možnost snadného uplatnění. Tento faktor spíše sledovali studenti maturitních oborů, pro studenty učebních oborů bylo důležitým faktorem získání zaměstnání v místě bydliště.

Pozn. V % odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“, možnost výběru více odpovědí současně. Zdroj: Data ze šetření absolventů středních škol, NÚV, 2012.

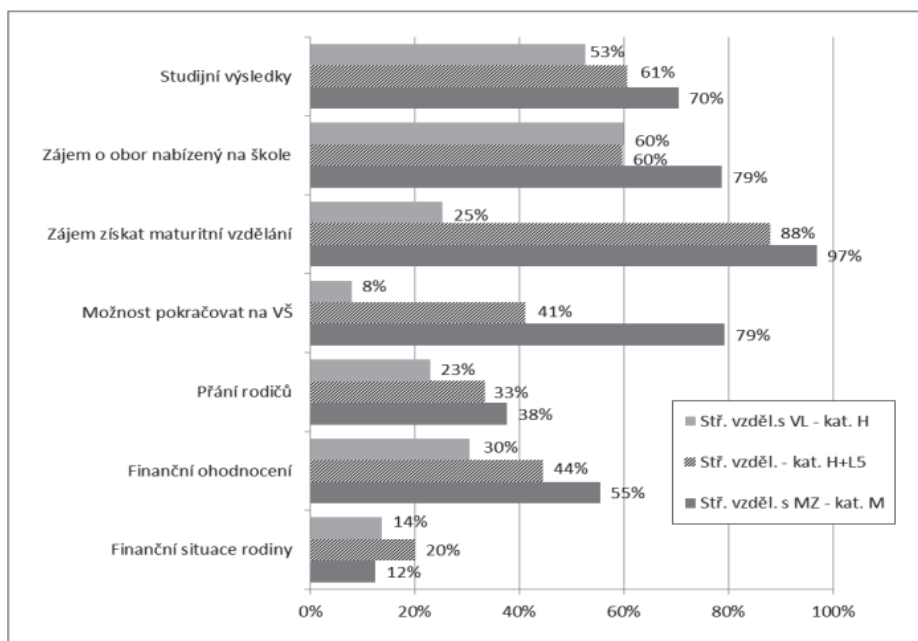
Obrázek 5 Volba oboru vzdělání. Zdroj: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf

Důležitým se také ukázala možnost získání maturitního vysvědčení. To bylo důležité pro 97 % respondentů.⁷

Volba oboru studia na maturitním nebo učebním oboru je ale zatížena situací, kdy není stejný obor nabízen ve formě učebního i maturitního. Poté se již nejedná o volbu vzdělávací

⁷ TRHLÍKOVÁ, J. Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy, 2013, Orbis scholae, Karolinum, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf.

úrovně, ale i o volbu oboru. Zde vzniká problém především pro studenty, kteří jsou se známkami na hranici mezi učebním oborem a maturitním oborem. Jistou alternativou je nabízení nástavbového maturitního studia.⁸ Důležitým faktorem pro výběr vzdělání je také přání rodičů. Maturanti tedy odpovídali spíše podle pozitivních atributů jako zájem o obor, dobré uplatnění atd. Studenti učebních oborů odpovídali v rámci různých omezení, jako jsou špatné studijní výsledky dojíždění atd.

Pozn. V % odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“, možnost výběru více odpovědí současně.

Zdroj: Data ze šetření absolventů středních škol, NÚV, 2012.

Obrázek 6 Jaké důvody vás ovlivnily při výběru maturitní, nebo nematuritní úrovně vzdělání?.

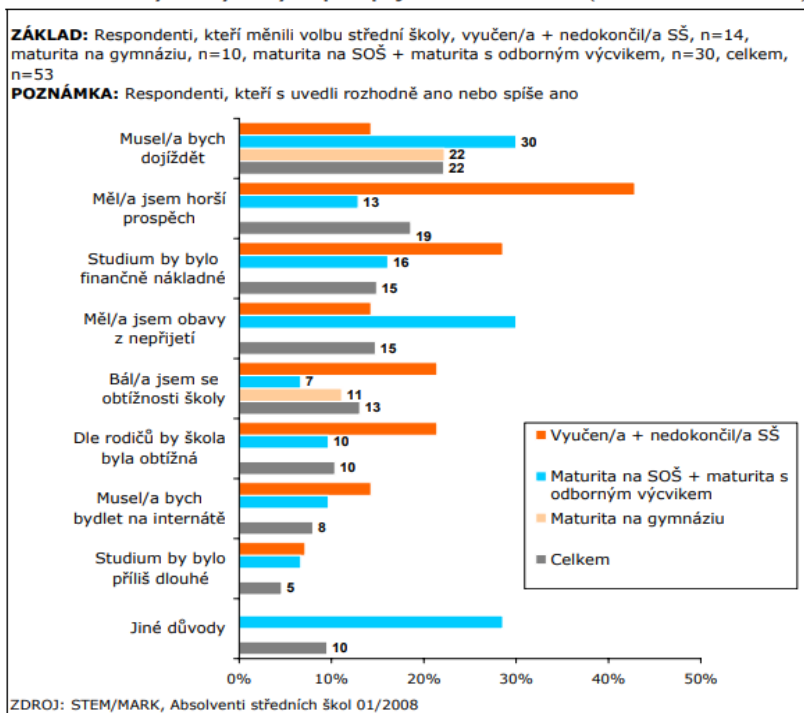
Zdroj: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf

⁸ VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii, 2018, Národní ústav pro vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/download/2018/VYVOJ2017_cele_pro_www.pdf.

Samotné rozhodnutí pro konkrétní školu ovlivnily také další faktory, kterým museli respondenti přizpůsobit své přihlášky na střední školy. Drtivá většina 87 % gymnazistů své rozhodování nemuselo přizpůsobit. Změny museli učinit převážně studenti středních odborných škol, kdy až 30 % muselo změnit své plány na studium. Nejčastějším důvodem pro změnu záměru studovat konkrétní střední školu se stalo dojíždění. Dalším faktorem se stal prospěch. Prospěch vyučené ovlivnil více než jiné skupiny středoškoláků. Stejně tak finanční náročnost studia se dotkla nejvíce vyučených a obdobně obtížnost studia.

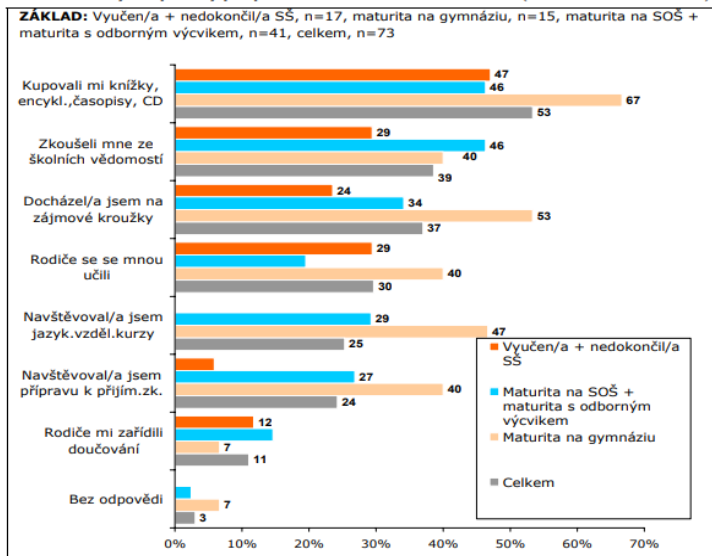
U většiny respondentů se ukázalo, že je rodiče ve studiu podporovali a motivovali je. Větší autonomii při rozhodování získali studenti z učilišť a to v 90 % případů. Na středních odborných školách to bylo 80 %. Naopak na gymnáziích to bylo jen 60 %. Podpora rodičů při vzdělání je ale u gymnazistů vyšší například nákupem knížek či poskytováním placených kurzů například jazykových nebo k přijímacím zkouškám.

Graf 2.3: Důvody změny volby SŠ před přijímacími zkouškami (dle dosaženého vzdělání)

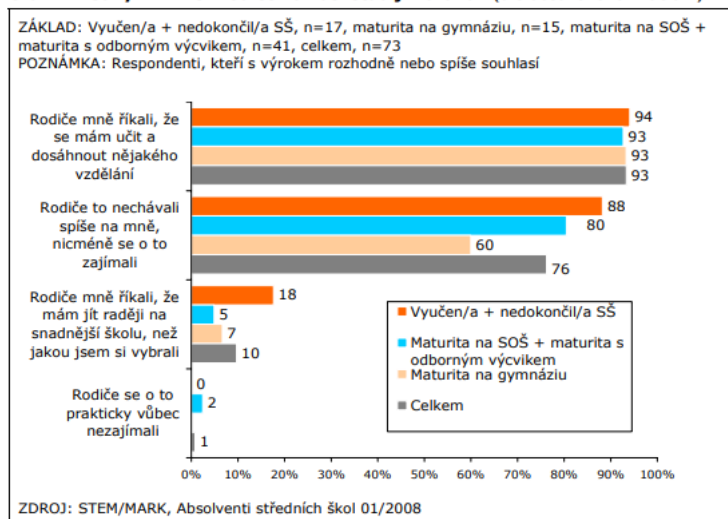
Obrázek 7 Důvody změny volby SŠ před přijímacími zkouškami: Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Graf 2.5: Kterými způsoby podporovali rodiče vaše vzdělávání? (dle dosaženého vzdělání)

Obrázek 9 Kterými způsoby podporovali rodiče vaše vzdělávání?: Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Graf 2.4: Jaký vliv měli rodiče na vaši studijní dráhu? (dle dosaženého vzdělání)

Obrázek 8 Jaký vliv měli rodiče na vaši studijní dráhu?: Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Ve společnosti, která potřebuje řemeslníky⁹ by tedy bylo smysluplné nejen otvírat obory, které řemeslníky generují se započtením určitého procenta lidí, kteří do oboru nenastoupí, ale také počítat s tím, že řemeslo se vyvíjí a není dnes pouhým vykonáváním manuální činnosti. Problémem však je, že o manuální obory není zájem. Jedná se často o fyzicky a časově náročná povolání a studenti, kteří si mohou vybrat z velkého množství často bizarních studijních oborů jako masér nebo manažer golfového hřiště,¹⁰ nemají zájem studovat v jejich očích často „podřadné studijní obory, ve kterých pracují Ukrajinci.“

Podle práce Aruma a Shavitavolba odborné vzdělání snižuje pravděpodobnost pokračování ve vzdělávání, ale také snižuje nezaměstnanost pracovníků s nízkou kvalifikací tím, že zvyšuje konkurenceschopnost na trhu práce.¹¹ Zde je však potřeba zamyslet se nad tím, proč absolventi odborného vzdělávání nepokračují v dalším studiu. Nejen, že pochází z poměrů, kde se často o dalším studiu neuvažuje, ale odborné vzdělání nabízí již při studiu stáže ve firmách, kde často absolventi ihned po škole (nebo již při škole) nastupují a často se o pracovní pozici dozvědí i z neformálních informačních kanálů. Pro mnoho lidí je velkým motivačním rozdílem již při škole najít dobře placenou práci a možnost uplatnění než roky studovat například na vysoké škole s nejistým výsledkem. Student učebního oboru, který v 18 letech získá průměrný plat a zaměstnání v oboru, ve kterém se vyučil, je po finanční stránce relativně dobře zajištěný než gymnazista, který nastoupí na vysokou školu (často na humanitní obor) a po pěti letech nezíská uplatnění v oboru, který vystudoval. A pokud získá, má vyšší riziko ztráty práce.¹²

Jiný pohled na to nabízí Estevez-Abe, Iversen a Soskice. Ti tvrdí, že volba povolání je na jedné straně ovlivněna ochotou studentů investovat do odborného vzdělání a na druhé straně mírou ochrany ve smyslu zajištění zaměstnání, která je jim poskytnuta.¹³

Tento společenský náhled podporuje velké množství často nekvalitních gymnázií, které vedou absolventy k tomu, že jsou přesvědčení, že pouze a jenom vysokoškolské vzdělání jakéhokoli typu jim umožní žít plnohodnotný život a dosáhnout na dobrou pracovní pozici.

⁹ ZANGOVÁ, C. V Česku chybí 300 tisíc řemeslníků. Kvůli covidu může upadat i jejich kvalita, 2021, CNN Prima News [online]. In: CNN.iprima.cz [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/v-cesku-chybi-300-tisic-remeslniku-kvuli-covidu-muze-upadat-i-jejich-kvalita-17824>.

¹⁰ VESELOVSKÝ, Martin. Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické, 2019. [online]. In: Aktuálně.cz [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122>.

¹¹ ARUM, R., SHAVIT, Y. Secondary Vocational Education and the Transition from School to Work, 1995. *Sociology of Education*, 68(3), 197–204.

¹² BABANOVÁ, A., HAUSENBLASOVÁ, J., KOLÁŘOVÁ, J., FOUSEK KROBOVÁ, T., SMETÁČKOVÁ, I. Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy. Praha: Gender Studies, 2015. ISBN 978-80-88153-02-3.

¹³ ESTEVEZ-ABE, M., IVERSEN, T., SOSKICE, D. Social protection and the formation of skills: A reinterpretation of the Welfare State, 2001. In: P. A. Hall & D. Soskice (Eds.), *Varieties of Capitalism. The institutional foundations of comparative advantage* (s. 145–183). Oxford: Oxford University Press.

Dobrá pracovní pozice je často popisována jako místo, kde je mírně nadprůměrný plat, dobrý pracovní kolektiv, není kladen důraz na neustálé náročné vzdělávání, není zde požadavek odpovědnosti ani řízení nějakého složitého aparátu a samozřejmě bez hmotné odpovědnosti.¹⁴ V českých poměrech je za takovou práci často považována práce „na úřadu“.

Odborné školy, které mají kapacitu a potenciál přinášet na trh práce potřebné řemeslníky na různé pracovní pozice, musí transformovat obsahy svého vzdělání například také tím směrem, aby byli absolventi schopni obstát v konkurenčním prostředí. Nejen budování soft skills, ale i pokročilá funkční gramotnost nebo například řídičský průkaz jsou pro dobré uplatnění a udržení řemeslníků nezbytné.

Pokud sledujeme trendy z ostatních západních zemí, které se nás nejen dotýkají, ale i nás přímo ovlivňují, můžeme zaznamenat vzrůstající počet převzdělaných absolventů na všech stupních vzdělání, obzvláště se to projevuje u bakalářského stupně vzdělání. Tito jedinci budují velké masy inteligentního prekariátu, jenž je uzamčen na jedné straně v představách o důležitosti pracovat a dosahovat vyššího vzdělání, zároveň je pro ně nemyslitelné pracovat na pracovních pozicích, které považují (díky svému sociokulturnímu prostředí a vlivu rodiny a známých) za nedůstojné.¹⁵

Jak jsem již výše napsal, studenti si vybírají studium na základě nabídky a poptávky. Tento princip již popsal Raymond Boudon. Hovoří o tom, že studenti kalkulují s náklady a zisky plynoucími z určitého typu studia či nestudia. Boudon vnímá vzdělávání jako trh, který poskytuje určité množství voleb. Student je v tomto příměru akcionář, který se snaží ze své investice dostat maximum. Mezi rizika studenti započítávají délku studia a náklady na ně, riziko uplatnění, dojíždění a další. Determinace sociálního zařazení rodin posouvá zvažování rizik na individuální rovinu. Studenti z bohatších rodin vnímají riziko neúspěchu při studiu jinak než studenti z nižších sociálních sfér. Studenti z rodin zajištěných tak mohou jít do většího rizika a studovat náročné obory jako medicína, architektura nebo právo. V případě neúspěchu se totiž mohou přeorientovat na studium snazších oborů.¹⁶

Studium snazších oborů, velice často humanitních, spolu s nárůstem vysokoškoláků po druhé světové válce způsobil a bude nadále způsobovat přetlak na dobrých pozicích, jak jsem je popsal, a nadále vést ke zvyšování konkurence na trhu práce v těchto oblastech. Důsledkem toho je snaha jisté části rodičů dávat děti studovat jen a pouze na gymnázia. V rámci roztroušenosti sídel v České republice, kdy existují gymnázia dvojí kategorie, ale není tento

¹⁴ GILLES. 2006. *Le bonheur paradoxal. Essai sur la société d'hyperconsommation*. Paris: Gallimard.

¹⁵ RAMBACH, A., RAMBACH, M. *Les intellos précaires*. Paris: Fayard, 2001. ISBN 2213609276.

¹⁶ BOUDON, R., BULLE, N., CHERKAOUI, M. *École et société. Les paradoxes de la démocratie*, 2001. Paris: PUF.

krok zcela správný, jak již bylo vysvětleno v mojí SVUČ, ze které tato práce vychází a navazuje na ni.¹⁷

Do toho se promítají také faktory společenských představ tak, jak je popsal Vilfredo Pareto. Tyto představy se jen velice obtížně mění, protože tvoří pevnou součást našich osobností a díky nim nám svět dává smysl. Narušení těchto představ vede u jedince až k frustraci a pocitům zhroucení světa. „*Vše dnes nasvědčuje tomu, že relativní autonomie školského systému vede k tomu, že na trh práce jsou vrháni absolventi, jejichž znalosti neodpovídají nabídce trhu práce. V důsledku toho vznikají četná napětí a rozpory.*“¹⁸

Spokojenost se zastávaným povoláním a osobní spokojenost je založena na souladu předpokladu o vykonávaném povolání a skutečností samotného výkonu povolání. Čím více se shodují předpoklady s realitou, tím je jedinec s prací spokojenější, do toho se promítají jak osobnostní předpoklady, tak vlastnosti samotné práce. Znamená to tak zhodnocení celé řady faktorů, velký přehled o světě práce, ale také schopnost odhadnout vývoj jak v globálním, tak lokálním měřítku. A to (vůbec pro mladistvé v dospívajícím věku) nemusí být jednoduché.¹⁹

Je zde proto nasnadě otázka, která je velice kontroverzní, a to, zda si ještě studenti při výběru povolání mohou svobodně, objektivně a kvalitně vybírat své střední či vysoké školy. A pokud ne, kdo by je měl vybírat za ně. Popřípadě podle čeho a s jakými cíli. Myšlenka je zde taková, že pokud je vzdělání státní, tak by mělo i vést k nějaké garanci reálného uplatnění. I když podle obecných teorií například Wilhelma von Humboldta a Johna Henryho Newmana má být především univerzitní vzdělání svobodné a skutečné poznání je cílem samo o sobě. Častým argumentem nesvazování především vysokoškolských oborů je fakt, že spousta studentů se stará a pracuje v oblasti, které nespádají do přímé příslušnosti žádnému úřadu ani instituci. A tím pomáhají veřejnému prostoru nejen v prosazování, upozorňování a řešení mnohých opomíjených společenských problémů, ale i například v dobrovolných aktivitách či nadacích.²⁰ Tento argument je jistě pádný a věcný. Nijak však nepočítá s tím, že mnoho studentů nastoupí na lehké humanitní obory jen kvůli snadnému dosažení akademického titulu a často jim jiná kariéra než v různých neziskových organizacích a dalších podobných institucích nezbyde, čímž se vlastně jejich možnosti uplatnění ještě sníží a dále se nikde nehovoří o přesycenosti těmito absolventy, což může nejenom ve zmíněných organizacích vytvořit nezdravé až konkurenční prostředí, které je nutné v rámci dobrého psychického stavu na pracovišti odbourat. Také se už

¹⁷ ZLESÁK, David. Bydlení ve městě a na vesnici v kontextu roztroušenosti sídel v České republice [online]. 2022 [cit. 2022-02-07].

¹⁸ QUEIROZ de, J.-M. L'école et ses sociologies, 1995. Paris: Nathan Université.

¹⁹ MEZERA, A. Pro jaké povolání se hodím? Praha : Computer Press, 2002. ISBN 80-7226- 651-9. s. 17

²⁰ SOUKUP, D. Co dělají absolventi humanitních oborů, 2018. In: Český rozhlas, rádio Vltava [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/daniel-soukup-co-delaji-absolventi-humanitnich-oboru-7627387>.

nikde nezdůrazňuje finanční stránka, a to jak jednotlivce, tak celého systému tak, jak jsem ji rozebral ve své původní práci. (Kapitola 7.2.)

Nesprávný výběr studijních oborů se projevuje i za předpokladu, že jej studenti dostudují. V roce 2009 šlo pracovat 28 % vyučených a 39 % absolventů středních odborných škol na jinou pozici, než vystudovali.²¹ Zde je potřeba ptát se, co bylo důvodem, zda se jedná o to, že je zde mnoho neuplatnitelných oborů nebo zda se obory tvářily jako vhodné pro studium, ale absolventy zklamaly nebo o zcela jiné faktory.

Při výběru povolání je potřeba počítat s nepříznivými faktory jako je malá informovanost žáků o světě a jednotlivých povoláních, požadovaných vlastnostech, dovednostech a o skutečném výkonu povolání. Do toho je potřeba počítat s tím, že žáci neznají zdravotní podmínky, jak se může jejich zdraví nesprávně vykonávanou prací měnit a jak to řešit, o skutečném rozsahu vykonávaných činností nebo o rizicích povolání. Dále žáci nemají znalost o fungování školského systému. Jedná se o znalosti ve smyslu struktury vzdělávání, nabídky nároků jednotlivých škol, učebních plánů, stupních vzdělání a jejich účelu, obecně nastavení systému či prostupnosti škol při neúspěchu. Je třeba zvážit i školní výsledky v podobě klasifikace. Žáci navíc musí být soudní ve výběru povolání. Potřebují tak znát sami sebe a své limity i příležitosti. Problémem je také krátkozraká perspektivní orientace a zaměření na bezprostřední cíle. A s tím pojící se nejasné představy o své budoucnosti.²²

Mnoho studentů má nekompletní, zavádějící nebo zcela špatné informace o středoškolském studiu v závislosti na budoucí profesi. Mladí lidé také neznají své osobní předpoklady k dalšímu studiu. Neznají své všeobecné a speciální schopnosti, zájmy, postoje a osobnostní vlastnosti. Neumí je tak využít při výběru povolání.²³

Osobně nesouhlasím s obecným tvrzením, že člověk může být čím chce a může dosáhnout všeho. Jsou to pouze vzletné fráze nerefluktující realitu a mohou jedince uvrhnout do naprosto zkreslené představy o světě. Dle mého názoru pracovní pozice, které nabízí nadprůměrné platové ohodnocení v kombinaci s dobrým kolektivem, mírným tlakem na požadavky ve formě dalšího vzdělání či zkvalitňování konkrétní činnosti spolu s jistotou pracovní pozice zcela překonávají koncepty obsažené ve větě: „Studuj, co tě baví.“ Případně „Můžeš být, čím chceš.“ Kdy druhá ze zmíněných vzletných fází je dnes ve většině případů překonaná.

²¹ TRHLÍKOVÁ, J. Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce. Zpráva ze šetření absolventů škol, 2013, Národní ústav pro vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Vyuziti_kvalifikace_absolventu_SS_2013_pro_www.pdf.

²² HLAĐO, P. Příprava na volbu další vzdělávací dráhy: vyhledávání a práce s informacemi na internetu. In BERNÝ, L. (ed.). Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha: Josef Raabe, 2009, D 3.35, s. 1–28. ISSN 1801-8440.

²³ GAJDOŠOVÁ, E., HERÉNYIOVÁ, G. Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími. Praha: Portál, 2006. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7367-115-8. s. 140

Se vzrůstajícím počtem let, které tráví mladiství ve vzdělávacím systému, se může rozhodovací proces ještě zkomplikovat. Vzdělání rozkrývá další možnosti jak studia, tak uplatnění, ve kterém by se mohl jedinec uplatnit a preference nemusí být zcela jasné a vyhraněné, což může vést ke snaze získat další čas na rozhodování v dalším vzdělávacím procesu.²⁴

Otázky ve smyslu: „Kdo jsem?“, „Co umím?“, „Co jsem schopen zvládnout a obětovat?“ jsou o to palčivější. Přičemž dispozice k vykonávání určitých činností jsou individuální; jiné můžou být společné s okruhem kamarádů nebo známých. Poznání sebe sama je klíčem k poznání pracovních činností, ke kterým je možné vybudovat nějaký vztah a vykonávat je s určitou motivací.²⁵

Osobnost je definována jako soubor vlastností, určující konkrétního jedince.²⁶ Dle jiných definic je osobnost „*organizovaný, dynamický a inter individuálně odlišný celek psychofyzických dispozic determinující průběh a projevy psychických procesů.*“²⁷ Další definice říká, že osobnost je konkrétní člověk formující se v přírodních, historických a společenských podmínkách a procházející svou individuální životní vývojovou cestou.²⁸

Už ze samotných definic toho, co je osobnost je patrné, že jedinec je zatížen mnoha faktory, ať již historickými či sociokulturními, ale také psychologickými. Ne vždy se dají tyto procesy ovlivnit a často jsou natolik určující, že nedovolují vývoj osobnosti dle nejlepších podmínek. Na základě osobnosti můžeme předvídat, jakým způsobem se jedinec zachová. Podle rysů osobnosti, které definují, jakým způsobem danou činnost jedinec udělá, můžeme rozlišovat extroverzi a introverzi, psychickou stabilitu nebo labilitu.²⁹

Schopnosti, které jsou potencialitou k určitým druhům činností, mohou se rozvíjet spolu s výcvikem nebo nasbíranými zkušenostmi. Důležitým faktorem je, že nejsou vrozené, nýbrž získané. Je třeba se je učit utvrzovat a dále rozvíjet. Jsou potřebným předpokladem k výkonu rozličných činností. Schopnosti se z vloh vyvíjejí, nejedná se ale o automatický proces. Dědičné vloh se pomocí tréningu schopností mohou dále rozvíjet, a naopak nerozvíjení schopností může vést k zneužívání dědičných vloh. Například jedinec s vlohami ke sportu může nesprávně rozvíjené schopnosti zneužívat v projevech agrese a dominancí například nad spolužáky.³⁰

²⁴ KELLER, J., TVRDÝ, L. Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-78-6.

²⁵ BĚLOHLÁVEK, F. Osobní kariéra. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-083-X. s. 47

²⁶ HELUS, Z. Psychologie pro střední školy. Vyd. 2. - dot. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-406-6.

²⁷ NAKONEČNÝ, M. Lexikon psychologie. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013. ISBN 978-80-7439-056-2. s. 12

²⁸ KOHOUTEK, R. Základy psychologie osobnosti. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-156-8. s. 59

²⁹ ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7. s. 58.

³⁰ HELUS, Z. Psychologie pro střední školy. Vyd. 2. - dot. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-406-6.

Schopnosti mají také svůj limit, který nejde překročit. Tento limit je potřeba také poznat, je totiž limitujícím faktorem a znemožňuje vykonat určitá povolání. Tato limitní hranice nelze i v optimálních podmínkách překročit. Dostat se až na samotnou hranici je s přibližujícím se limitem čím dál obtížnější dosáhnout. Schopnosti je možné dále dělit na G-faktor a S-faktor. G-faktor je předpokladem pro celkovou výkonnost a obecně je vnímám jako inteligence. S-faktory určují faktory speciální. A definují výkon. Mezi tyto vlastnosti se řadí verbální, prostorové, numerické, percepční, paměťové, psychomotorické, umělecké a sociální percepce interakce a komunikace.³¹

Hybnou silou pro rozvoj nejen schopností, ale i dalších osobnostních znaků, je motivace. Je příčinou chování v individuální situaci. Směrování a intenzita činností k nějakému cíli se dá nazývat motivace.³² Pojem motivace se dále dělí na motivaci primární, jež je reakcí na vrozené biologické potřeby a sekundární, která zahrnuje naučené postupy a motivace vnější, která kopíruje ostatní jedince. Vnitřní motivace vychází z vlastního rozpoložení a náhledu na problematiku.³³

Jistou silnou motivací se stává aspirace; ta je motivačním činitelem v návaznosti na minulá rozhodnutí. Vyjadřuje očekávané a požadované uplatnění. Jedná se o poměr mezi tím, co jedinec dosahuje a čeho je schopen dosáhnout. Také lze na aspiraci nahlížet jako na odvahu vytyčovat si cíle. Podstatnou součástí osobnosti jsou zájmy. Ty mají často jednoznačný vypovídající charakter. Zájmy se liší zaměřením, rozsahem činností, intenzitou či hodnotovou orientací. Přičemž se v průběhu života můžou měnit. Roli v oblibě konkrétního zájmu hrají i dědičné faktory. Sociální podmíněnost je charakteristická svojí proměnlivostí, a tím také okruhem osob, se kterým se jedinec potká.³⁴ Zájmy se sice časem mění, ale u většiny lidí se ustálí okolo puberty.³⁵ Dle rozdělení Kostolanského existuje 8 typů zájmů³⁶:

1. Vědecké zájmy – zájem, proč jsou věci takové, jaké jsou.
2. Sociální zájmy – zájem o lidi jako takové.
3. Literární zájmy – zájem o práci se slovy.
4. Materiální zájmy – zájem o práci s věcmi.
5. Systematické zájmy – zájem o vypracovávání a vedení záznamů.

³¹ DLOUHÁ, D., PAVLÍČKOVÁ, H. Základy psychologie. Brno : MZLU, 1996. ISBN 80- 7157-125-3.

³² POKORNÝ, J. Personální management. Brno : VUT, 1998. ISBN 80-214-1186-4.

³³ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178- 303-X.

³⁴ VALLAŠEKOVÁ, M. Zájmy a voľba povolania. In KOŠČO, J., BLAŠKOVIC, O. Problémy výchovy mládeže k voľbe povolania. Bratislava : SPN, 1964, s. 184-185.

³⁵ KOSTOLANSKÝ, R. Hodnotiace škály a posudky v systéme voľby povolania a pracovného uplatnenia. Bratislava : Výskumný ústav práce a sociálnych vecí, 1992. ISBN 80-7138-085-7.

³⁶ Ibidem.

6. Kontaktní zájmy – zájem o setkávání se s lidmi pro materiální zisk.
7. Zájmy estetického vyjadřování – zájem o uměleckou tvorbu.
8. Zájmy estetického vnímání – zájem o vnímání uměleckých výtvorů.

Zájmy a jejich preference souvisí s hodnotami. Zájem nemá etické kategorie, hodnoty však mohou tyto kategorie vyjadřovat. Hodnoty jsou definovány jako vlastnosti, které jsou přisuzovány situaci, jevu, události či činnosti v kombinaci s naplňováním potřeb jedince a jeho zájmů.³⁷ Hodnoty lze dále vnímat jako obecné cíle, kdy má dosažení nějakou pro jedince smysluplnou cenu. Dále lze hodnoty vnímat jako prostředky skrze něž dosahujeme něčeho výjimečného. Hodnoty jsou také smyslem pro co usilovat (např. o nějaký status) nebo naopak se mu vyhýbat. Hodnoty slouží také jako nástroj pro posouzení světa kolem sebe a posuzujeme podle nich hodnotové orientace.³⁸

³⁷ HARTL, P., HARTLOVÁ, H., op. cit.

³⁸ SMÉKAL, V. Pozvání do psychologie osobnosti : Člověk v zrcadle vědomí a jednání. Brno : Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-85947-80-3.

2.2 Výběr povolání v souvislosti s věkem studentů

V období dospívání dochází k významným posunům v oblasti psychologie. Přichází nové pudové tendence, hledání nových způsobů jejich uspokojení. Spolu s tím přichází abstraktní způsob myšlení, který vede ke změně hodnot, motivace, sociálních vztahů nebo se rozvíjí nové životní cíle. V této souvislosti dochází k přechodu k samostatnosti, nezávislosti a plné morální, občanské a právní zodpovědnosti. Dochází k rozvoji milostných, přátelských a pracovních vztahů.³⁹

Ve věku 15 let jsou žáci základních škol zájmově vyhraněni a mají představu o své budoucí profesi. V roce 2008, kdy prováděl Národní ústav odborného vzdělání průzkum, uvedlo 36 % respondentů, že již na základní škole měli představu o tom, co chtějí studovat. Další třetina vybírala mezi několika obory a další třetina uvedla, že neměli žádnou představu o tom, jaký obor studovat. Studenti, kteří neměli žádnou představu, co studovat, nejčastěji směřovali na gymnázia; stejně odpovídala i třetina lidí, kteří nakonec nastoupili na střední odborné školy. Do toho zhruba pětina dotázaných uvedla, že neměli správnou představu o obsahu učebního nebo studijního oboru.⁴⁰

V souvislosti s dospíváním tedy dochází k přijetí plné zodpovědnosti, která přichází náhle ve věku 18 let. Příprava na školách je neadekvátní a pro mnoho jedinců by se tento přechod dal přirovnat k nárazu do betonové zdi. V současné době žijeme v právním a monetárním systému (společnosti), ale na základních a středních školách, pokud nejsou tímto směrem zaměřené, se o fungování společnosti kromě neaplikovatelných informací nic nedozví. Místo toho jsou školy zaplaveny velkým množstvím nepoužitelného učiva nebo je objem učiva vyučován v tak nevhodné formě, že prakticky dochází k „nadcení“ se učiva na zkoušku a následnému zapomenutí.⁴¹

Mezi jednotlivými školními předměty navíc dochází k velkým rozdílům. Pokud se zaměříme na Bloomovu taxonomii, která je rozdělena od nejnižších po nejvyšší myšlenkové dovednosti, můžeme konstatovat, že školní předměty se dají dělit na předměty, které jsou naučitelné a předměty, které je potřeba pochopit.

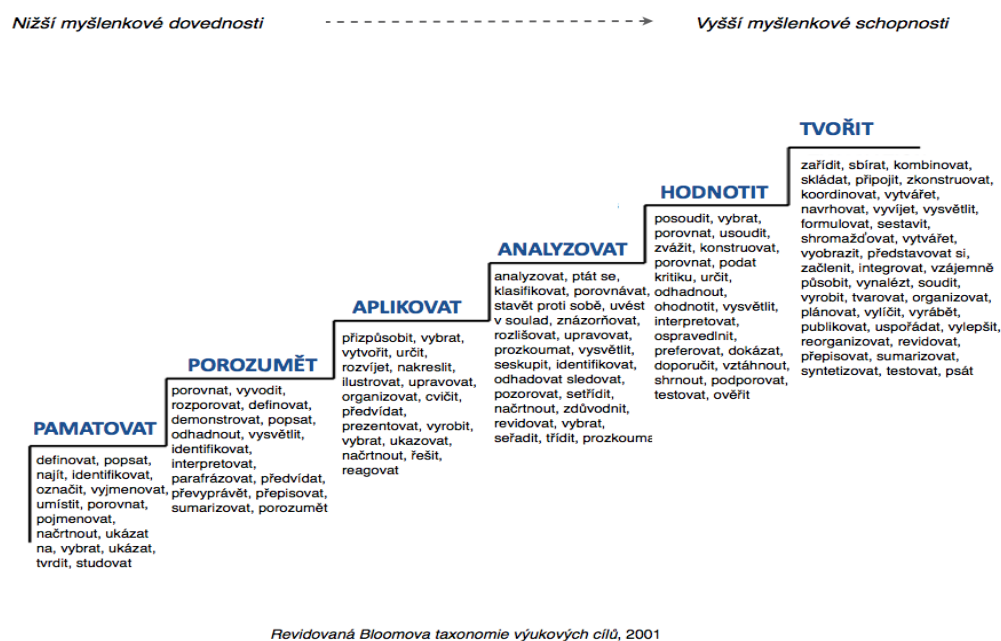
³⁹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

⁴⁰ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

⁴¹ KORCOVÁ, L. Žáci základních škol mají příliš velký objem učiva. Podle odborníků by učitelé měli látku redukovat, 2021. In: iROZHLAS.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/skola-zaci-vyuka-zakladni-skoly-osnovy-vzdelavaci-program-ministerstvo-skolstvi_2101041756_gak.

Na příkladu rozdílů mezi předměty zeměpis a český jazyk lze rozdíly jasně vidět. Zatímco v zeměpisu se žáci a studenti dostanou pouze ke kroku aplikovat, například aplikování teoretických znalostí lokalizačních faktorů, u českého jazyka dochází k dosažení nejvyšších myšlenkových schopností ve formě tvořit. Příkladem může být napsání nějakého literárního slohu, kupříkladu fejetonu. Žák musí být schopen pamatovat si, jaké znaky fejeton má, musí mít přehled o tom, jak tyto znalosti aplikovat. Aby byl fejeton na adekvátní úrovni, musí žák dokázat analyzovat nejen vlastní práci, ale i jiné fejetony a musí dokázat hodnotit jednotlivé prvky v něm obsažené tak, aby mohl obstojný fejeton vytvořit. A i když je žádoucí, aby měli žáci všeobecný přehled, je otázkou, kolik studentů se bude dál vzdělávat nebo živit konkrétně psaním fejetonů. Zde zase musím zmínit to, že v České republice chybí až 300 tisíc řemeslníků. Je logické, že žáci poté pokládají otázky, k čemu je tato konkrétní znalost v reálném životě dobrá a pokud neobdrží obstojnou odpověď, tak nemusí toto učivo uznávat a mohou se začít vymezovat, což může způsobit ztíženou práci učitele.

Tato schopnost abstraktně přemýšlet nad reálným použitím učiva ukazuje transformování

Obrázek 10 Bloomova taxonomie. Zdroj: <https://evet2edu.cel.agh.edu.pl/moodle/mod/page/view09ab.html?id=2948>

mezi dětstvím a dospělostí. Žáci a studenti si již uvědomují, že budou muset v dohledné době přijmout zodpovědnost nad svými životy a umí také predikovat, co se jim v životě bude hodit a co ne. V tomto tranzitním stádiu, které je velice komplikované, může dojít k uzavření některých vzdělávacích cest. Což je pro další studium negativem a může se projevit i tím, že studenti další vzdělání odmítají.⁴²

⁴² TAXOVÁ, J. Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání. Praha : SPN, 1987.

Tento proces probíhá na pozadí urychlování nástupu dospívání za současného faktoru prodlužování procesu dospívání. Fyzicky tedy dospívají dnes jedinci rychleji, ale psychický věk dospělosti se oddaluje.⁴³ Velké množství mladých lidí tak není připraveno na výběr povolání.

Žáci základních škol se také potýkají s nízkým stupněm sebepoznání, který se promítá v nedostatečnou nebo naopak přehnanou důvěru ve své schopnosti. Nemají dostatečný přehled o svém nadání, schopnostech a způsobilostech. U mladších žáků je výběr povolání věcí fantazie, která není adekvátní vlastní způsobilosti ani předpokladům práce.

Celkově lze proces volby povolání rozdělit do tří etap. První je období fantazijní volby, které probíhá do věku 11 let. Dítě věří tomu, že se může stát čímkoli. Využívá hru pro prozkoumávání pracovního světa, přičemž nemá dostatečné vědomosti o tom, jaké požadavky jsou pro výkon povolání potřebné. Druhým obdobím je období pokusné volby. Je dáno věkem 11 až 17 let a dochází k sebepoznání a sebehodnocení. Tato etapa je charakteristická také tím, že jedinec projeví snahu některé schopnosti či dovednosti zdokonalovat nebo trénovat. Třetí období přichází po 17. roce věku a jedná se o období realistické volby. V této etapě je již jedinec schopen objektivně posoudit faktory jednotlivých povolání i své možnosti.⁴⁴

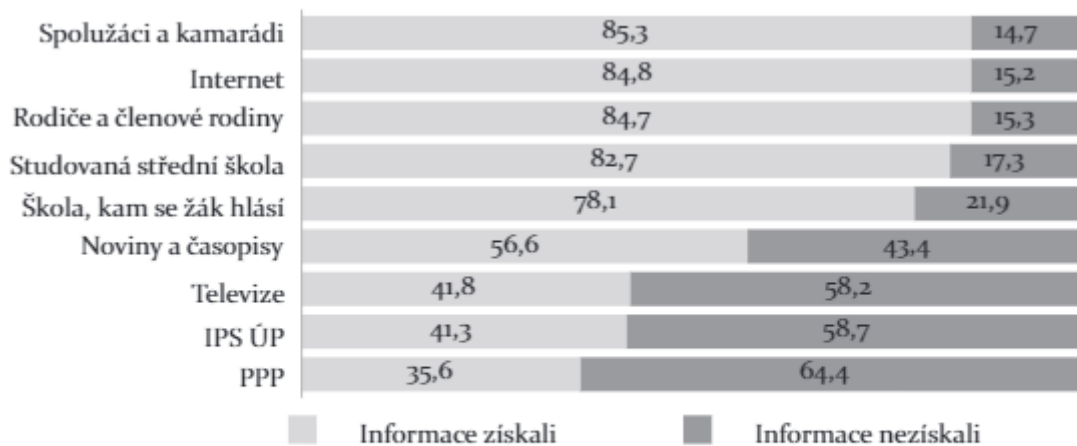
Žáci a studenti absolventských ročníků se nacházejí v takzvaném stádiu zkoumání. To je charakteristické častým střídáním zájmů. Zajímají se o mnoho oborů, pracovních možností povolání či zaměstnání. A to jak tradičních, tak zcela utopických.⁴⁵ Stádium zkoumání předchází stádiu růstu, ve kterém jsou osvojovány vzorce; naučené a získané informace jsou tedy podrobovány kritice, která pochází od jedince s cílem odhalit skutečnou podstatu povolání. Dostupnost relevantních informací ve srozumitelné formě je tedy základem správného výběru budoucího povolání.⁴⁶

⁴³ Fakultní nemocnice v Motole [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.fnmotol.cz/kliniky-a-oddeleni/cast-pro-deti/pediatricka-klinika-uk-2-1f-a-fn-motol/pro-pacienty/informace-pro-pacienty/predcasne-dospivani/>.

⁴⁴ HŘEBÍČEK, L. Teorie kariérního vývoje a poradenství : Studijní text [online]. Masarykova univerzita, 2001. Dostupný z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2013/PBSNJA2/um/Teorie_karierniho_vyvoje_a_karierniho_poradenstvi.pdf.

⁴⁵ SUPER, D. E. A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. In: BROWN, D., et al. Career Choice and Development. New York: Jossey-Bass, 1996. pp. 197–261. ISBN 0-7879-5741-0.

⁴⁶ ŠTIKAR, J., et al. Psychologie ve světě práce. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0448-5.

Obrázek 1. Informační zdroje, z nichž žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť získali informace pro kariérové rozhodování (v %)

Zdroj: Data Národního ústavu pro vzdělávání (vlastní výpočty)

Obrázek 11 Informační zdroje pro výběr povolání. Zdroj: <https://docplayer.cz/7944295-Infomacni-zdroje-informace-a-jejich-efektivita-pri-rozhodovani-zaku-strednich-skol-o-dalsi-vzdelavaci-a-profesni-draze.html>

Jiné rozdělení na tři etapy zahrnuje obecně informativní profesní orientaci. Tato fáze se u jedince vyznačuje získáváním nejobecnějších informací ze světa práce a částečně reflektuje osobnostní předpoklady jedince. Etapa profesní aproximace zahrnuje konkrétní povolání a získávání informací o něm. Zároveň dochází k získání povědomí o podobných zaměstnáních. V této fázi dochází ke zvnitřňování profesních kompetencí a vytváření osobnostních vztahů a postojů k těmto informacím. Této etapy žák dosáhne většinou v šesté až sedmé třídě. Zde se již vytváří konkrétní oblast, ve které žák bude chtít pokračovat. Etapa profesní selekce a determinace je fází poslední a jedná se o moment, kdy jedinec má již tolik zkušeností na to, aby se rozhodl o své budoucí profesi. Jedná se o svobodné rozhodnutí dalšího směřování.⁴⁷

Až v pubertě dochází ke kvalitativní změně, kdy si žáci vlivem prostředí začnou uvědomovat plný rozsah toho, že si musí vybrat povolání. Děti si začínají všimnout osob, které nějaké povolání vykonávají a berou si z nich vzory. Velmi malá část dospívajících má tak vyhraněné zájmy, že bez ohledu na vnější okolnosti jdou studovat jimi vybraný obor. A jen malá část se řídí pouze vlivy okolí. Většina lidí se však rozhoduje na základě obou vlivů.⁴⁸ Volba povolání se dá členit na tři skupiny.

- 1) Lidé, kteří se zcela rozhodují podle rodičů nebo jiné autority.
- 2) Lidé, kteří se přikloní nejen ke svým touhám schopnostem a dovednostem, ale také přihlížejí k názoru autority či rodičů, popřípadě vlivu okolí ve formě kamarádů nebo z médií, která sledují.
- 3) Lidé, kteří mají vytvořený osobní plán, kterého se drží.

⁴⁷ MOJŽÍŠEK, L. Pedagogická diagnostika : Teoretické principy a metody. Brno : UJEP, 1987.

⁴⁸ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

Z 50 % je zastoupen střední typ rozhodování. Pokud jedinec nemá jasnou představu a rozhled ve světě práce a nemá rozhodné seberealizační tendence, často o volbě povolání rozhodují rodiče.⁴⁹ Nutno podotknout, že často tuto zkušenost nemají kde načerpat. Pracovní trh se vzhledem k jejich rozhledu zdá omezen krátkou perspektivou, kdy si neumí představit reálný obsah vykonávané práce, neboť strávili několik desetiletí ať již v jedné nebo více zaměstnáních.⁵⁰

To se projevuje v nevyhraněnosti, snaze zvýšit si povědomí a využít co nejvíce voleb, které jim jsou k dispozici. Nežřídko začnou studovat špatný obor, což se podepisuje v ekonomických ztrátách, jak jsem již napsal ve SVUČ ze které tato práce vychází. Mnoho dospívajících tak až po dvou až třech letech od ukončení základní školy zjišťuje, že jsou nespokojeni se svou volbou a usilují o změnu. Spousta vzdělávacích cest je ale již uzavřena.⁵¹

Systematický způsob přípravy na povolání tak, aby byl efektivní, by měl být zahrnut do dlouhodobějšího časového období. Rozdělen by měl být do pěti etap. První by měla proběhnout do konce prvního pololetí osmé třídy. Zde by se měla pozornost věnovat motivaci k volbě povolání. Součástí toho by mělo také být rozvíjení plánovacích a komunikačních schopností. V druhé etapě, která by měla proběhnout do konce osmé třídy, by měly být prohlubovány kompetence z první etapy. Další zaměření by se mělo soustředit na získávání informací, jejich hodnocení a třídění. Třetí etapa by měla proběhnout do prvního čtvrtletí deváté třídy. Jejím cílem by mělo být rozvíjení informační gramotnosti a vytváření realistické představy s důrazem na volbu kritérií, podle kterých si budou vybírat vzdělávací instituci. Čtvrtá etapa by měla proběhnout již před přijímacím řízením na střední školy a měla by se zaměřit na problematiku nepřijetí na konkrétní školu a alternativy, které jedinec má. Pátá etapa je již po přijímacím řízení a je zaměřena na zařazování aktivit do hodin, které mohou pomoci žákům v dalším profesním životě jako například nácvik komunikace nebo psaní životopisů.⁵²

Společnost je jasným determinantem výběru povolání, a to nejen svým nastavením ekonomie, ale také politickým systémem, hierarchickým uspořádáním, stratifikací a mobilitou obyvatel, ale také přístupem ke vzdělání nebo pohledem rodičů na samotné vzdělávání a školský systém jako celek. Hraje zde velkou roli důvěra, prestiž pedagogů a možnosti, které školní

⁴⁹ PAVELKOVÁ, I. Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti. Praha : Academia, 1990. ISBN 80-200-0055-0.

⁵⁰ HOŘÁNKOVÁ, V., et al. Metodická příručka poradce pro volbu povolání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-21-4.

⁵¹ Ibidem.

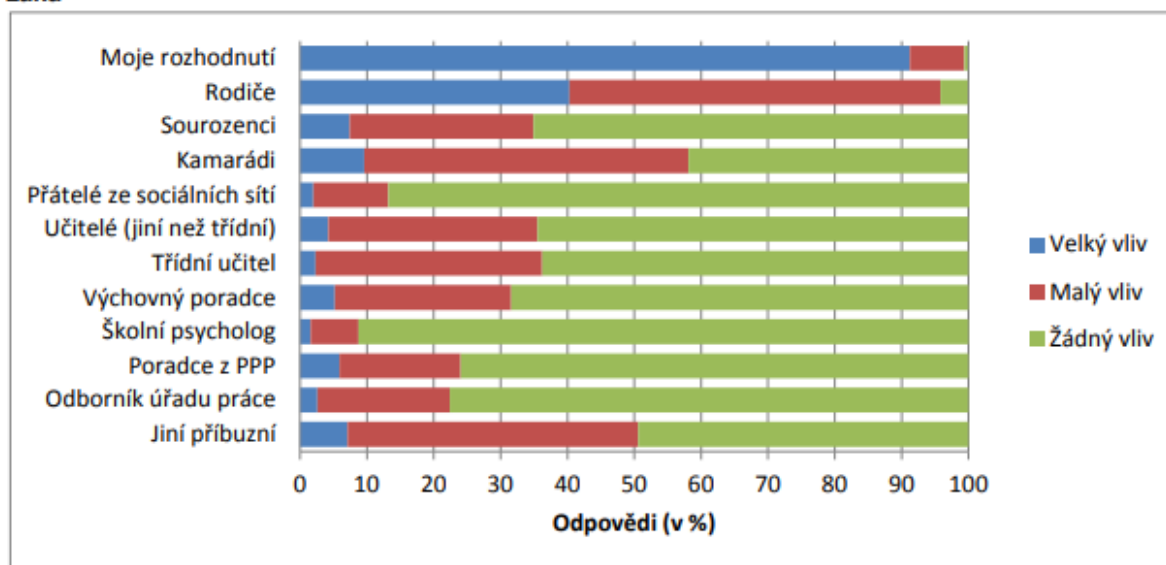
⁵² HLAĐO, P. Longitudinální program profesní orientace jako prostředek podpory duševního zdraví, 2011. In: Škola a zdraví 21 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/40/texty/cze/11_hlado_cze.pdf.

system nabízí; pokud je povolání učitele vnímáno jako neprestížní, může být celý školský systém zcela paralyzován.⁵³

Zájem o povolání a motiv jej vykonávat je dán především zajímavostí obsahu povolání, vzorem v rodičích, možností čisté a lehké práce v dobrém pracovním prostředí, vyhlídkou dobrého platu, možností nedojíždět a přehnaně necestovat.⁵⁴

Vliv rodiny a jejího působení například ve vytvořeném prostředí, způsobu komunikace nebo úrovni rodinné výchovy předává vzory, kulturní vzorce, postoj k povolání a také informuje o představách a profesní orientaci.⁵⁵ Pro správnou motivaci jsou v rodině důležité rozhovory o budoucím směřování a společné vymýšlení alternativ. To se však může zvrhnout v kopírování názorů rodičů, kteří si do svých dětí projektují své představy a touhy. Rodiče tak nejsou vždy kompetentní k tomu, aby poskytovali relevantní rady a informace. Mezi nejčastější rozhodovací zdroje patří rozhodnutí žáka, následováno vlivem rodičů, poté sourozenců a poté kamarádů.⁵⁶

Obr. 5: Vlivy působící na volbu další vzdělávací a profesní dráhy žáků základních škol pohledem žáků

Obrázek 12 http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf

⁵³ HRONOVÁ, Z. Nic neumí, tak učí. A mají spoustu volna, říkají lidé o učitelích. Přesto je uznávají, 2020. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prestiz-ucitelu/r~3ad5dbbc40f311ea84260cc47ab5f122/>.

⁵⁴ HŘEBÍČEK, L. Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření. In: STŘELEČEK, S., et al. Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. Brno : Paido, 1998. s. 99 – 107. ISBN 80-85931-61-3.

⁵⁵ DeRIDDER, L. The Impact of Parents and Parenting on Career Development. Knoxville : Comprehensive Career Development Project, 1990.

⁵⁶ HLAĎO, P., DRAHOŇOVSKÁ, P. Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů. Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření, 2012, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf.

2.3 Přechod ze školy do zaměstnání

Osobnostní faktory jsou jen částí vědomostí, které jedinec potřebuje znát pro úspěšné hledání pracovní pozice a uplatnění. Podstatnou částí jsou také vědomosti ze světa práce a trhu práce. Svět práce je prostředím s osobitou atmosférou podléhajícím různým vlivům. Mezi tyto vlivy se řadí historická podmíněnost, geopolitické vlivy, demografické parametry dané společnosti nebo ekonomické subjekty, které v něm působí. Na trhu práce existují charakteristiky, které jsou dlouhodobě sledovány a jsou stěžejní pro aktuální popis světa práce. Mezi tyto charakteristiky patří nabídka pracovních pozic, věkové rozvržení lidí v jednotlivých segmentech, politika jednotlivých států, vzdělaností politika nebo kariérní možnosti.⁵⁷

Samotná práce v kontextu této práce znamená činnost, která je směnou volného času za prostředek směny, tedy v našich podmínkách peníze. Z ekonomického hlediska se jedná o činnost sloužící k uspokojování lidských potřeb, a to jak materiálních, tak duchovních. Povolání je poté soubor organizovaných činností, vědomostí a dovedností, do kterých se promítají osobnostní charakteristiky. Dále je povolání aktivita, která zajišťuje živobytí, ale slouží také jako zdroj prostředků pro uspokojování vlastní potřeby a potřeby realizace.⁵⁸

Žáci a studenti posledních ročníků, kteří si vybírají zaměstnání, pokud nepokračují dál ve vzdělání by měli hlavně chápat to, co práce znamená ve společenském pohledu. Žijeme v tržním kapitalismu, ve kterém je cena práce náležitě odměňována mzdou. Mzda by měla být úměrná tomu, o jakou práci se jedná, jaké školy jsou na ní potřeba, o její časovou náročnost, nároky na zodpovědnost, popřípadě na další specifické faktory, jako je dosažená praxe, zkušenosti z jiných odvětví atd. Faktorů, jež působí na velikost mzdy, je ale celá řada včetně geografické lokace práce, národní politiky vzdělanosti, množství absolventů v daném oboru, jenž mohou práci zastávat a další.⁵⁹

V národním zájmu je, aby byl dosažen rovnovážný stav, kdy nabídka a poptávka na trhu práce je takřka vyrovnaná. V případě vysoké poptávky je jednodušší najít uplatnění. V případě nízké poptávky naopak. Nízká nabídka zaměstnání vede k nezaměstnanosti. V tržním hospodářství je nezaměstnanost a inflace velkým problémem. Ve společnosti vede k sociálním

⁵⁷ HŘEBÍČEK, L. Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření. In: STŘELEČEK, S., et al. Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. Brno : Paido, 1998. s. 99–107. ISBN 80-85931-61-3.

⁵⁸ HAVLOVÁ, J. Profesní dráha ve 20. století. Úvod do sociologie povolání. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-220-6.

⁵⁹ FESTOVÁ, J. Orientace ve vývojových trendech na trhu práce. In: BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. Poradce k volbě povolání : pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha : Josef Raabe, 2002-. A 1.1. s. 1–16. ISSN 1801-8440.

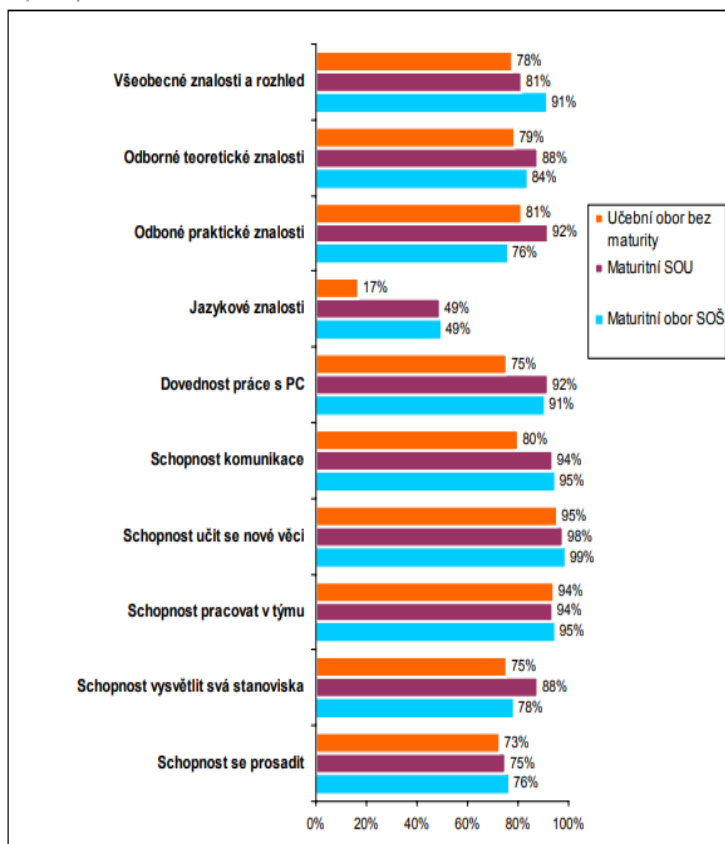
nejistotám, poklesu životní úrovně, sociopatologickým jevům a dalším negativním vlivům. Se vzrůstající dobou nezaměstnanosti se problémy stupňují.⁶⁰

Stát již dávno není garantem uplatnění ani pracovní pozice. Středoškolská maturita případně vysokoškolský diplom již dnes neukazuje hodnotu jedince na trhu práce ani jeho schopnosti či dovednosti. Aby se opět garantem mohla stát, je potřeba regulovat množství oborů a podřizovat je národním plánům (jakož i plánům nadnárodním - evropským) především pro velké nadnárodní společnost. Ty zajímají spíše kompetence. Přesto stát vytváří opatření k tomu, aby byla nezaměstnanost co možná nejnižší.⁶¹

Podle průzkumů z roku 2006 jsou respondenti vesměs spokojeni s kompetencemi, které jim střední škola dala. Vybavení kompetencemi, sloužící pro efektivní využití všech dostupných zdrojů, podle kterých by se lidé měli sami a zodpovědně rozhodovat, je v kariérním poradenství důležité.⁶²

V současnosti tedy již plně neplatí, že čím vyšší formální vzdělání, tím vyšší plat, popřípadě dobrý pracovní post. Schopný řemeslník, který pochází z dobré rodiny, ve které je vysoký socioekonomický, kulturní a finanční status, za předpokladu, že si vytvoří dobrou pověst pro práci, kterou vykonává, může být v životě úspěšnější než převzdělaný intelektuál, který marně shání pracovní místo v oblastech, kde je přetlak. A to hlavně za předpokladu, že žijeme ve společnosti, kde je ohromný prostor pro schopné řemeslníky. Česká republika byla vždy národem kutilů a zahrádkářů, kteří si byli schopni poradit kreativním řešením téměř s každým

Graf 3.4: Spokojenost s kompetencemi (podle typu středního vzdělání, v % kladných odpovědí)

Obrázek 13 Spokojenost s kompetencemi. Zdroj:

http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

⁶⁰ CHROMÁ, D., et al. Podniková ekonomika pro 2. ročník obchodních akademií. Praha : Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-47-3.

⁶¹ KLÍMA, J. Makroekonomie I. Brno : MZLU, 1996. ISBN 80-7157-112-1. s. 109.

⁶² ÚHLOVCOVÁ, H., STRÁDAL, J.2002. Role školy v procesu volby povolání. In: BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha: Josef Raabe, s. 1–8. ISSN 1801-8440.

problémem.⁶³ Nastavení naší společnosti včetně předpokladů vytváří neviditelnou bariéru prestižních a neprestižních povolání, přičemž tuto bariéru nejsou schopny prorazit ani potenciální finanční výnosy potřebných zaměstnání.

Jistou roli v tomto ohledu hraje nezaměstnanost; ve Francii se s prodloužením průměrné školní docházky prokazatelně snížil počet nezaměstnaných. Není to tím, že by školy předávaly toužené vzdělání, ale tím, že se studenti „uklidili“ do škol, aby nebyli na úřadu práce. Tento systém je logický. Prostým oddálením nástupu do zaměstnání mladých lidí se docílí ušetření pracovních míst, ale také pozdějšího startu kariéry a růstu mzdy. Ve věku okolo 30 let, kdy již spousta lidí přemýšlí jinak o své budoucnosti, navíc zaměstnavatelé hledí na to, že tito jedinci budou vykazovat vyšší míru pracovní stability.

Zaměstnanost, a tedy i uplatnitelnost, je tedy stálým indikátorem, kterým se vyspělé státy vymezují a srovnávají jimi svou výkonnost například v ekonomice. Politika vzdělanosti, kterou známe především ze skandinávských zemí, která se odrazila i u nás v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, je charakterizován používáním nástrojů, které mají za cíl aktivně podporovat zaměstnance v získání, udržení a zkvalitňování pracovní pozice. Dle této politiky jsou státem vytvářeny projekty rekvalifikací, investování do zvyšování počtu pracovních míst či poskytování různých příspěvků v nezaměstnanosti po nezbytně nutné období.⁶⁴

Otázkou však zůstává, proč je tomu tak, dle ekonomických teorií, například neviditelné ruky trhu, kterou definoval Adam Smith v knize Bohatství národů, by více lukrativní pracovní pozice

Tabulka 3.4: Míra zapojení rodičů do hledání zaměstnání ve vztahu k vybraným typům středního vzdělání (odpovědi ano + spíše ano).²¹

Pomáhali vám rodiče s hledáním zaměstnání? (N=260)	Maturitní obor SOŠ	Učební obor bez maturity
Nepomáhali	45%	40%
Zaměstnání mi zařídili nebo zprostředkovali	3%	15%
Poskytli kontakt na známé	13%	7%
Pomáhali hledat v inzerátech	11%	11%
Rodiče mi radili	27%	27%
Celkový součet	100%	100%

Obrázek 14 Míra zapojení rodičů do hledání zaměstnání ve vztahu k vybraným typům středního vzdělání. Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowwww.pdf

ve smyslu ekonomickém měly automaticky zaplnit mezeru při poptávce po potřebných

⁶³ Češi jako národ kutilů? Na strategii „vyrob si sám“ vsadili i během pandemie, Tisková zpráva Akademie věd ČR, 2021 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.psu.cas.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/tiskove-zpravy/2021/SOU_kutilstvi_180821.pdf

⁶⁴ Úřad práce ČR. Poskytování finančních příspěvků na jednotlivé nástroje aktivní politiky zaměstnanosti v roce 2017 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20171031114350/http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/lbk/kop/liberec/apz>.

profesích. Avšak neděje se tomu tak. Do hry vstupují další faktory jako sociální a kulturní kapitál nebo například pomoc rodičů při hledání zaměstnání. Podle průzkumu z roku 2006 bylo zjištěno že mnoho rodičů v České republice pomáhá dětem při hledání zaměstnání.

S prací, kterou absolventům škol našel úřad práce, je nespokojeno 57 % respondentů. Je to dáno tím, že na úřad práce se dostanou méně lukrativní pracovní posty. Nejvyšší spokojenost se svou prací ale prokázali ti, kteří si svou práci našli formálními cestami, například přes internet. Pomoc rodiny při získání zaměstnání se projevuje ale také ve formě záchranné sítě v případě problémů.⁶⁵

Mnohá pracovní místa jsou již zabrána starší generací a mladí lidé musí s jistou dávkou

Tabulka 3.5: Spokojenost absolventů v zaměstnání podle způsobu získání zaměstnání
(v % kladných odpovědí – odpovědi ano + spíše ano)²³

Jakým způsobem jste našel své současné zaměstnání? (N=358)	Celková spokojenost	Spokojenost s platem	Spokojenost s pracovní pozicí
Pomocí rodičů, přátel	73%	56%	67%
Firmu osobně navštívil	73%	56%	74%
Přes internet	86%	56%	88%
Na inzerát v tisku	94%	50%	75%
Byl ve firmě na praxi	75%	46%	75%
Prostřednictvím úřadu práce	57%	56%	79%
Jiná odpověď (např. vlastní podnikání)	86%	75%	83%
Celkem	77%	57%	75%

Obrázek 15 Spokojenost absolventů v zaměstnání podle způsobu získání zaměstnání. Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

morbidity čekat, až tito lidé zemřou a uvolní ho tak.⁶⁶ Je otázkou času, jak dlouho bude trvat státům přiklonit se zpátky k modelům, podobným jaké jsme již v České republice zažili, a tím je státem stanovený systém kvót na určité studijní a učební obory, kdy samotný počet studijních oborů garantoval stát za pomoci státem řízeného hospodářství.⁶⁷

⁶⁵ KNOTKOVÁ, Pavla. Vliv rodičů na výběr povolání dítěte [online]. 2019 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ek799/Bakalarka_Pavla_Knotkova.pdf

⁶⁶ Pouvons nous (de nouveau) parler de classes sociales ? [1] Louis Chauvel Dans Les sociologies critiques du capitalisme (2002).

⁶⁷ CROPPER, S. Post-industrial society, 1989. In: M. C. Jackson et al. (eds.) Operational Research and the Social Sciences [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4613-0789-1_105.

Úplná svoboda při výběru studia již totiž v mnoha zemích světa ukázala své limity viz inteligentní prekariát nebo nedostatek řemeslníků či jiných pracovníků na konkrétních pracovních místech. Nebo vysoký počet nezaměstnaných ve státech jako je Řecko nebo Španělsko, jak ukazují data z uplynulých let.

Nezaměstnanost mladých (15-24 let) - mezinárodní srovnání s vybranými zeměmi EU						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Evropská unie (27 zemí)	15,7	15,8	20,1	21,1	21,4	22,8
Evropská unie (17 zemí)	15,5	16,0	20,3	20,9	20,8	23,1
Česká republika	10,7	9,9	16,6	18,3	18,1	19,5
Dánsko	7,5	8,0	11,8	14,0	14,2	14,1
Finsko	16,5	16,5	21,5	21,4	20,1	19,0
Francie	19,8	19,3	24,0	23,6	22,8	24,3
Itálie	20,3	21,3	25,4	27,8	29,1	35,3
Kypr	10,2	9,0	13,8	16,6	22,4	27,8
Maďarsko	18,1	19,9	26,5	26,6	26,1	28,1
Německo	11,9	10,6	11,2	9,9	8,6	8,1
Nizozemsko	7,0	6,3	7,7	8,7	7,6	9,5
Polsko	21,6	17,2	20,6	23,7	25,8	26,5
Řecko	22,9	22,1	25,8	32,9	44,4	55,3
Slovensko	20,6	19,3	27,6	33,9	33,5	34,0
Španělsko	18,2	24,6	37,8	41,6	46,4	53,2

zdroj: Eurostat v jednotkách %

Obrázek 16 Zdroj: <https://www.e15.cz/byznys/ostatni/jsou-mladi-a-bez-prace-evropa-resi-co-nabidnout-ztracene-generaci-1002988>

Zde se ale projevují limity vzdělávacího systému. Ne každá pracovní pozice má svoji oblast vzdělání. Příkladem může být kovář a umělecký kovář. Umělecký kovář je obor, který se dá na vysoké škole studovat jako bakalářský nebo magisterský obor. Klasický kovář je ale řemeslo a další vzdělání u něj neexistuje. Vzdělání se pak musí orientovat všeobecnějším směrem, ve kterém je ale již přetlak. Jak jsem již psal při analýze obecných nástaveb v regionu Libereckého kraje. Uplatnění je tedy složitější a konkurenční prostředí dravější.

Nejvíce spokojení s tím, jakou střední školu vystudovali, jsou gymnazisté. Dle průzkumů by jen 6 % z nich, pokud by měli možnost, změnili výběr střední školy. Z absolventů 4letých gymnázií by jinak volilo 12 % z nich a nejčastěji by volili střední odbornou školu. Hlavním důvodem je podle nich moc všeobecné zaměření, kdy se musí více věnovat i předmětům, které je tolik nezajímají. Dalším faktorem je nutnost studovat vysokou školu. U maturitních oborů středních odborných škol by jinak volilo 10 % absolventů. Ta část z nich, kteří by šli studovat

gymnázium, by tak učinili kvůli výhodě při přijetí na vysokou školu. Další část byla nespokojena s oborem, který vystudovali. U studentů učilišť by jinak vybíralo 16 % respondentů. Důvodem je maturitní zkouška, kterou si museli poté dodělat kvůli lepšímu pracovnímu uplatnění.⁶⁸

Podle jiné studie jsou data odlišná. Podíl studentů učňovského vzdělání, kteří by si při

2.6: Procento absolventů, kteří by si zvolili stejný obor (v % kladných odpovědí)

Obrázek 18 Procento absolventů, kteří by si zvolili stejný obor. Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

možnosti opakovaného studia zvolili opět učiliště, je jen polovina. Nejčastěji by stejný obor studovali studenti z maturitních oborů, jedná se o 74 % respondentů. Malá skupina 12 % by zvolila studium středního vzdělání s výučním listem a jen jedno procento z maturantů by zvolilo učební obor. Důvody, proč jsou respondenti nespokojeni

s volbou povolání, jsou především ty, že obor nikdy nechtěli studovat. Tuto možnost uvedlo 25 % vyučených a 21 % absolventů maturitních oborů. Studenti učebních oborů jsou výrazněji omezeni ve svém výběru a důvody nastoupení na konkrétní obor jsou spíše pragmatické než záležitostí osobní volby. Vybral bych si raději maturitní obor je hlavním důvodem u učňů.⁶⁹

Tabulka 2.3: Podíl absolventů, kteří by si vybrali jiný typ studia – srovnání podle typu absolvovaného vzdělání, v % odpovědí

Absolvovaná střední škola (N=1824)	Zvolili by jiný typ studia	Typ studia, který by si zvolili					
		Víceleté gymn.	4leté gymn.	SOŠ	Maturitní obor SOU	Učební obor SOU	Neví
Víceleté gymnázium	6%	0%	1%	4%	1%	0%	0%
4leté gymnázium	12%	0%	0%	9%	2%	1%	0%
SOŠ	10%	1%	5%	2%	1%	0%	1%
Maturitní obor SOU	16%	2%	3%	5%	4%	0%	2%
SOU	26%	1%	0%	6%	16%	0%	3%

Obrázek 17 Podíl absolventů, kteří by si vybrali jiný typ studia – srovnání podle typu

⁶⁸ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Přípravenost absolventů středních odborných škol na uplatnění v praxi. Srovnání situace absolventů středních odborných škol s výučním listem, s maturitou i odborným výcvikem a s maturitou tři roky od ukončení studia, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Pripravenost_absolventu_SS_po_3l.pdf.

⁶⁹ TRHLÍKOVÁ, J. Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy, 2013, Orbis scholae, Karolinum, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf.

Výběr povolání je náročný úkol především pro mladistvé, kteří ve světě zatím mnoho neprožili a velká část jejich myšlení je ovlivněna někým jiným. Cílem však není vytvářet rozhodnutí za ně, ale snažit se dosáhnout toho, aby byli schopni objektivně zhodnotit nejen to, v jakém světě žijí, ale také si uvědomit negativa a věcně s nimi pracovat. Představa vykonávaného povolání pro ně nesmí být jako reklama na žádaný produkt, ale spíše kritickou recenzí, které upozorňuje na kritická místa.

	Kategorie	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkem		Kategorie	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkem	
Obor jsem vlastně nikdy studovat nechtěl	H	11,0 %	14,2 %	28,6 %	46,2 %	100,0 %	Obor není perspektivní	H	13,5 %	20,3 %	33,5 %	32,6 %	100,0 %	
		2,3	-0,5	-0,1	-0,8			M	1,7	0,3	0,8	-2,1		
	M	6,3 %	14,3 %	28,6 %	50,8 %	100,0 %			9,4 %	18,7 %	30,8 %	41,1 %	100,0 %	
		-2,3	-0,6	-0,1	1,8			L5	-1,9	-0,9	-0,8	2,8		
	L5	8,9 %	22,8 %	30,4 %	38,0 %	100,0 %		13,0 %	24,7 %	32,5 %	29,9 %	100,0 %		
		0,2	2,0	0,3	-1,9			,5	1,1	,1	-1,3			
	Celkem	8,3 %	15,0 %	28,7 %	48,0 %	100,0 %		Celkem	11,3 %	19,8 %	32,0 %	36,9 %	100,0 %	
Studium bylo příliš náročné	H	1,5 %	5,6 %	33,6 %	59,3 %	100,0 %	V oboru jsou nízké platy	H	26,1 %	30,8 %	24,6 %	18,5 %	100,0 %	
		0,1	-2,7	-1,7	3,2				3,6	3,0	-3,2	-3,0		
	M	1,2 %	11,4 %	40,3 %	47,1 %	100,0 %			13,9 %	22,0 %	35,7 %	28,4 %	100,0 %	
		-0,5	2,7	2,1	-3,4				-4,9	-2,4	3,4	3,4		
	L5	2,4 %	8,4 %	33,7 %	55,4 %	100,0 %		L5	31,2 %	20,8 %	28,6 %	19,5 %	100,0 %	
		0,8	-0,2	-0,7	0,6				2,6	-0,9	-0,5	-1,0		
	Celkem	1,4 %	8,9 %	37,2 %	52,4 %	100,0 %		Celkem	19,9 %	25,2 %	30,9 %	23,9 %	100,0 %	
Úroveň přípravy v oboru byla nízká	H	8,3 %	21,8 %	35,4 %	34,5 %	100,0 %	V oboru se obtížně hledá zaměstnání	H	27,9 %	23,3 %	29,1 %	19,8 %	100,0 %	
		0,8	0,8	-0,9	-0,1				2,0	-0,8	-0,5	-0,7		
	M	7,0 %	18,9 %	38,9 %	35,2 %	100,0 %			M	21,7 %	26,4 %	30,3 %	21,5 %	100,0 %
		-0,4	-1,3	1,0	0,3				-1,9	1,3	0,2	0,4		
	L5	5,2 %	24,7 %	36,4 %	33,8 %	100,0 %		L5	24,4 %	20,5 %	32,1 %	23,1 %	100,0 %	
		-0,7	0,9	-0,2	-0,2				0,0	-0,9	0,4	0,5		
	Celkem	7,3 %	20,5 %	37,4 %	34,8 %	100,0 %		Celkem	24,3 %	24,7 %	30,0 %	21,0 %	100,0 %	
Vybral bych si raději maturitní obor	H	37,7 %	24,9 %	15,1 %	22,3 %	100,0 %	V oboru jsou špatné pracovní podmínky (hlučné prostředí, prašnost, práce na směny,...)	H	17,5 %	25,7 %	28,7 %	28,1 %	100,0 %	
		-4,1	4,4	3,2	-1,5				4,5	2,2	-0,1	-4,7		
	M	54,0 %	10,0 %	7,9 %	28,1 %	100,0 %			M	5,5 %	18,4 %	28,9 %	47,1 %	100,0 %
		4,6	-6,2	-2,8	2,2				-6,0	-2,7	0,1	6,1		
	L5	40,5 %	31,6 %	8,9 %	19,0 %	100,0 %		L5	21,3 %	26,3 %	28,8 %	23,8 %	100,0 %	
		-1,1	3,3	-0,6	-1,3				2,9	1,0	0,0	-2,7		
	Celkem	46,2 %	17,9 %	10,9 %	25,0 %	100,0 %		Celkem	11,4 %	21,9 %	28,8 %	38,0 %	100,0 %	
Nebyl jsem dobře připraven pro studium na VŠ	H	19,3 %	11,9 %	22,6 %	46,2 %	100,0 %	Obor mne přestal zajímat	H	8,7 %	23,0 %	22,4 %	45,9 %	100,0 %	
		1,0	-2,7	-2,3	3,4				-0,9	0,1	-0,8	1,2		
	M	14,6 %	18,9 %	29,3 %	37,2 %	100,0 %			M	10,5 %	23,2 %	23,6 %	42,6 %	100,0 %
		-2,6	2,3	1,6	-1,2				0,7	0,3	-0,1	-0,5		
	L5	29,9 %	18,2 %	32,5 %	19,5 %	100,0 %		L5	11,3 %	20,0 %	31,3 %	37,5 %	100,0 %	
		3,0	,5	1,1	-3,7				0,4	-0,6	1,6	-1,1		
	Celkem	17,6 %	16,3 %	27,1 %	39,0 %	100,0 %		Celkem	9,9 %	22,9 %	23,8 %	43,4 %	100,0 %	

Zdroj: Data ze šetření absolventů středních škol, NÚV, 2012.

Obrázek 19 Důvody pro volbu jiného oboru. Zdroj: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf

2.4 Od globálních faktorů k lokálním

V České republice je rozměr výběru vzdělání zatížen dalším faktorem v podobě roztroušenosti sídel, která nekoresponduje s překotným rozvojem a restrukturalizací hospodářství po roce 1989. Nejen přeorientování hospodářství, ale i střediskový model obcí, který ne vždy respektoval a korespondoval s rázem krajiny. Nehomogenita prostoru způsobuje omezený výběr studia a v konečném důsledku i nesprávný výběr středních škol.

Mezi lokální faktory patří také vliv rodinného prostředí. Z rodin pocházejí nejenom osvojené dovednosti, ale také fenotyp, který zahrnuje biologickou výši daného intelektu a vzrušivosti nervové soustavy a také schopnosti, ke kterým se jedinec může ze svého prostředí

přiučit.⁷⁰ Studenti z vyšších vrstev se tak pouštějí do studia náročnějších vysokých škol a v případě neúspěchu vědí, že přestoupí na některou z méně náročných vysokých škol. Studenti s nižším socioekonomickým statusem volí studium méně náročných vysokoškolských oborů. Nižší vrstvy také vnímají vzdělání jako hodnotnější než vyšší vrstvy. Náklady na vzdělání vzrůstají vzhledem k nižším vrstvám.⁷¹

Motivace ke studiu je přitom ovlivněna nejenom tím, že je vnímáno jako investice do vzdělání, která se má promítnout do platu v zaměstnání nebo získání dobré pracovní pozice, ale může být ovlivněna i hodnotovou orientací. Rodiče, kteří studovali, předávají hodnoty toho, že studovat je žádoucí. Další motivace může být hodnotově racionální. To se projevuje studiem oblasti, kterou vnímají jako své budoucí nebo již současné povolání.⁷²

V české populaci převažuje motivace ke konkrétnímu studiu v podobě zájmu o obor. Ve společnosti široce rozšířená teze: „studuj, co tě baví“ se tedy odráží do studijních předpokladů. To, že je tato teze široce známá, jsem již ověřil ve svém dotazníku (otázka č. 21. v dotazníku). Uplatnění na trhu práce je až druhým faktorem. Jako zásadní ho vnímá pouze čtvrtina populace a u třetiny respondentů nehraje žádnou roli nebo minimální. Silným vlivem je však rodinná tradice. Faktory jako místo bydliště, dojíždění, prestiž, jednoduchost přijímacího řízení a doporučení známých podle průzkumu nehrají tak velkou roli. Rozhodujícím faktorem v české populaci je tedy faktor hodnotově racionální.

Příloha č. 7 Co lidi motivuje při výběru studijního či učebního oboru

	Zcela nedůležité	Nepříliš důležité	Docela důležité	Velmi d./zásadní
Vlastní zájem	2,2%	7,6%	33,6%	56,6%
Uplatnitelnost	11,5%	19,6%	42,9%	25,9%
Rodinná tradice	9,8%	21,4%	45,4%	23,4%
Region. důvody	16,8%	28,6%	36,2%	18,4%
Jiné důvody	66,3%	11,1%	8,2%	14,4%
Přestíž oboru	13,0%	33,1%	39,7%	14,3%
Přij. zkoušky	19,7%	32,6%	33,8%	13,9%
Známí	27,9%	44,0%	20,9%	7,2%

Tři nejvyšší hodnoty a tři nejnižší hodnoty jsou vyznačeny oranžově a šedě.

Zdroj: VŠB-TUO, SC&C: Projekt Změny na trhu práce a perspektivy vzdělanosti v ČR 2006.

⁷⁰ MURRAY, Charles A. Příliš mnoho dobra: americká sociální politika : 1950-1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-55-9.

⁷¹ BOUDON, R., BULLE, N., CHERKAOU, M. École et société. Les paradoxes de la démocratie, 2001. Paris: PUF.

⁷² BARRÉRE, A., SEMBEL, N., DUBET, F., LA BORDERIE, R. Sociologie de l'éducation, 2002. Paris: Nathan. 127 s. ISBN 2091912948 9782091912943.

To, co lidi motivuje k výběru studia, ale není tím, co si nakonec vyberou studovat. I když nemotivuje studenty například blízkost či vzdálenost školy či faktor dojíždění, stejně je zde přítomen, a to podstatnou měrou.⁷³ Místo bydliště a s tím spojený okruh lidí vytvářející sociální atom a sociální kruhy, jak je definoval George Simmel, mají tak omezený dosah podle místa bydliště. Venkovský sociální atom tak může být sice družnější, ale méně potenciální než sociální atom městský.

Vysokoškoláci také dle průzkumu z roku 2006 méně často riskují a chtějí riskovat. Český vysokoškolák se v rámci svého dosaženého vzdělání zaměřuje spíše na obranu své stávající pozice deklarovanou akademickým titulem, než na podnikání a podnikavost. Naprostá většina vysokoškoláků jak u nás, tak i v zahraničí pracuje v zaměstnaneckém poměru. S rozvojem společnosti a stále se zvyšující silou transnacionálních korporací dochází k prohlubování tohoto fenoménu, a to především z důvodu vytlačování menších podnikatelských subjektů z trhu. Vysokoškoláci jsou také nejméně ochotni měnit své zaměstnání, a to i v případě, že je to pro ně výhodné.⁷⁴

Vzdělanostní možnosti byly s nástupem demokratizace vzdělání rozděleny na více a méně privilegované. Ty více privilegované jsou nejprve zpřístupněny vyšším vrstvám a až poté jsou obsazovány jedinci z nižších vrstev. Společnost je tímto mechanismem udržována v nerovnosti, ale umožňuje jistou míru vertikální mobility obyvatelstva. Vzdělanostní dráha, která přestává být vyhrazena vyšším třídám a dostanou se do ní třídy nižší, je poté nahrazena prestižnější formou studia.⁷⁵ Studenti se pak mohou cítit podvedeni, což vede nejen k psychickým problémům a pochybování o sobě samých, ale také k pochybám o společnosti jako takové. Dochází k efektu zámku. Jsou blokováni mezi dvěma cestami, kdy nemohou pokračovat ani jednou cestou. Mají vzdělání, aby mohli vykonávat určité pracovní místo s určitým postavením, ale nejsou zde volná místa. Podřízené posty vykonávat také nemohou, protože by popřeli význam samotného jejich studia, a to nejen pro sebe, ale také pro ostatní, kteří vystudovali stejný obor.⁷⁶

Již v roce 2006, když probíhal výzkum překvalifikovanosti v ČR, 44 % respondentů uvedlo, že jsou na svoji pracovní pozici spíš překvalifikovaní. S rostoucím tlakem na vysokoškolsky

⁷³ ZLESÁK, David. Bydlení ve městě a na vesnici v kontextu roztroušenosti sídel v České republice [online]. 2022 [cit. 2022-02-07].

⁷⁴ KELLER, J., TVRDÝ, L. Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-78-6.

⁷⁵ RAFTERY, A.E., HOUT, M. (1993). Maximally maintained inequality: Expansion, reform and opportunity in Irish education, 1921-1975. *Sociology of Education*, 66, 41-62.

⁷⁶ QUEIROZ de, J.-M. *L'école et ses sociologies*, 1995. Paris: Nathan Université.

RAFTERY, A.E., HOUT, M. (1993). Maximally maintained inequality: Expansion, reform and opportunity in Irish education, 1921-1975. *Sociology of Education*, 66, 41-62.

vzdělané zaměstnance státního sektoru bude překvalifikovanost stále narůstat. Další vzdělání, ať již profesní nebo akademické, je tedy další cestou ve snaze získat zaměstnání. Toto vzdělání ale může více zvýhodňovat muže, lidi na vyšších postech a mladší.⁷⁷ Další vzdělání je někdy nazýváno jako věčná rekvalifikace, která slouží jako selekce zaměstnanců na ty, které jsou ještě schopni vykonávat danou pracovní pozici a na ty, kteří již tohoto nejsou schopni. Přirovnat by se dala k recyklaci starých a nepotřebných.⁷⁸ Dle dalších autorů se jedná pouze o vynucenou strategii.

Volba povolání je v České republice realizována skrze dva hlavní resorty. Jedná se o resort práce a sociálních věcí a resort školství. Škola je však vnímaná jako místo, kde dochází k formování postojů a hodnot pro vykonávání dané pozice. Škola dále formuje pracovní kompetence a informuje o světě práce a zprostředkovává profesní informace. Škola není schopna všechny informace předat, ale jejím základním cíle by mělo být vybavení žáka kompetencemi pro to, aby byl schopen získat co nejvíce informací o pracovním trhu, a to, jak s těmito informacemi samostatně a zodpovědně zacházet. Přičemž se nepředpokládá, že žák již bude na konci definitivně rozhodnut.⁷⁹

Význam při výberu povolání má i genderové faktory. Žáci jsou často ovlivněni tím, že ve věku 14-15 let jsou schopnosti sebehodnocení jedinců velice zkresleny. Žáci základních škol se tak často spoléhají na výběr, který jim je zprostředkován, ať již rodinou nebo například z médií či sdělovacích prostředků, které sledují. Volba povolání je často jedním z pomyslných cílů vzdělání, které jedinci vnímají. I když se toto rozhodnutí může zdát jako jednorázový akt, jedná se ve skutečnosti o dlouhodobý proces, do kterého zasahují otevřené i skryté faktory. Jedním z výrazných skrytých faktorů, o kterém se ale vášnivě debatuje, je gender. Myšlení, které rozděluje muže a ženy podle budoucího vykonávaného povolání, je nerovným mocenským vtahem. V České republice je nerovný počet mužů a žen v mnoha pracovních disciplínách. Například manažerské posty jsou ženami obsazeny velice zřídka. V ICT nebo ve stavebnictví je pouze 10 % žen, naopak ve zdravotnictví a sociálních pracích je jich víc než 80 %. Ženské obory jsou také dle průzkumů až o 25 % hůře placené. Vyrovnáním počtu žen alespoň nad kritickou hranici 30 % má podle studií pozitivní vliv na organizační prostředí.

Zkoumáním oblíbenosti školních předmětů vychází, že chlapci mají radši předměty jako tělesná výchova, zeměpis nebo fyzika, dívky preferují český a cizí jazyk a biologii. Při

⁷⁷ LOHMANN, I., RILLING, R. (Hrsg.). 2002. Die verkaufte Bildung. Kritik und Kontroverse zur Kommerzialisierung von Schule, Weiterbildung, Erziehung und Wissenschaft. Opladen: Leske+Budrich.

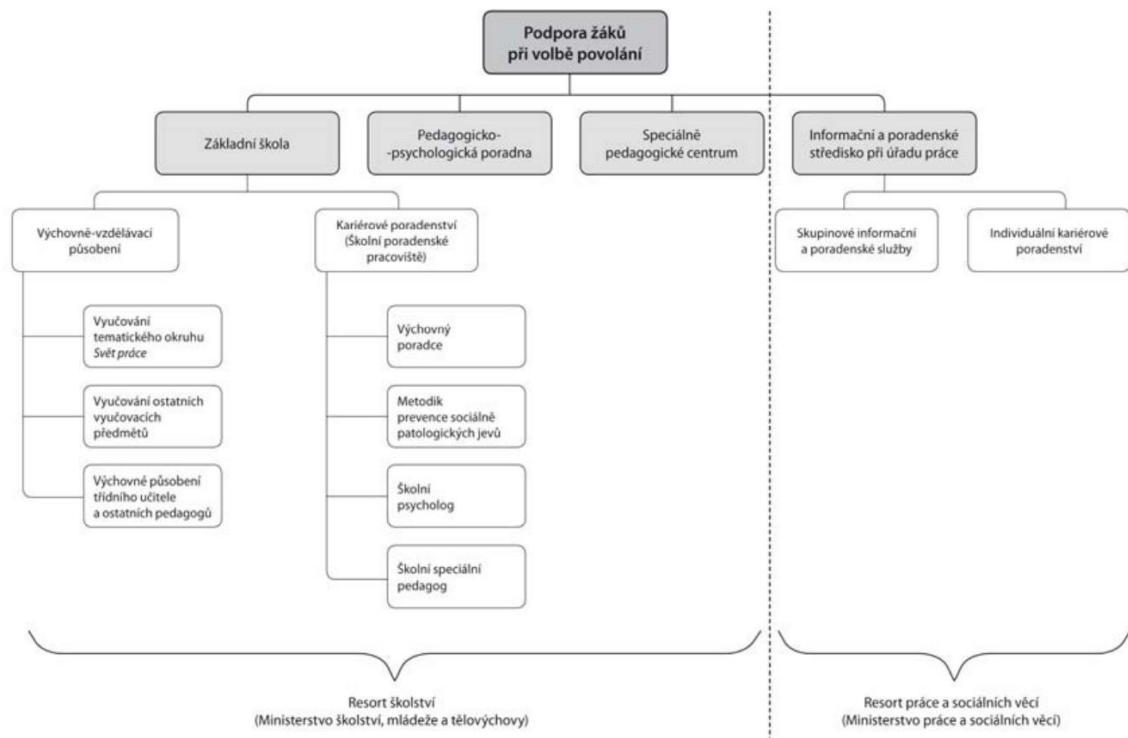
⁷⁸ CASTEL, R. 1995. Les métamorphoses de la question sociale. Paris: Fayard. Castells, M. 1996. The Rise of the Network Society. 1. díl. Oxford: Blackwell Publishers.

⁷⁹ STRÁDAL, J., NOUZOVÁ, Z. Příprava žáků pro profesní orientaci : metodická příručka pro učitele základních škol. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-20-6.

hodnocení známek z předmětů jako matematika a fyzika dívky uvedly, že je moc nebaví, přesto z nich měly lepší známky než chlapci. Svou roli při dalším rozhodování, co studovat, hraje přisuzování toho, co je mužský a ženský obor. V rozhodování se tedy projevují genderové stereotypy a stereotypní uvažování. Ženám se přisuzují obory, kde je potřeba zapojit emocionalitu spolu například s péčí o něco. Muži a jejich obory jsou stereotypně řazeny do kategorie techniky a logického myšlení. S těmito stereotypy jsou do školy děti již na základní škole přijímány a dále se prohlubují. To se projevuje ve výběru povolání i křivení pracovního trhu, kdy například ve školství nebo zdravotnictví chybí muži a od toho se odvíjí další nepříznivé okolnosti.

Při různých ekonomických krizích si zaměstnavatelé spíše nechají technicky zdatného zaměstnance na úkor administrativních a jiných zaměstnanců. Technické vysoké školy však studují v 75 % případů muži a jsou tak méně ohroženi výpovědí. A i když ženy procentuálně studují na vysokých školách více, jedná se o obory na pedagogických nebo sociálních fakultách. Mají tedy větší problém i se samotným hledáním zaměstnání. Muži tak pracují na prestižnějších a lépe finančně ohodnocených pracovních pozicích. Nižší výdělků žen pak vedou k nižším přídatkům v nezaměstnanosti či podpoře v mateřství a starobnímu důchodu. Dochází tak k feminizaci chudoby.

V době, kdy se předpokládá změna zaměstnání několikrát za život, a to často do rozdílných oborů, je tedy genderová nerovnost překážkou a potenciální problém jedné skupiny lidí, pro které představuje hrozbu. Je třeba překlenout zvětšující se genderovou propast a vytvářet rozmanité pracovní skupiny, u kterých je prokázáno, že pracují efektivněji. Učitel svým aktivním působením na formování hodnot a postojů u žáků může přispět k zmírnění genderových stereotypů. V aktivitách spojených s výběrem povolání je prostor pro vyvracení společenských stereotypů a tím zmenšování tohoto nepříznivého nastavení společenských.

Obrázek 20 Zdroj: https://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf

S kurikulární reformou v roce 2005 se začalo učivo základních škol dělit do devíti vzdělávacích oblastí.

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Především tematický okruh člověk a svět práce je důležitý pro vytváření pozitivního vztahu k práci, chápání práce v rozvoji seberealizace, sebeaktualizace a k rozvíjení podnikatelského prostředí. Dále je zde kladen důraz na komunikační dovednosti žáků, schopnost autoprezentace a zvyšování osobního projevu. I očekávané výstupy z toho tematického celku jsou prakticky zaměřené.

Očekávané výstupy, které jsou formulované ve třetí osobě s aktivním slovesem, vedou k praktickému zaměření a použitelnosti v životě. Minimální časová dotace pro oblast člověk a svět práce je pro druhý stupeň 3 vyučovací hodiny. Zároveň je tento okruh napojen na další oblasti jako jsou jazyk a komunikace, informační a komunikační technologie nebo člověk a společnost. Školy si poté mohou vybrat, jak zakomponovat výběr povolání do výuky. Možností je celá řada od samostatného předmětu Volba povolání přes zařazení do jiných vyučovacích předmětů až po kladení důrazu na toto téma v dalších mimoškolních aktivitách či projektech.⁸⁰

I učitelé by měli mít dostatečné znalosti na to, aby žáky připravili nebo alespoň jim zprostředkovali klíčové kompetence k výběru povolání. Rozhled učitelů by měl být hlavně v rovině teoretické v systému kariérního poradenství. Učitel by měl být schopen na základě psychologického profilu žáka podporovat v seberozvoji a poskytnout mu relevantní informace založené především na individuálních znalostech a dovednostech. S tím souvisí poznání rodinných a finančních poměrů, ze kterých žák pochází, a v případě potřeby schopnost řešit s rodiči další vzdělání jedince. Učitel může být nápomocen odkrývat cesty vzdělání, které nejsou zcela zřejmé, a to za pomoci znalosti systému vzdělávání v České republice, včetně profesně právní problematiky.⁸¹

Ve smyslu vyhlášky z roku 2005 (vyhláška č. 72/2005 Sb.) je potřeba postupného a soustavného poskytování informací žákům na základě jejich psychické úrovně včetně informování o typech a druzích škol včetně jejich požadavků ve smyslu náročnosti. Dále o uplatnitelnosti a množství a druzích povolání, které je absolvent schopen vykonávat. Při povolání je také potřeba informovat o náročnosti dané profese ze strany zaměstnavatele včetně systému odměňování za vykonanou práci včetně benefitů. Přičemž je třeba sledovat vývoj jedince včetně vývoje jeho sebepoznání a sebehodnocení. Učitel by měl být schopen rozpoznat potenciál jedince a pomocí vhodných stimulů konzultovaných s výchovným poradcem a rodičem vytvářet podmínky pro rozvíjení dovedností významných pro další studium a profesní úspěšnost. Samozřejmostí je systematická pomoc žákovi při ujasňování představ ohledně budoucí kariéry.⁸²

Na poradenství volby povolání se podílí výchovný poradce, školní metodik prevence, ale také školní psycholog a školní speciální pedagog. Podstatnou roli hrají také třídní učitelé a

⁸⁰ FRIEDMANN, Z. Profesní orientace žáků. In: STŘELEČ, S. (ed.) Studie z teorie a metodiky výchovy II. Brno : Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3687-7. S. 170.

⁸¹ HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., et al. Volba - příručka pro učitele. Most : Hněvín, 2002. ISBN 80-902651-3-8.

⁸² KLÍMOVÁ, Marta. Teorie a praxe výchovného poradenství: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty skupiny studijních oborů 76 Učitelství na pedagogických a filozofických fakultách. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). s. 160-161.

učitelé předmětů, do kterých obor volby povolání zasahuje. Dle národní politiky zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti) je třeba vytvořit vyváženou nabídku a poptávku po pracovnících a pracovních místech. Za poskytování kariérních poradenských služeb je zodpovědný ředitel. Výchovní poradci, kteří jsou nejvíce kariérním poradenstvím zaměstnání, mají ale mimo této aktivity i činnost pedagogickou (učí), dle velikosti školy pak věnují kariérnímu poradenství od 5 do 90 % svého času a v průměru je to 3-10 hodin týdně. Hlavní čas zabere poradcům poskytování informací o možnostech studia či přípravě na přijímací řízení.⁸³

V minulosti došlo k posunu vnímání volby povolání. Původní záměr byl zjistit, jaké jsou osobnostní předpoklady, charakterové vlastnosti, psychický stav nebo fyzická kondice pro vykonávání povolání, pro které se na základě vyhodnocení těchto faktorů jedinec hodí. Tento proces často nedovoľoval jedinci aktivní participaci na výběru povolání. To, co z rozboru jedince za pomoci diagnostických metod vyšlo, bylo používáno k směřování jedince konkrétní pracovní cestou. Současnost klade důraz na aktivní zapojení jedince do rozhodovacího procesu. Diagnostika, která se stále provádí, je více směřována na práci žáka či studenta. Rozhodování a důsledky přechází na jednotlivce a poradce pouze koriguje a objasňuje jednotlivé myšlenkové pochody vedoucí k výběru daného povolání.⁸⁴

Další vzdělání by se ale mohlo stát zajímavým nástrojem pro doplnění nižšího vzdělání. Za předpokladu, že současné další vzdělání je orientováno čistě na prohlubování v jednom konkrétním vysoce specializovaném odvětví, ve kterém zaměstnanci pracují již několik let. Často se jich účastní zaměstnanci firem a společností, které mají nad 200 zaměstnanců a umožňují jim pokračovat v kariérním růstu ve vedoucích pozicích, čímž znevýhodňují zaměstnance z malých firem. Velké množství kurzů je také zaměřeno na dovednosti práce s počítačem. Další skupinou jsou jazykové kurzy.⁸⁵

Orientací na manuální činnost nejlépe řemeslného charakteru by se dalo docílit snížení počtu řemeslníků na banální úkony například v domácnosti, a tím snížením deficitu řemeslníků na trhu. Představa kurzů zaměřená na rukodělné aktivity by se ale v rámci nastavení společnosti nesetkala s pozitivním ohlasem. Výhodou by bylo vytvoření sítě neformálních kontaktů, které by mohly pomoci jedincům získat například nové pracovní místo. S těmito skupinami by se

⁸³ ZAPLETALOVÁ, J. Co dělá školní psycholog? Kritická místa profese. IPPP, 2002 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupný z: <http://www.ippp.cz/sluzby/co-dela-sp/co-dela-sp.pdf>.

⁸⁴ HOŘÁNKOVÁ, Vlasta. Metodická příručka poradce pro volbu povolání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-21-4.

⁸⁵ Klaus Schömann a Janina Leschke (2004).

totiž jedinec setkával jen příležitostně a vytvářel si s ostatními členy jen slabé sociální vazby. Ty ale často vedou k získání známých v odlišných sférách, než v jakých se jedinec pohybuje.⁸⁶

V průzkumu z roku 2006 se ukázalo, že při hledání zaměstnání využívají vyučení více neformální kanály, tedy doporučení od známých nebo rodiny. Je to dáno větším množstvím praktické výuky na učilištích. Mnoho firem při nedostatku zaměstnanců také nabízí možnost zaměstnání stále studujících učňů, ze kterých se poté stanou plnohodnotní zaměstnanci. Přesto se ukazuje, že sociální síť rodiny výrazně usnadňuje vstup na trh práce.⁸⁷

Tabulka 3.2: Odpověď na otázku: Jak jste našel své současné zaměstnání? (podle typů středního vzdělání²⁰, v % kladných odpovědí)

Jakým způsobem jste našel zaměstnání? (N=260)	Maturitní obor SOŠ	Učební obor bez maturity
Pomocí rodičů, přátel	35%	41%
Firmu osobně navštívil	20%	22%
Přes internet	23%	3%
Na inzerát v tisku	2%	7%
Byl ve firmě na praxi	5%	14%
Pomocí úřadu práce	5%	6%
Jiná odpověď	11%	7%
Celkem	100%	100%

Obrázek 21 Odpověď na otázku: Jak jste našel své současné zaměstnání? (podle typů kladných odpovědí). Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

Od sedmdesátých let se hovoří o konceptu společnosti osvědčení. Dle tohoto konceptu jsou vědomosti, které jedinec získá v průběhu stále delšího a nákladnějšího studia pro trh práce málo významné. Zjistit přínos těchto vzdělávacích kurzů pro další produktivitu práce ale nejde. Dle prognóz nemají moc velký význam a jen dále rozdělují společnost. A dokonce některé kurzy mohou být i kontraproduktivní. Škola je totiž velice neefektivní nástroj pro trénink pracovních dovedností.⁸⁸ Kariéerní poradenství však spadá také do kompetence Úřadu práce; ten často se školami spolupracuje. Tato spolupráce by však měla být posílena. Cílem je mluvit s předstihem o tom, že přijde období, kdy bude potřeba nastoupit do práce a jak v tom může úřad práce pomoci.

Výraznými faktory při přechodu na studium jsou v České republice především kopírování rodinných vzorců, region, kde se dítě narodí a sociální postavení rodičů. V západních zemích

⁸⁶ GRANOVETTER, M. 1995 [1974]. Getting a Job. A Study of Contacts and Careers. 2. vydání. Chicago: The University of Chicago Press.

⁸⁷ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

⁸⁸ The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification.

se vzděláním spíše ubývají sociální rozdíly, u nás je tomu ale často naopak. Možností, jak tento negativní jev eliminovat nebo alespoň zmírnit, je investice do předškolního vzdělání.⁸⁹

Dle průzkumu z roku 2008 ale většina respondentů neměla problém s hledáním zaměstnání.⁹⁰

Tabulka 3.1: Odpověď na otázku: Jak jste našel své současné zaměstnání? (v % kladných odpovědí absolventů, kteří pracují)

Jak jste našel své současné zaměstnání? Absolvované vzdělání (N=364)	Snadno a spíše snadno odpovědi v %
Maturitní obor SOŠ	77%
SOU s maturitou	86%
SOU bez maturity	77%
Celkem	79%

Obrázek 22 Odpověď na otázku: Jak jste našel své současné zaměstnání? (v % kladných odpovědí absolventů, kteří pracují)
Zdroj: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf

⁸⁹ HRONOVÁ, Z. Když studuje, nevydělává. Proč se neúspěch a chudoba v Česku tak často dědí. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/chude-cesko-21-kdyz-studuje-nevydelava-proc-se-neuspech-dedi/r~ddf33bce0b2111ec9322ac1f6b220ee8/?fbclid=IwAR2dk31nTvSOObpAqvzFreUkbZA-lasUjgqm68NK0sf9WSolFGh5rb-p8oY>.

⁹⁰ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

3 Počet maturantů z jednotlivých typů škol

Pro zjištění aktuálního počtu studentů, kteří vycházejí každoročně ze středních škol, jsem použil data ze stránky infoabsolvent. Následující tabulka ukazuje, kolik lidí meziročně vyjde ze středních škol.⁹¹

Počty absolventů středních a vyšších škol v denním studiu

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Střední vzdělání s výučním listem - H, E	24 592	23 564	22 260	20 741	20 739	20 275	19 643	21 456	22 185
Střední vzdělání (bez MZ a vyučení) - J	54	72	78	49	77	56	61	73	92
Gymnaziální vzdělání - K	22 686	21 138	20 533	20 221	20 403	20 278	20 979	21 221	21 283
Střední odborné vzdělání s MZ - M	38 969	32 697	29 783	27 285	27 121	27 536	28 434	30 640	33 811
Střední OV s MZ a odb. výcvikem - L/0	5 070	4 206	3 707	3 149	3 205	3 277	3 454	3 710	4 539
Celkem z oborů po ZŠ	91 371	81 677	76 361	71 445	71 545	71 422	72 571	77 100	81 910

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nástavbové vzdělání - L/5	3 238	2 703	1 975	1 554	1 645	1 610	1 601	1 943	2 310
Vyšší odborné vzdělání – N (bez konz.)	4 819	4 370	4 420	4 139	3 683	3 168	2 721	2 372	2 272

Obrázek 1, Zdroj: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-08/Vyvoj-poctu-absolventu-SS-a-VOS>

Z tabulek je patrný trend, že počet studentů se na všech školách snižuje⁹² kvůli demografickému propadu, v žádné skupině není údaj z roku 2018 vyšší než v roce 2010 (kromě středního vzdělání bez MZ a výučního listu). Je zde také vidět jasně se zvyšující procentuální zastoupení gymnázií – tj. osob s obecně zaměřeným studiem a maturitní zkouškou. U nich je také předpoklad, že budou studovat na vysoké škole. Tomu napovídají i výsledky z počtu nezaměstnaných.⁹³ (V odkazu mimo jiné stojí, že nízký počet nezaměstnaných gymnazistů je z důvodu větší pravděpodobnosti, že půjdou na vysokou školu. Z toho se často vyvozuje, že absolventi gymnázií jsou skupinou lidí, která je nejméně nezaměstnaná. Což vedlo k dojmu, že gymnaziální vzdělání je nejlepší, co se uplatnění týče.)

Statistiky bohužel rozeznávají střední školy podle závěrečné zkoušky, a ne podle toho, jaké je jejich uplatnění, a to nejen předpokládané, ale také reálné. To je velmi zkreslující. Například absolventi obchodních akademií mají sice teoretickou uplatnitelnost jako sekretářky, účetní atd., reálně však tyto pozice zastávají lidé s vysokou školou nejčastěji ekonomického směru. To znamená, že po maturitě musí jít tito absolventi stejně na vysoké školy, protože jejich pozice zabrali vysokoškoláci, čímž se kruh uzavírá. Zda to tak cítí i sami studenti vyplyne z dotazníku.

⁹¹ Infoabsolvent: Vývoj počtu absolventů SŠ a VOŠ [online]. [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-08/Vyvoj-poctu-absolventu-SS-a-VOS>.

⁹² Novinky: Za desetiletí na středních školách ubylo 40 tisíc žáků [online]. 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/za-desetileti-na-strednich-skolach-ubylo-40-tisic-zaku-40018126>.

⁹³ Infoabsolvent: Nezaměstnanost absolventů [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04/Nezaměstnanost-absolventu/12>.

Podobná situace je i u lyceí a jiných obecně vzdělávacích středních škol, se kterými se vlivem geneze pracovního trhu a nárůstem vysokoškoláků vytratilo uplatnění. U mnoha typů středních škol už ani uplatnění na trhu práce není primárním cílem. Tím se stalo zvládnutí přijímacích zkoušek na vysokou školu, která na střední přímo (nebo nepřímo) navazuje.

S tím souvisí častý předpoklad rodičů (částečně ovlivněn jejich životními zkušenostmi), že pokud dají dítě rovnou na školu, u které předpokládají, že bude cíleně připravovat na vysokou školu, tak se jejich šance na úspěšné přijetí zvýší. Jejich předpokladem je tedy také, že střední škola by měla být pouhou přípravou na školu vysokou.⁹⁴

3.1 Počet a struktura středních škol

Ve školním roce 2017-2018 navštěvovalo střední odborné školy 69 % studentů v 950 školách, všeobecné vzdělávání s maturitou navštěvovalo 31 % studentů na 358 školách, většinou gymnáziích. V souladu s předchozí kapitolou je nutné podotknout, že počet škol se snížil jen mírně. Zrušeno či sloučeno bylo 139 škol. To je 4 100 tříd. Zde je také potřeba uvědomit si, o jaké zrušené školy ve většině případů šlo. Tedy o školy vesnické či jiné typy malotřídek.⁹⁵

Pokud ovšem mezi lety 2009-2017 (viz tab.1.) klesl počet studentů o cca 30 000, je otázkou, jak se měnila struktura a kvalita vyučování. Tomu se ale věnuje další kapitola s PISA.

Dle dat českého statistického úřadu kód: 230042-18⁹⁶ došlo k poklesu žáků mezi lety 2007-08 až 2017-18 o 147 700. Viz tab.

školní rok	školy	třídy	žáci	dívky	nově přijatí	absolventi	cizinci	žáci se SVP ¹⁾
2007/08	1 447	23 379	569 267	283 399	160 978	125 493	6 314	19 367

⁹⁴ VESELOVSKÝ, Martin. Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické. Aktuálně [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122/>.

⁹⁵ Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

⁹⁶ Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

2008/09	1 438	23 357	564 326	281 527	158 824	123 151	7 134	18 698
2009/10	1 433	23 260	556 260	275 829	153 897	116 446	7 900	19 728
2010/11	1 423	22 904	532 918	262 889	138 874	109 514	8 458	18 731
2011/12	1 393	21 986	501 220	247 402	128 453	106 816	8 852	19 125
2012/13	1 347	20 918	470 754	232 209	121 583	101 055	9 024	19 160
2013/14	1 331	20 192	448 792	220 830	120 053	90 076	9 147	19 876
2014/15	1 310	19 771	435 542	214 988	117 725	83 822	8 837	19 835
2015/16	1 304	19 546	427 107	210 875	116 077	78 385	8 763	20 046
2016/17	1 307	19 380	424 849	209 632	115 617	78 602	9 063	20 335
2017/18	1 308	19 266	421 535	208 057	114 041	.	9 195	22 16

¹⁾ Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami Zdroj: MŠMT

3.2 Poklesy studentů a škol

Počet studentů tedy každým rokem klesá na všech typech středních škol. Výrazný pokles je u středních škol s obory zakončenými výučním listem. V roce 2017/18 jich bylo 4,5 tis., o 1,4 tis. méně než v letech 2007-08. Od stejného roku (2007/08) tedy o 29,2 %, na 87,4 tis. studentů ve školním roce 2017/18. Podíl dívek na středních školách s obory zakončenými výučním listem byl 34,1 % a zůstal konstantní.

Podíl dívek v tomto typu vzdělání je konstantní z důvodu malého množství oborů středních škol zakončených výučním listem, do kterých by mohly nastoupit. Dívky se zároveň obávají, že by střední školy zaměřené na tradičně mužské profese nezvládaly. To jsou závěry jazykovědkyně Jany Valdové, která se stala vědkyní měsíce za červenec 2019.⁹⁷ Tento trend se velice pozvolna mění. Ženy rovněž ve větší míře studují gymnázia, ve školním roce 2016-17 byl jejich podíl 53 %.⁹⁸

Kromě všeobecných gymnázií má nadpoloviční počet dívek většina středních škol s maturitou, kterých bylo v roce 2017-18 celkem 1091. Počet škol poskytujících odborné vzdělání s maturitou bylo ve stejném roce 792 (v nich je podíl mužů a žen téměř vyrovnaný). Zde je ovšem nutné podotknout, že se zpravidla jedná o netechnické střední školy jako obchodní akademie, ekonomická lycea, umělecké školy, zdravotnické školy atd. Z těchto škol většina dívek odchází dále studovat na vysoké školy.⁹⁹ I zdravotnické školy tento trend převzaly kvůli dalšímu vzdělávání zdravotních sester (toto téma je stále otevřené a nerad bych se pouštěl do zbytečných detailů).

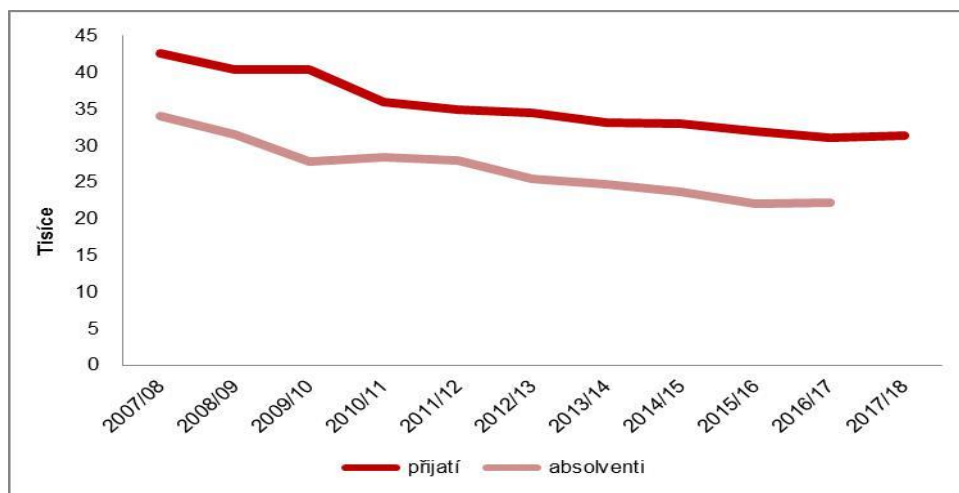
⁹⁷ European Platform of Women Scientists: 01 Jul Woman Scientist of the Month: Jana Valdová (07/2019) [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://epws.org/woman-scientist-jana-valdova/>.

⁹⁸ Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

⁹⁹ Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

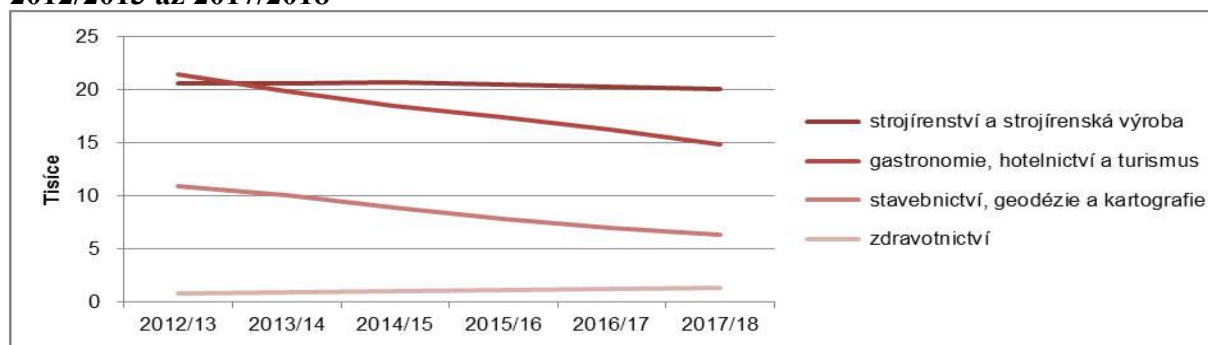
Největší podíl studentů VŠ předtím na středních odborných školách studovalo obor či příbuzný obor: Nejžádanější je ekonomie a administrativa s podílem 27 500 studentů. Druhým nejoblíbenějším oborem je strojírenství a strojírenská výroba s 17 200 studenty a na třetím místě informatické obory s 14 100 studenty. Podle grafu 30 klesá počet studentů a absolventů ekonomie a roste počet studentů strojírenství a informatických oborů, i když mírně.

Graf 30: Studenti a absolventi středního vzdělávání s výučním listem v ČR v letech 2007/2008 až 2017/2018 – přijatí a absolventi

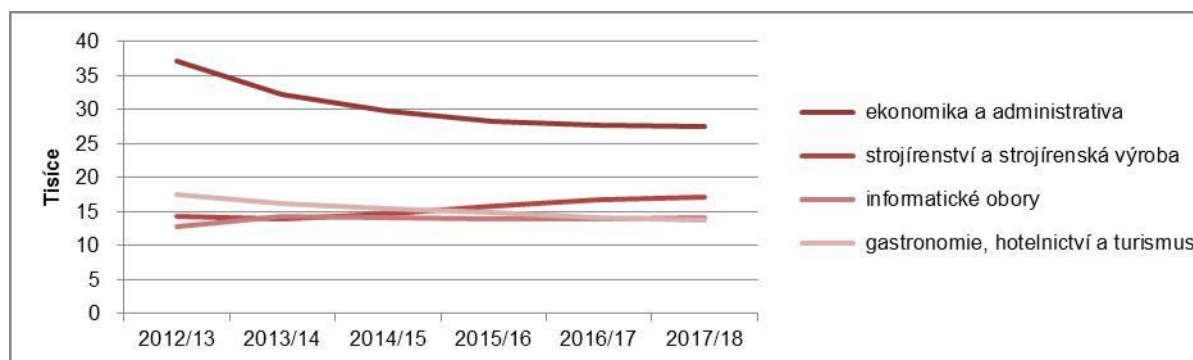
Zdroj: MŠMT

Graf 31: Studenti vybraných oborů středního vzdělávání s výučním listem v ČR v letech 2012/2013 až 2017/2018

Zdroj: MŠMT

Graf 32: Studenti vybraných oborů středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou v ČR v letech 2012/2013 až 2017/2018

Zdroj: MŠMT

Porovnání míry nezaměstnanosti mladých (15–24letých) absolventů a EAO v roce 2017 v jimi vybraných oborech vzdělání – maturitní M a L011

Obor vzdělání (maturanti)	Počet EAO (15-24 let)	Míra NZ (15-24 let)	Počet EAO	Míra NZ EAO	Násobek MN
0811 Rostlinná a živočišná výroba	2 009	14,1%	68 829	2,0%	7,2
1041 Přepravení služby a spoje	2 083	12,7%	48 696	1,5%	8,7
0715 Mechanika a kovovýroba	8 979	7,2%	180 593	1,2%	6,0
0716 Motorová vozidla, lodě a letadla	2 661	6,5%	17 111	1,0%	6,4
0923 Sociální práce a poradenství	2 283	6,3%	12 249	2,1%	3,0
1015 Cestování, turismus a volný čas	4 075	6,3%	11 941	6,5%	1,0
0211 Audiovizuální technika a mediální produkce	1 963	5,9%	11 127	3,0%	2,0
0112 Příprava učitelů pro předšk. vzděl. a výchovu	2 928	5,5%	29 882	0,8%	6,7
0413 Management a správa	7 917	4,7%	61 389	2,9%	1,7
0411 Účetnictví a daně	2 900	3,9%	63 922	0,9%	4,5
0913 Ošetrovatelství a porodní asistentství	5 231	3,5%	94 609	1,6%	2,2
0410 Obchod a administrativa	10 649	2,3%	213 751	1,6%	1,4
0714 Elektronika a automatizace	2 393	0,0%	21 418	2,4%	neuv.
Všichni maturanti	94 446	4,3%	1 326 239	1,7%	2,5

Obrázek 23, Zdroj: Porovnání míry nezaměstnanosti mladých (15–24letých) a EAO v roce 2017 ve vybraných oborech vzdělání – maturitní M a L0, Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-06>

3.3 Uplatnění a nezaměstnanost a neaktivita studentů (15-24 let)

Problematika nezaměstnanosti mladých lidí se zdá být v současné době (2019) nepodstatná, v dobách krize je však potřeba sledovat všechny indikátory vedoucí ke správným výsledkům, proč situace nastala a jak ji vyřešit. V roce 2017 vyšlo usnesení od rady EPSCO s názvem „Společná zpráva o zaměstnanosti (JER)“. Cílem je zrychlení reformního úsilí ve věci přechodu mladých lidí ze škol do zaměstnání.¹⁰⁰

Míra nezaměstnanosti se nejčastěji udává jako:

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Nezaměstnaní}}{\text{Pracovní síla}} = \frac{\text{Nezaměstnaní}}{\text{Zaměstnaní} + \text{Nezaměstnaní}}$$

Obrázek 24, Zdroj: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-04>

¹⁰⁰ Unemployment and inactivity of young people – do we see progress and the right policy responses? 2017 [online]. [cit. 23. 5. 2017]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2811&furtherNews=yes>. Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020 (MPSV).

Míra nezaměstnanosti se uvádí v procentech, lze ji počítat pro různé věkové a vzdělanostní kategorie a lze podle ní například porovnávat situaci mladých lidí na trzích práce různých zemí.¹⁰¹

Co se týče vysokých škol, tak u nich jsou nárůsty buď pozvolné, vyplývající z doby, popřípadě způsobené specifickými podmínkami typu změny struktury trhu (cca před 20 lety citelný nárůst ekonomických oborů, který přetrval dodnes, díky nesporně většímu počtu studentů ekonomických fakult), prestiže budoucího povolání, a z mého socioekonomického šetření také vyplynulo, že výběr školy je dán také lokalitou, tedy dopravní dostupností.¹⁰²

K prudkým nárůstům počtu vysokých škol vedou různé důvody, například v USA při válce ve Vietnamu¹⁰³; v České republice žádná takto zjevná příčina nenastala, ale počet vysokoškoláků se zvyšuje. S postupným přesunem funkcí ze středních na vysoké školy se také posunuje mentální věk. Více studentů totiž, dle statistik, studuje všeobecnou střední školu, ze které mají větší tendenci studovat dále. Menší sídla mají často dva typy střední školy: učiliště a čtyřleté gymnázium. Není to pravidlem, ale obvykle je to tak.

Pro vysvětlení nabízím několik příkladů pro srovnání. Tento model je patrný například ve Frýdlantu v Čechách, kde jsou dvě střední školy. První je Střední škola hospodářská a lesnická, která nabízí 16 tříletých učebních oborů, ale jen 5 maturitních, z toho jeden je Obchodní akademie a jeden Sociální činnost. Kapacita školy je 1000 žáků. Skládá se ze 3 poboček, z toho jedna je v Hejnicích.¹⁰⁴

Druhou frýdlantskou střední školou je osmileté gymnázium pro 240 žáků.¹⁰⁵ O tom, proč jsou osmiletá gymnázia nesystémovým řešením, pojednávám v závěru práce.

Větší sídla s horšími časovými možnostmi dojíždění mají mírně odlišnou strukturu. Lze v ní však rozpoznat prvky separace společnosti na gymnaziální všeobecné vzdělání a střední školy netechnického směru. Například Integrovaná střední škola v Semilech má osm učebních oborů, ale pouze dva maturitní obory z toho jedno je nástavbové studium a dle složení předmětů

¹⁰¹ Infoabsolvent: Nezaměstnanost mladých v ČR a EU [online]. 2017 [cit. 23. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-04>.

¹⁰² ČSÚ: Nezaměstnanost a neaktivita mladých lidí ve věku 15 až 24 let [online]. 2017 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11252/58476510/nezamestnanost_a_neaktivita_mladych.pdf/705288ec-8f81-485f-9142-2903db177ae3?version=1.5.

¹⁰³ BENEŠ, Ondřej. Vietnamská válka a její vliv na společnost a politickou scénu ve Spojených státech amerických: Diplomová práce [online]. 2018 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/31646/1/Vietnamska%20valka%20a%20jeji%20vliv%20na%20spolecnost%20a%20politickou%20scenu%20ve%20Spojenych%20statech%20americkych.pdf>.

¹⁰⁴ Střední školy.cz: Střední škola hospodářská a lesnická, Frýdlant, Bělíkova 1387, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010678.html>.

¹⁰⁵ Střední školy.cz: Gymnázium, Frýdlant, Mládeže 884, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010511.html>.

(management, marketing, ekonomika či účetnictví)¹⁰⁶ je jasné, že to nevede k prohloubení odbornosti, ale k obecnému přehledu srovnatelnému s předměty obchodních akademií, z nichž studenti nemají uplatnění, a proto pokračují dál ve studiu. Na nástavbě tak nestudují obor, který by prohluboval jejich profesní znalosti. Kapacita této školy je 600 žáků, z toho téměř 90 % chlapců.¹⁰⁷

Další školou v Semilech je Gymnázium Ivana Olbrachta, které má jak osmiletý program, tak i čtyřletý.¹⁰⁸ Je to tedy všeobecně vzdělávací škola, kde je počet chlapců a dívek téměř vyrovnaný. Kapacita školy je 380 žáků.

Poslední místní střední školou je Waldorfská základní škola a střední škola Semily. Kapacita je 120 žáků a počet chlapců a dívek je zde vyrovnaný. Nabízí pouze jeden obor, a to kombinované lyceum. Je to tedy opět všeobecně vzdělávací škola.¹⁰⁹

Dalším příkladem mohou být střední školy z druhého konce kraje, a to z České Lípy. Je zde šest středních škol. Soukromá podnikatelská s rozšířenou výukou jazyků. Tato škola má spíše všeobecně pojaté vzdělání, o čemž vypovídají i informace na jejích stránkách.¹¹⁰ Tato škola má kapacitu 164 žáků.¹¹¹

Další školou je zde Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, nabízející 13 tříletých učebních oborů a dva dvouleté, dále nástavbové studium Ekologie a životní prostředí a Hotelnictví. Je jasné, že specializace v oboru s takovou nabídkou nástavbového studia je pouze pro získání maturitní zkoušky. Tako škola má kapacitu 1464 žáků. Spoustu oborů ale neotevívá.¹¹²

Gymnázium v České Lípě s kapacitou 600 žáků nabízí dva programy, čtyřletý a osmiletý, oba všeobecně vzdělávací.¹¹³

¹⁰⁶ Integrovaná střední škola v Semilech: Nástavbové studium 64-41-L/51 Podnikání [online]. 2019 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.isssemily.cz/index.php/informaceostudiu/studijniobory/nastavbove-studium>.

¹⁰⁷ Střední školy.cz: Integrovaná střední škola v Semilech [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600170896.html>.

¹⁰⁸ Střední školy.cz: Gymnázium Ivana Olbrachta, Semily, Nad Špejcharem 574, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600012654.html>.

¹⁰⁹ Střední školy.cz: Waldorfská základní škola a střední škola Semily, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600099296.html>.

¹¹⁰ Střední školy.cz: Waldorfská základní škola a střední škola Semily, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600099296.html>.

¹¹¹ Soukromá podnikatelská střední škola Česká Lípa: Profil absolventa [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.sposs.cz/pro-uchazece/profil-absolventa.html>.

¹¹² Střední školy.cz: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Česká Lípa, 28.října 2707, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010104.html>.

¹¹³ Střední školy.cz: Gymnázium, Česká Lípa, Žitavská 2969, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600009998.html>.

V České Lípě je také obchodní akademie s kapacitou 480 žáků. Tato škola nabízí obory, které nejde uplatnit na trhu práce bez vysoké školy. Jedná se o Veřejnosprávní činnost, Ekonomické lyceum a samotnou Obchodní akademii.¹¹⁴

Dále je zde Euroškola. Se svými studijními programy marketing a reklama, hotelnictví a cestovní ruch a bezpečnostní služby se rozhodně nejedná o technickou střední školu, ale ani o všeobecné vzdělání v pravém slova smyslu. Kapacita je zde 860 žáků, ale dle odhadů jich sem chodí o cca 150 méně (meziročně). Na školu chodí cca 60 % dívek.¹¹⁵

Poslední škola v České Lípě je Střední průmyslová škola a se svými studijními obory (Strojírenství, Elektrotechnika, Informační technologie a Technické lyceum) je to jediná technická škola v České Lípě. Tato škola má kapacitu 560 žáků.

(Je zde potřeba brát také v potaz, že studenti se začínají o sebe starat až na vysokoškolských kolejích, což vede k větší samostatnosti a převzetí reálné odpovědnosti za své životy.¹¹⁶)

Poslední dělení je na větší sídla (typicky Liberec a další větší). Zde jsou z principu zastoupeny všechny typy středního vzdělání a určitou mírou diverzifikace právě na odbornost v dané oblasti.

V Evropské unii se počet nezaměstnaných a nestudujících ve věku 15-24 odhaduje v roce 2017 na 6,3 milionu (cca 13,2 %), v České republice 5,1 %;¹¹⁷ podle jiných odhadů byl počet nezaměstnaných ve stejné věkové skupině 18 %. To ovšem neznamená, že skutečně nestudovali. V rámci rozvoje neformálního či individuálního vzdělání mnoho studentů využívá rok mezi přijetím na vysokou školu například pro cestování a do školského systému se poté vrací. Nejedná se tak o dlouhodobě nezaměstnané.¹¹⁸

Se vzrůstajícím počtem žáků na gymnáziích a středních odborných školách s maturitou by mělo být logické, že se budou zlepšovat výsledky v mezinárodním srovnávání PISA (o PISA viz níže), ale není tomu tak.

3.4 Ukončená studia a přestup z oborů

Gymnázia, lycea a všeobecně vzdělávací školy mají studenty (lépe) připravovat na vysoké školy. Ročně jde z všeobecně vzdělávacích škol okolo 25 000 lidí na vysokou školu (nejedná

¹¹⁴ Střední školy.cz: Obchodní akademie, Česká Lípa, náměstí Osvobození 422, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010015.html>.

¹¹⁵ Střední školy.cz: Euroškola Česká Lípa střední odborná škola s.r.o. [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010112.html>.

¹¹⁶ Pro vzdělání: Předpokládaný vývoj trhu práce do roku 2030 [online]. 2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/predpokladany-vyvoj-trhu-prace-do-roku-2030>.

¹¹⁷ Infoabsolvent: Nezaměstnanost mladých v ČR a EU [online]. 2017 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-04>.

¹¹⁸ Skills forecast: trends and challenges to 2030. 2018. ISBN 978-92-896-2712-2.

se o přesná data), je to tedy zhruba 90 % všech studentů, kteří všeobecně vzdělávací typ škol studují. Ročně se na vysoké školy hlásí zhruba 50 000 studentů celkově. Ovšem více než 60 % lidí končí studium neúspěchem v prvním ročníku.¹¹⁹ Větší neúspěšnost mají studenti technických oborů, jež v některých případech dosahuje až 90 %. Není to však vinou dotyčných vysokých škol, ale snižující se úroveň škol středních, a často také strukturou středoškoláků, kteří se na studium přihlásí, popřípadě dalšími doprovodnými sociologickými jevy.

V tabulce 1 je vidět, že se počet studentů snižuje. S přihlédnutím k faktu, že školy jsou financovány podle počtu studentů, je nasnadě si domyslet, že úroveň studentů je nižší, než když si výběrové školy mohly klást podmínky pro přijetí. Na vině jsou ekonomické důvody.¹²⁰ Tuto změnu ale běžná populace nezaznamenala a stále se domnívá, že gymnázium je nejlepší možná varianta pro studium.¹²¹

Dalším faktorem, který je pro zkoumání uplatnitelnosti důležitý, je počet přestupů. Na jiný obor, jinou fakultu, či zcela jinou univerzitu může jedinec přestupovat z mnoha důvodů, například: nenaplnění očekávání o oboru (nebaví je nebo je na ně moc obtížný, což „maskují“, jako že je to nebaví, protože je mezi tím tenká hranice), přihlášení se na školu jen z důvodu „prodloužení mládí“, daňové úlevy atd.¹²²

Pokud však víme, že na vysoké školy se dnes dostane téměř každý (jak se vyjádřil ministr Plaga) a také víme, že nám chybí řemeslníci, konkrétně tedy technická řemesla, jako je zedník, elektrikář, truhlář, instalatér,¹²³ naskytá se otázka, proč podporovat střední školy, které vedou pouze k přípravě na vysokou školu. V roce 2018 byla kapacita vysokých škol na 130 % maturantů. To znamená, že na vysokou školu má šanci se dostat každý maturant a třetina si

¹¹⁹ iRozhlas: Téměř 60 procent bakalářských studií v Česku končí neúspěchem. Na technických fakultách je to i 90 procent [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-univerzity-vysoke-skoly-bakalar-studijni-neuspesnost-1805290616-jab>.

¹²⁰ Idnes.cz: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/stredni-skoly-prijimaci-rizeni-gymnazia-zlinsky-kraj-2018.A180611_407922_zlin-zpravy_ras [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/stredni-skoly-prijimaci-rizeni-gymnazia-zlinsky-kraj-2018.A180611_407922_zlin-zpravy_ras.

¹²¹ DATA O STUDENTECH, POPRVÉ ZAPSANÝCH A ABSOLVENTECH VYSOKÝCH ŠKOL. MŠMT [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

¹²² Munimedia: Studenti mění po prvním semestru studia obor, někdy i univerzitu [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/studenti-meni-po-prvnim-semestru-studia-obor-nekdy-i-univerzitu-14290/>.

¹²³ Okolobytu: Sehnat řemeslníka dnes není nic snadného. Také ceny stoupají [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://okolobytu.cz/clanky/sehnat-remeslnika-dnes-neni-nic-snadneho-take-ceny-stoupaji/?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu.

může přibrat ještě druhý obor.¹²⁴ Už tedy neplatí tvrzení mnoha rodičů, že: „...s gymnáziem je větší šance dostat se na vysokou školu a dodělat ji.“

Do šance přijetí na vysokou školu se musí samozřejmě započítat také populačně slabé ročníky, které využívají školských infrastruktur nastavených na daleko větší počet studentů z předchozích let. Naplnění kapacit škol tak, aby dostaly více peněz za počet studentů, pak vede k dalšímu snížení úrovně vysokých škol.¹²⁵

Má hypotéza, kterou se budu snažit ověřit dotazníkem je, že snaha dostat se s obecným zaměřením (gymnázia, lycea a další obecně vzdělávací SŠ) na vysokou školu je z důvodu neuplatnitelnosti na trhu práce jen pro absolvovalí střední školy. Tomu nasvědčují i data o tom, že více než 90 % procent gymnazistů jde na vysoké školy. Kdyby totiž měli uplatnění, tak by to nebylo takové procento. Další hypotéza je, že „jen“ s gymnáziem bez VŠ je horší uplatnění na trhu práce než s odbornou střední školou. Není žádným překvapením, že maturita je všude stejná (minimálně po stránce formální, což také zpečetily státní maturitní zkoušky). Všechna zaměstnání, kde stačí maturita, může vykonávat jak gymnazista, tak absolvent střední odborné školy, s tím rozdílem, že větší možnosti uplatnění na pozicích, kde stačí středoškolské vzdělání, má absolvent SŠ právě z důvodu zaměření jeho školy.

Ovšem z důvodů častých přestupů (viz odstavec této kapitoly) a také faktu, že největšími fakultami jsou zpravidla pedagogické a ekonomické, které mají největší procento úspěšných absolventů, vyplývá, že celkově větší uplatnění mají lidé ze středních technických škol, protože mají jednak možnost studia na vysoké škole (a také mají větší šanci na dokončení – to dokazují data z TUL) a za druhé jsou schopni dodělat školy s nižším koeficientem obtížnosti.

Moje hypotéza (potvrzeno nepřímo od studentů, pravost tvrzení potvrdím či vyvrátím pomocí dotazníků) je, že gymnazisti nechodí primárně na pedagogické fakulty¹²⁶ (potažmo humanitní školy, jejichž součástí jsou právě tyto fakulty), ale velice často tam končí po předchozím studijním neúspěchu na jiné škole. To dokládá také článek *Pedagogické fakulty slouží maturantům jako záložní plán. Odrazují je platy učitelů*, který poukazuje na skutečnost,

¹²⁴ Moravskoslezský deník: Dostat se na vysokou školu je nejlehčí v historii. Míst je víc než maturantů Zdroj: <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/dostat-se-na-vysokou-skolu-je-nejlehci-v-historii-mist-je-vic-nej-maturantu-20180503.html> [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/dostat-se-na-vysokou-skolu-je-nejlehci-v-historii-mist-je-vic-nej-maturantu-20180503.html>.

¹²⁵ iRozhlas: Zájemců o vysokoškolské studium v Česku ubývá. Mohou za to populačně slabé ročníky, tvrdí univerzity [online]. 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zajemcu-o-vysokoskolske-studium-v-cesku-ubyva-mohou-za-populacne-slabe-rocniky_1708180616_dbr.

¹²⁶ iRozhlas: Pedagogické fakulty slouží maturantům jako záložní plán. Odrazují je platy učitelů [online]. 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pedagogicke-fakulty-slouzi-maturantum-jako-zalozni-plan-odrazuji-je-platy-ucitelu_201703191330_gol.

že pedagogické fakulty jsou často druhou a další variantou výběru studia.¹²⁷ To, že se tento záložní plán naplní, dokládají počty studentů na jednotlivých fakultách škol.

Přínos gymnázií, lyceí a dalších obecně vzdělávacích škol je tak především ve vyšší míře kultivovanosti jejich absolventů. To je mimo jiné dáno také z důvodu společenských předpokladů. Veřejnost totiž stále vnímá gymnázium jako nejprestižnější typ středních škol.¹²⁸ Tento rozdíl se ale snižuje, jak vypovídají data z posledních let.¹²⁹

Z toho nepřímě vychází, že obecně vzdělávací školy¹³⁰ neplní svoji úlohu připravit studenty na náročnější vysoké školy.¹³¹ Tento trend je dán hlavně proto, že obecně vzdělávací školství je prosazováno především z důvodu připravenosti studentů na nadcházející průmysl 4.0. Ten bude vyžadovat, aby lidé měli obecný teoretický základ ze všech disciplín, aby se v budoucnu mohli snáze rekvalifikovat na jiné povolání. Dle odhadů se totiž mnoho pracovních míst transformuje a mnoho také zanikne.¹³²

Otázkou však zůstává, zda tyto teze opravdu mají reálný základ; v současné chvíli je nedostatek manuálně pracujících lidí, především kvalifikovaných řemeslníků,¹³³ jichž chybí na trhu více než 100 000. To vede k oddalování začátku prací a k ekonomickým ztrátám celé

¹²⁷ LIOLIASOVÁ, Pavla. Pedagogické fakulty slouží maturantům jako záložní plán. Odrazují je platy učitelů. IRozhlas [online]. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pedagogicke-fakulty-slouzi-maturantum-jako-zalozni-plan-odrazuji-je-platy-ucitelu_201703191330_gol.

¹²⁸ Aktuálně.cz: DVTV čas 15:00 [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: https://video.aktualne.cz/dvtv/dvtv-21-2-2018-uroven-vzdelavani-v-cesku-ku-klux-klan-v-usa/r~6371334e174911e8aca5ac1f6b220ee8/r~92b29476164611e8bacfac1f6b220ee8/.stredniskoly.cz/skola/6_00010040.html.

Lidovky.cz: Které střední školy jsou nejlepší? A kam je nejtěžší se dostat? [online]. 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/veda/ktere-stredni-skoly-jsou-nejlepsi-a-kam-je-nejtezsi-se-dostat.A160112_124336_ln_veda_ELE.

MŠMT: ŠKOLY S NEJLEPŠÍMI VÝSLEDKY [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/16362_1_1/.

MŠMT: MINISTR DOBEŠ ZVEŘEJNIL 10 NEJLEPŠÍCH MATURITNÍCH ŠKOL [online]. 2012 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministr-dobes-zverejnil-10-nejlepsich-maturitnich-skol>.

Žena aktuálně: Které školy jsou nejlepší v ČR? Víme to! [online]. 2012 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/rodina/ktere-skoly-jsou-nejlepsi-v-cr-vime-to/r~i:article:755422/?redirected=1552738074>.

¹²⁹ Studentmag: Gymnázium je odrazový můstek na VŠ. Co od něj lze skutečně čekat? [online]. 2013 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/rodina/ktere-skoly-jsou-nejlepsi-v-cr-vime-to/r~i:article:755422/?redirected=1552738074>.

Lidovky.cz: Zelený zveřejnil žebříčky gymnázií. Úřady našťval, mluví o úniku dat [online]. 2013 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/zeleny-zverejnil-zebricky-gymnazii-urady-nastval-mluvi-o-uniku-dat.A130405_120302_ln_domov_vsv.

¹³⁰ V mém pojetí všechny školy, které buď nemají teoretické uplatnění (tzv. přípravky na VŠ nebo reálné uplatnění).

¹³¹ Munimedia: Studenti mění po prvním semestru studia obor, někdy i univerzitu [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/studenti-meni-po-prvnim-semestru-studia-obor-nekdy-i-univerzitu-14290/>.

¹³² VOJNAROVÁ, Marta. Průmyslová revoluce 4.0 a její dopady na vzdělávání [online]. 2020 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/gmqbl/Vojnarova-Marta-DP.pdf>

¹³³ Idnes.cz: Na trhu práce chybí tisíce řemeslníků, odráží se to už ve mzdách [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/prace-zamestnani-remeslo-trh-prace.A180222_165858_podnikani_kho.

národní ekonomiky.¹³⁴ Jako možnou příčinu nedostatku řemeslníků vidí Tomáš Lukeš, tajemník Asociace českých nábytkářů, ve špatných návycích učňů. Špatnými návyky je myšlena mj. nedostatečná pracovní morálka, absence kázně, nedochvilnost, horší prospěch ze základní školy. Na učební obory chodí přitom čím dál tím méně studentů, protože se snáze dostanou na náročnější typy škol, které ale musí kvůli slabším jedincům snižovat nároky.¹³⁵ Na učilištích potom zůstávají jen ti nejslabší a prestiž učebních oborů tak klesá.¹³⁶ Nedostatek řemeslníků je příčinou vysokých cen za odbornou práci. Ze společenského hlediska je paradoxem, i když motivujícím slabší studenty, že i s podprůměrnou školou (z hlediska společnosti) mají šanci na slušné uplatnění, přičemž vykonávají práci potřebnou pro společnost, ale také mohou u vrstevníků z „lepších“ sociálních kruhů vyvolat dojem, že společensky uznávané prestižní školy, které tito vrstevníci studovali, jsou (v jejich očích) lež. To však budu zkoumat v dotazníku.¹³⁷ Problematikou se zabývá mnoho institucí a některé si dokonce nechávají vypracovávat studie.¹³⁸

¹³⁴ Česká televize: Události [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/218411000100923/obsah/645735-nedostatek-remeslniku-a-delniku>.

¹³⁵ Business Info: Mohou školy za nedostatek řemeslníků? [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/mohou-skoly-za-nedostatek-remeslniku-104941.html>.

¹³⁶ Reflex: Na kvalitní řemeslníky se čeká i rok. Chybí tisíce řemeslníků a obory zejí prázdnotou, i když mzdy jsou vysoké [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/90215/na-kvalitni-remeslniky-se-ceka-i-rok-chybi-tisice-remeslniku-a-obory-zeji-prazdnotou-i-kdyz-mzdy-jsou-vysoke.html>.

¹³⁷ Tn.cz: Kdo bude pracovat? Řemeslníků je málo, mladé práce neláká [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/ceny-za-sluzby-rostou-remeslniku-presto-ubyva-mlade-prace-nelaka.html>.

¹³⁸ Asociace malých a středních podniků a živnostníků České republiky (AMSP ČR): Trápení českých řemeslníků: Neodborná konkurence a hon státu na živnostníky [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://amsp.cz/trapeni-ceskych-remeslniku-neodborna-konkurence-a-hon-statu-na-zivnostniky/>.

4 Původ studentů na jednotlivých fakultách TUL

Český statistický úřad dělí střední školy na 5 typů, viz obr.

Školy a školská zařízení 2017/18

3.2 Typy středního vzdělávání

Střední školy	<ul style="list-style-type: none">• Střední vzdělání je ukončeno závěrečnou zkouškou a absolventi získají vysvědčení (nikoli však výuční list nebo maturitu).• Délka vzdělání je 2 roky.
Střední odborné vzdělání s výučním listem	<ul style="list-style-type: none">• Jedná se o profesní přípravu v tradičních učebních oborech středních odborných učilišť. Absolventi získají výuční list a mohou pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturity.• Délka vzdělání je 3 roky.
Střední odborné vzdělání s maturitou	<ul style="list-style-type: none">• Jedná se o vzdělávání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro střední odborné činnosti a nižší řídicí funkce. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání.• Délka studia je 4 roky.
Střední všeobecné vzdělání	<ul style="list-style-type: none">• Příprava má všeobecný neprofesní charakter. Absolventi získají maturitu a jsou připraveni pro vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělávání.• Existují tři varianty studia: 4leté, 6leté a 8leté.
Konzervatoře	<ul style="list-style-type: none">• Jedná se o studium v uměleckých oborech. Absolventi získají vysvědčení o absolutoriu v konzervatoři a diplom absolventa konzervatoře. Za jménem pak mohou uvádět titul DiS. (diplomovaný specialista). Vzdělání lze ukončit i maturitní zkouškou.• Délka většiny oborů trvá 6 let a je určena uchazečům po splnění povinné školní docházky. Výjimku tvoří obor Tanec, který trvá 8 let a je určen uchazečům po 5. ročníku základní školy.
Nástavbové	<ul style="list-style-type: none">• Jedná o střední vzdělání s maturitní zkouškou, které je určeno výhradně pro vyučené ve tříletých učebních oborech. Návaznost oborů (tj. jaký nástavbový obor navazuje na jaký obor vyučení) přitom stanovuje vládní nařízení. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání.• Studium trvá v denní formě 2 roky.

Obrázek 4 Zdroj: MŠMT

Pro zjednodušení se ve své práci orientuji pouze na střední všeobecně vzdělávací školy (gymnázia), střední odborné školy s maturitou, střední netechnické školy (školy, u kterých nelze určit nebo z principu je nelze řadit do odborného školství – konzervatoře, umělecké školy atd., zahraniční školy či v tabulce není uvedeno nebo je jejich definice uplatnění v rozporu s trhem).

4.1 Počet škol a studentů v Libereckém kraji

Z dat Českého statistického úřadu vyplývá, že počet studentů je v Libereckém kraji v tuto chvíli cca 15 000. Tento počet se v mnou zkoumaném časovém období mění jen v řádu několika set, jak je uvedeno ve zdrojích dále. V letech 2006/2007 to bylo cca 22 000 studentů. Jedná se o pokles studentů o 30 % za dekádu.¹³⁹ Roční pokles se pohybuje okolo 1,5-2,6 %. Ve školním roce 2014/2015 bylo v Libereckém kraji 61 středních škol a v roce 2015/16 zde bylo 50 škol. V roce 2016/2017 to bylo jen 49 škol,¹⁴⁰ v roce 2017/2018 už jen 48.¹⁴¹ Struktura středních škol je z dat roku 2016 následovná: 11 189 studentů se vzdělávalo na středních školách s odborným vzděláním, 4036 na gymnáziu a 691 na nástavbovém vzdělání.¹⁴² Vzhledem k tomu, že jsem zatím nenašel další data a v mnou vymezeném časovém horizontu se počet středních škol mění málo, přičemž gymnázium se nezavřelo žádné, tak usuzuji, že třetina studentů za toto časové období zde pochází z gymnázií.

V další části se tedy pokusím vymezit, kolik z těchto studentů z lokální oblasti, tedy z Libereckého kraje, nastoupí na TUL. Pokud budou na některou z fakult chodit studenti konkrétní střední školy opakovaně, zahrnu ji poté do spádové oblasti fakulty a tu vyznačím v mapě.

4.2 Data ze studijních oddělení vybraných fakult TUL

Data jednotlivých fakult byla upravena pro potřeby vytvoření grafů. Graf zahrnuje regionální školy. Jedná se o prvních 30 škol, ze kterých přišlo nevíce studentů. Spádová oblast v mapě je vytvořena pro nejpočetnější skupinu studentů v grafu (tj. pro Přírodovědně-humanitní a pedagogickou fakultu jsou to gymnázia, pro Fakultu mechatroniky, informatiky a mezioborových studií střední průmyslové školy). Spádová oblast přitom vždy zahrnuje 60–70 % uchazečů, kteří jsou přijati. Další skupiny absolventů středních škol jsou potlačeny. Cílem je ukázat, jestli žáci středních škol pokračují v návaznosti na vzdělání ze střední školy. Nepochybně velký počet maturantů jde na jiné vysoké školy nebo do zaměstnání, ale z hlediska

¹³⁹ Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2015/2016. MŠMT [online]. 2016 [cit. 11.12.2020-02-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/160606_skolstvi.

¹⁴⁰ Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2016/2017. MŠMT [online]. 2017 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/170503_skolstvi.

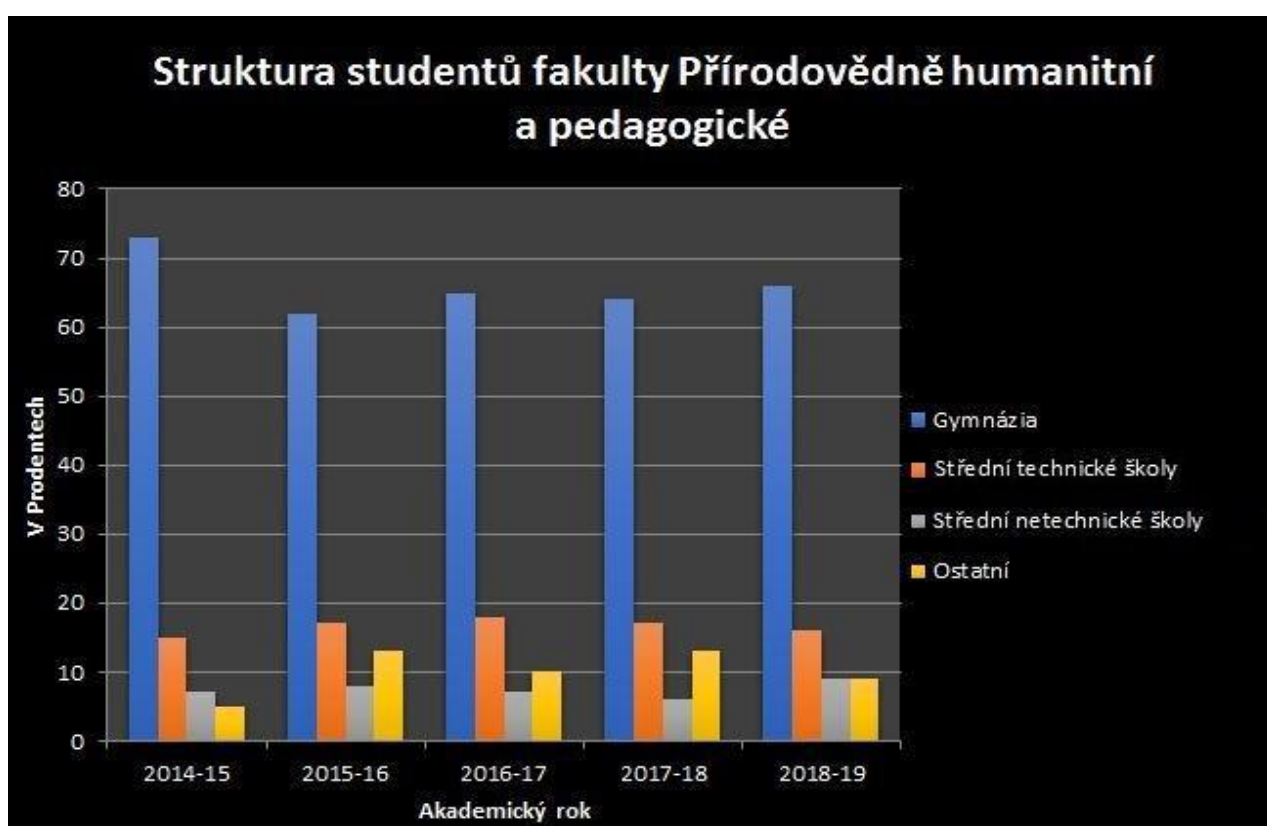
¹⁴¹ Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2018/2019. MŠMT [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/skolstvi-v-libereckem-kraji-ve-skolnim-roce-20182019>.

¹⁴² LIBERECKÝ KRAJ V ČÍSLECH 2016 [online]. 2016 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/getFile/id:357840/lastUpdateDate:null0182019>.

regionu Libereckého kraje je zajímavé vidět, odkud kam studenti přibližně nastoupí a jak se rozhodují podle jejich typu střední školy.

4.2.1 Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta

Z dat poskytnutých studijním oddělením vychází, že zhruba 70 % studentů, kteří se každý rok (v inkriminovaném období 2013-2018) hlásí do bakalářského programu této fakulty, je z gymnázií. Počet se nedá zcela přesně určit, protože někteří studenti přišli ze škol, slučujících více typů dohromady (např. gymnázium a střední odborná škola nebo gymnázium a lyceum atd.).

Protože je cca 70 % studentů na Přírodovědně humanitní a pedagogické fakultě TUL absolventy gymnázií, zaměřil jsem se na otázku, proč tomu tak je. Z dat poskytnutých studijním oddělením FP jasně vychází, že pro dojíždějící studenty je studium na Přírodovědně humanitní a pedagogické fakultě TUL první variantou, kam si dávají přihlášku, ale pro studenty z Liberce a blízkých lokalit, (kdy student nemusí být na koleji), je to varianta druhá.

Studenti, kteří si Přírodovědně humanitní a pedagogickou fakultu TUL dávají jako první, však často již v minulosti nějakou školu studovali, ale nedostali se do druhého semestru nebo druhý semestr nedokončili.

V datech lze částečně vysledovat další lokality, odkud sem studenti přicházejí. Z Ústeckého kraje sem chodí mnoho studentů z Rumburku a Varnsdorfu. Jiná sídla, při hranicích Libereckého kraje, pravděpodobně volí Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně. Na hranici se Středočeským krajem je mezní oblast okolo Mladé Boleslavi a Jičína. Studenti odtud se nejčastěji rozhodují, zda budou studovat v Praze nebo v Liberci. Díky relativně dobré dojezdové vzdálenosti a době v dopravních prostředcích spíše volí dojíždění. Z východu jsou mezní vzdáleností pro dojíždění Semily. Studenti z 50 km vzdálené Jilemnice spíše volí ubytování na kolejích. Tato data jsou neověřitelná kvůli ochraně osobních údajů a vyvozovat se dají nepřímou z jízdnic řádů či osobní komunikace se studenty. Znamenají to však, že Přírodovědně humanitní a pedagogická fakulta TUL je spíše pro lokální zájemce o studium.

Gymnázia v lokalitách menších sídel a jejich spádové oblasti totiž mají rozdílnou kvalitu než gymnázia ve větších městech, která mají více možností, jaké studenty přijmou, „mohou si lépe vybírat.“ Studenty nemusí přijímat pouze z finančních důvodů a mohou například dělat těžší přijímací zkoušky.

Spádová oblast na obrázku je definována podle převažujícího typu střední školy, ze které sem studenti nastupují. To je v tomto případě gymnázium. Ostatní typy středních škol zde nejsou zastoupeny.

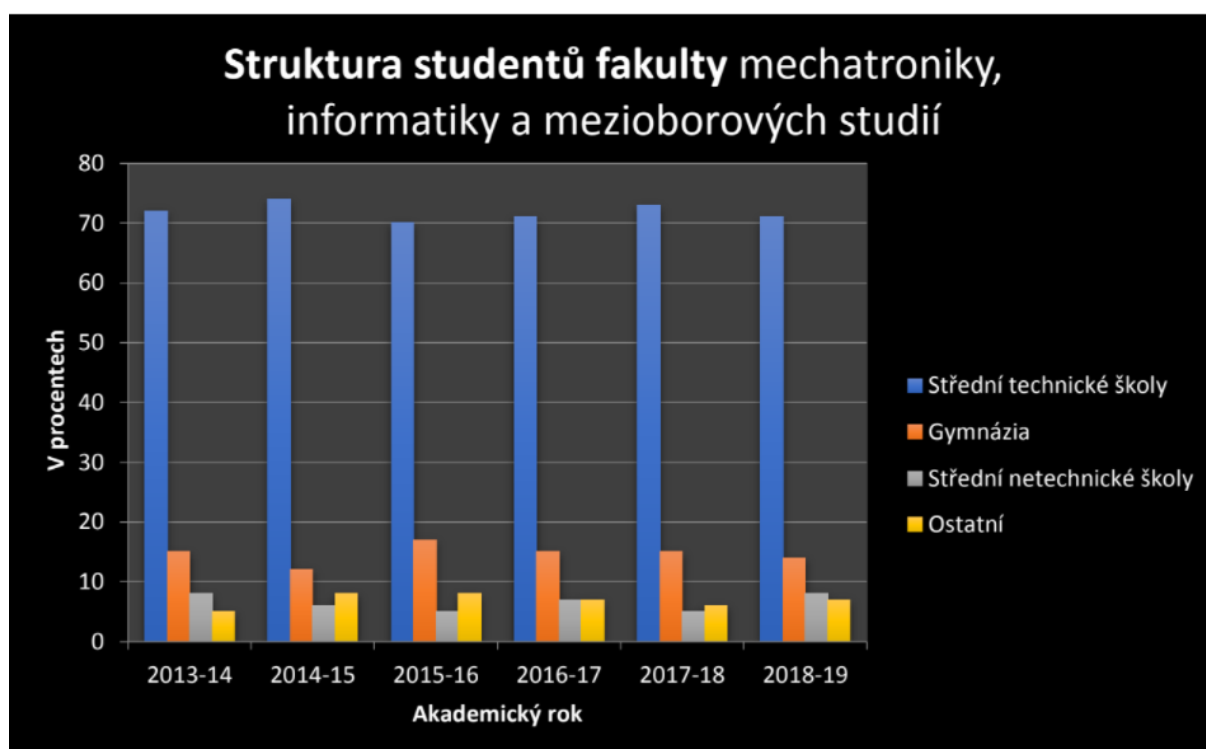
Na druhém místě se na Přírodovědně humanitní a pedagogickou fakultu TUL hlásí nejvíce uchazečů z technických typů škol, okolo 20 %. Možným, nikoli však jediným vysvětlením může být právě zmíněné uplatnění v oboru s pouhou střední školou. Daleko častěji však chodí tito absolventi na Fakultu mechatroniky či Strojní fakultu.

4.2.2 Fakulta mechatroniky, informatiky a mezioborových studií

Z dat poskytnutých studijním oddělením, a s laskavým svolením děkana prof. Zdeňka Plívy, vychází skutečnosti ohledně struktury studentů následovně. V období let 2013-2018 se hlásilo ročně v průměru 420 lidí. Počet přihlášek má však sestupnou tendenci, z tohoto počtu je přijato cca 300 studentů, kteří splní podmínky přijetí. Zpravidla dvě třetiny až čtyři pětiny studentů se poté ke studiu zapíše – to je zhruba o 50 studentů méně, než je přijato.

Z grafu vycházejícího z dat studijního oddělení Fakulty mechatroniky TUL vyplývá, že cca 70 % studentů je ze středních technických škol. Ze střední průmyslové školy v Liberci (SPŠSE a VOŠ) se tradičně hlásí kolem 50 studentů, a to i z vyšší odborné školy. Druhou střední školou, z níž každoročně jde nejvíce studentů na tuto fakultu, je Vyšší odborná škola a SPŠ z Jičína.

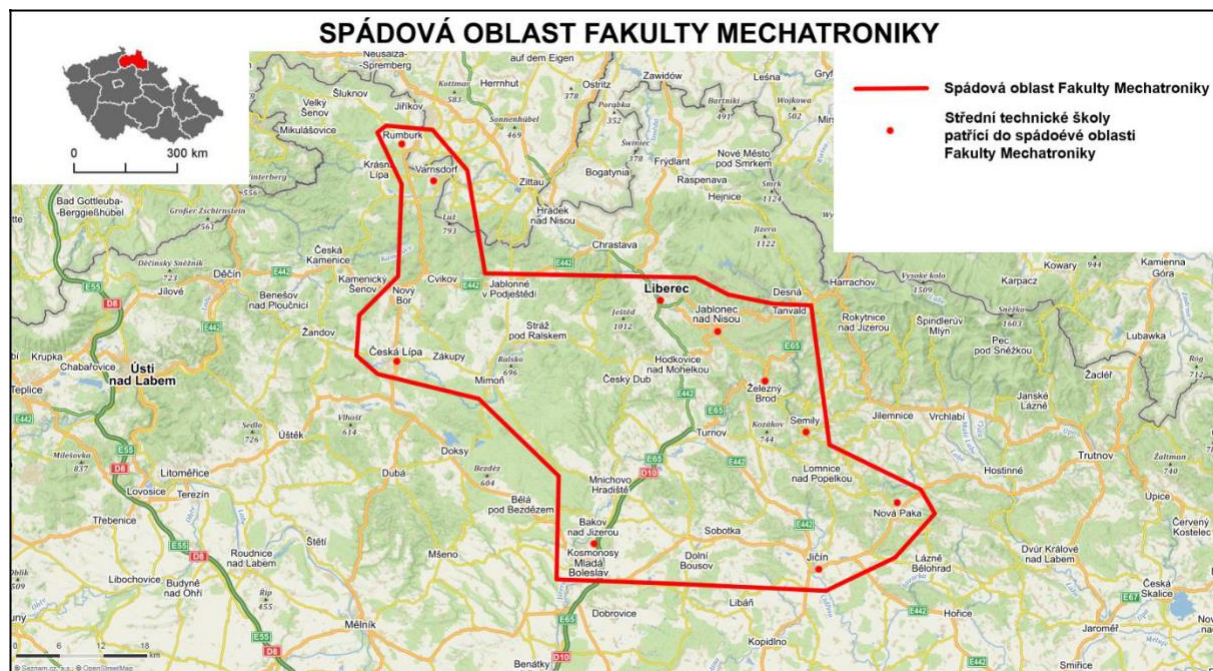
Nepopíratelně velké oblibě se fakulta těší u studentů z Mladé Boleslavi, jichž přijde studovat každý rok asi 10 ze ŠKODA AUTO a.s., SOU strojírenské, o.z., ale také cca 10 z Gymnázia Dr. Josefa Pekaře. Pro referenční vzorek, jaký typ školy lépe připraví na studium na Fakultě mechatroniky TUL, je skupina studentů z Mladé Boleslavi ideální.

Na rozdíl od Přírodovědně humanitní a pedagogické fakulty si studenti Fakulty mechatroniky volí spíše jako první variantu. Technika na liberecké univerzitě má tradičně větší prestiž než humanitní studia. Spádová mapa Fakulty mechatroniky TUL je ale mnohem větší než kupříkladu pedagogické fakulty. To je dáno mimo jiné i nabídkou předmětů a strukturou vyučování.

Další, kdo by mohl rozšiřovat řady zdejších studentů, jsou ženy. I když počet žen v technických oborech roste, stále přetrvává výrazná dominance mužů. Řešením nemusí být jen

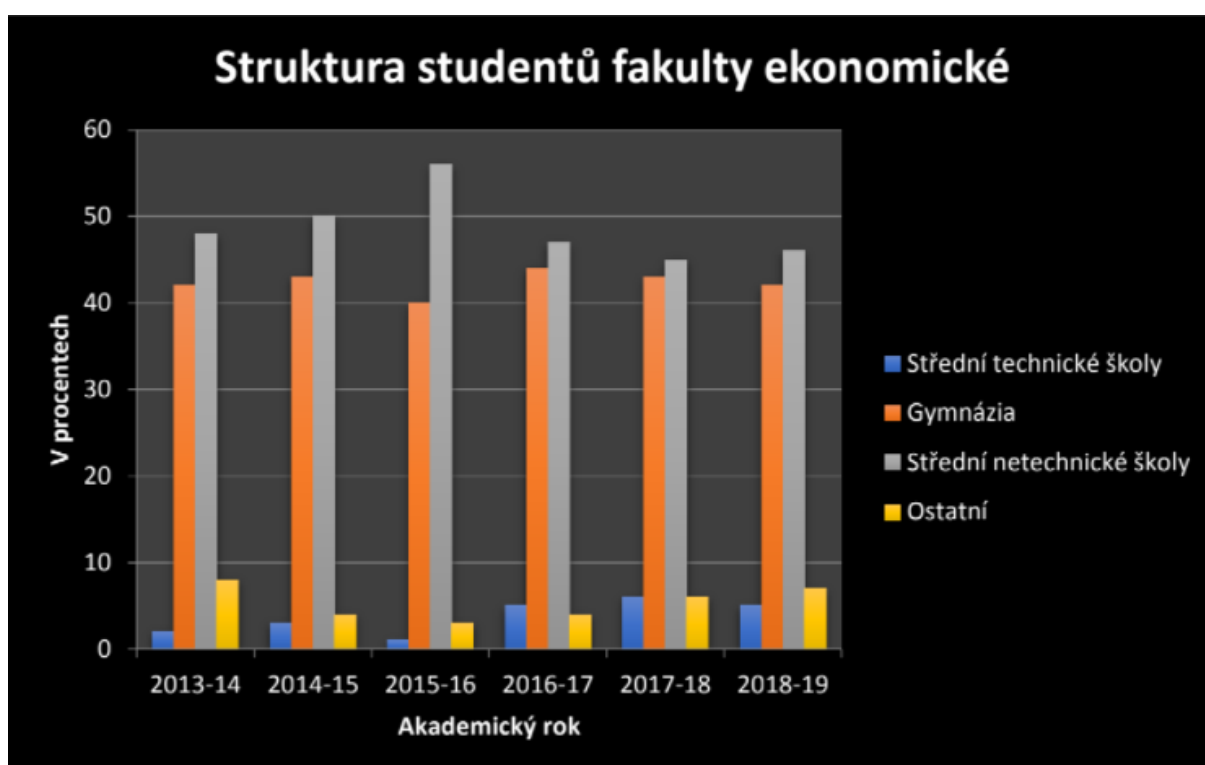
otevírání oborů, které jsou zaměřeny na ženy, ale spíše je potřeba zaměřit spolupráci na gymnázia.¹⁴³

¹⁴³ Týden.cz: Počet studentek na technických oborech roste, mohou za to i muži [online]. Autor: ČTK [cit. 2019-09-12]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi/pocet-studentek-na-technicky-oborech-roste-mohou-za-to-i-muzi_489504.html.

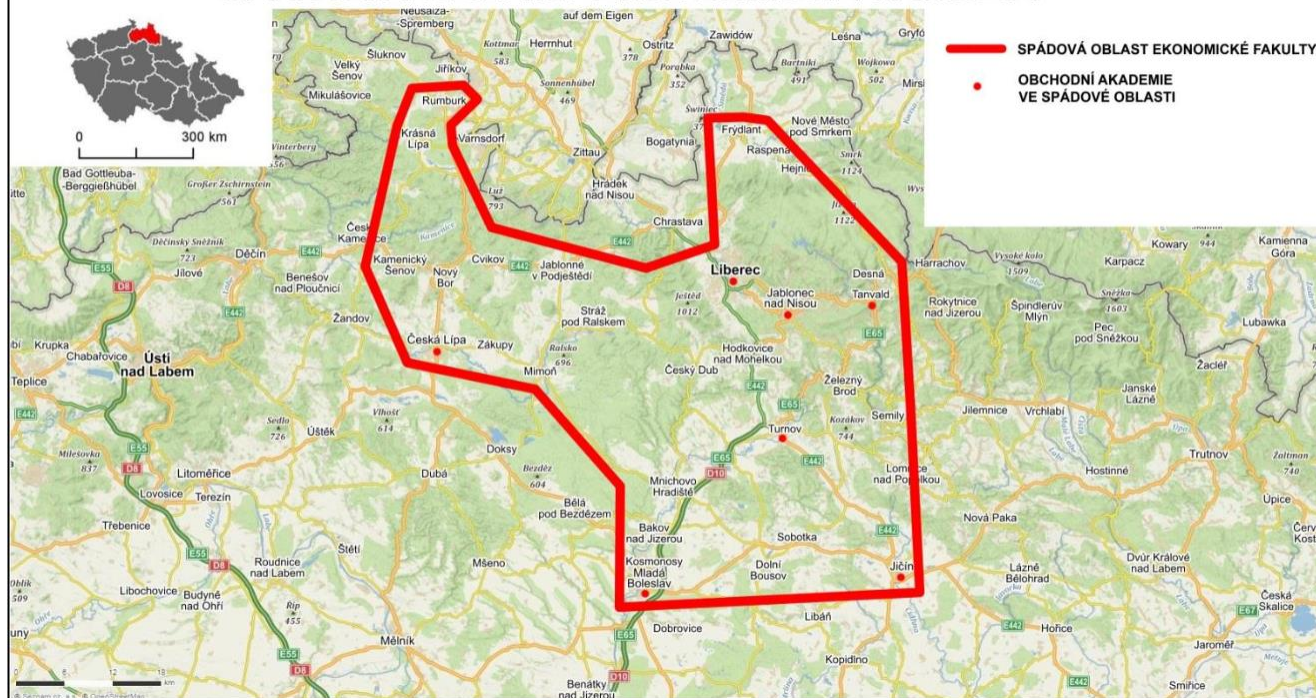
4.2.3 Fakulta ekonomická

Data z Fakulty ekonomické TUL potvrzují některé z tendencí ve společnosti. Příkladem může být pokles studentů prvního ročníku mezi lety 2014 – 2019. Každý rok škola nabere cca 400 studentů. V roce 2014 to bylo 449 a roku 2019 je to 337 studentů. Meziroční pokles je tedy o cca 100 studentů. Na rozdíl od jiných fakult je tento snižující se trend velmi pomalý. Proč tomu tak je, mi v tuto chvíli není známo. Možným vysvětlením by mohl být statut školy mezi studenty nebo předpoklad, že Fakulta ekonomická má dobrý poměr mezi kvalitou akademického titulu a šancí na dokončení studia.

Ze struktury dat vyplývá, že nejvíce studentů, kteří sem podávají přihlášku, jsou studenti středních netechnických škol, ve většině případů obchodních akademií. Na druhém místě jsou studenti gymnázií. Naopak absolventi středních technických škol si sem většinou ani nepodávají přihlášku. Studenti z jiných krajských měst, až na výjimky, na této fakultě nestudují. Možným vysvětlením je, že spádové oblasti ostatních ekonomických fakult jsou tak dosažitelné, že studenti nepovažují za nutné podávat si přihlášku do jiného krajského města. Dalším možným vysvětlením je, že od ekonomických fakult neočekávají rozdílnou úroveň, nebo že tento typ fakulty vnímají jako snadný způsob získání akademického titulu a je jim jedno, jaká je kvalita výuky. Na správnou odpověď či kombinaci odpovědí se budu snažit odpovědět dotazníkem.

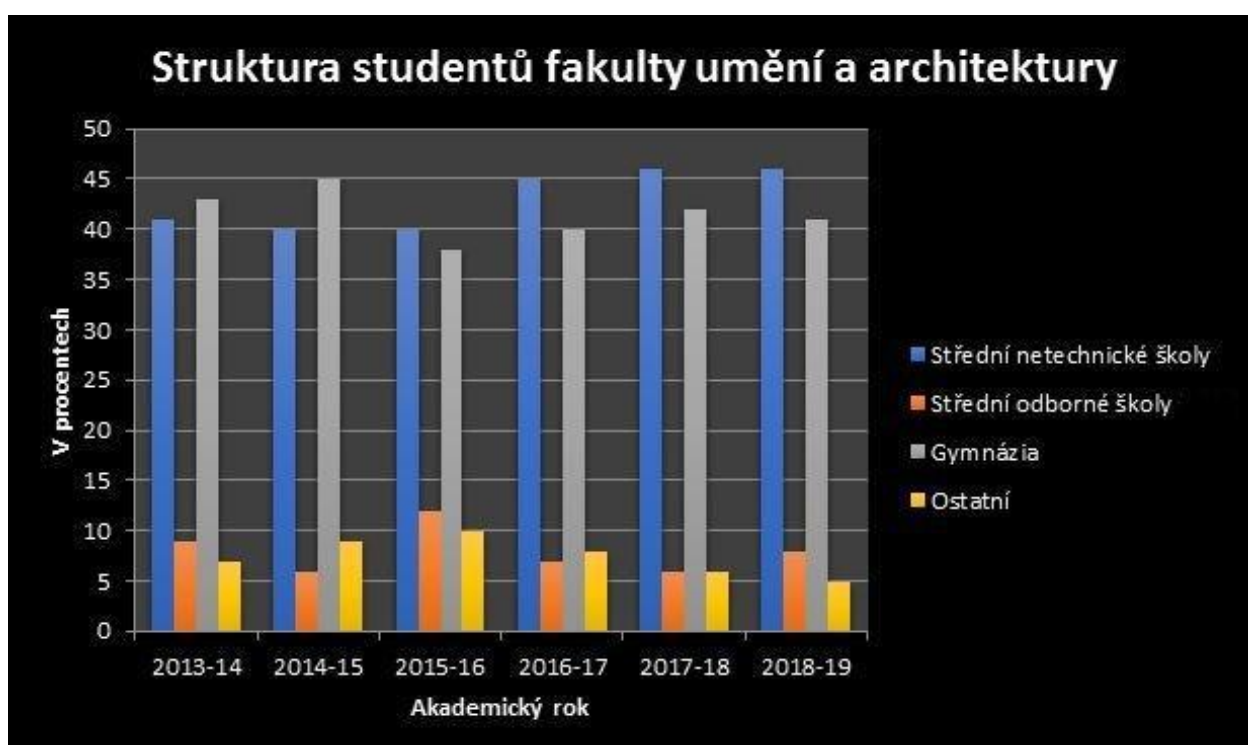
SPÁDOVÁ OBLAST EKONOMICKÉ FAKULTY

Spádová oblast nepřesně kopíruje lokaci obchodních akademií v Libereckém kraji. Jsou to školy, ze kterých na Fakultu ekonomickou přichází nejvíc studentů. Jiné typy škol nejsou v mapě zahrnuty. Mnoho studentů sem jde z gymnázií, a to hlavně z Liberce a Jablonce nad Nisou. Není výjimkou, že studenti z měst vzdálenějších Liberci, kteří studují gymnázium, volí také tuto fakultu.

4.2.4 Fakulta umění a architektury

Tato fakulta má složitější složení. Studenti, kteří sem přicházejí, jsou často ze škol, které s Libercem nebo s jeho okolím nemají moc společných vazeb. Z místních škol, které pravidelně „zásobují“ tuto fakultu studenty, jsou jimi především SPŠ stavební, Střední škola tvorby a designu nábytku, s.r.o. a Střední umělecká škola v Liberci s.r.o., v malých počtech taktéž studenti místních gymnázií, především z Gymnázia F. X. Šaldy. Struktura studentů je tvořena především z gymnazistů a středních neoborných škol. Jedná se o různé typy uměleckých škol. Určit přesně, zda studenti pocházejí z uměleckých oborů, však kvůli omezením osobních dat nelze.

Průměrný počet přihlášených na tuto fakultu je cca 250 a za zvolené období se každým rokem snižuje. Průměrný počet přijatých je tak až na drobné výkyvy okolo 90 studentů do bakalářského studijního programu.

Na fakultě je výrazný počet studentů z Prahy. Oproti ostatním fakultám je to citelný nárůst. Z ostatních krajských měst je zde také vyšší počet studentů než z přímého okolí či spádové oblasti. Spádová oblast se dá jen velice těžce vymezit vzhledem k tomu, že studenti pocházejí z mnoha lokalit a kromě známých, ale velmi roztroušených uměleckých škol, zde nelze vytvořit plochu, která by vyjadřovala potenciál možných studentů. Nicméně co se týče fakulty, řadí se k těm nejmenším.

5 Závěr z výsledků struktury studentů na jednotlivých fakultách TUL

Technická univerzita Liberec měla za zkoumané období 2014-2019 průměrně 6 500 studentů. Z dat studijních oddělení lze vyzorovat, že na určité fakulty se studenti některých škol hlásí opakovaně. To je jasně vidět například na Fakultě ekonomické TUL, kam chodí často studenti z obchodních akademií. Přírodovědně-humanitní a pedagogickou fakultu TUL zase navštěvuje zhruba víc než polovina gymnazistů, která v Libereckém kraji odmaturuje. Fakulta mechatroniky a mezioborových studií TUL má naopak počet gymnazistů velice malý, a ze středních netechnických škol se sem hlásí ještě méně studentů.

Z celkového počtu zhruba 15 000 studentů v Libereckém kraji, kteří složí maturitní zkoušku jde zhruba polovina z nich na Technickou univerzitu v Liberci. Domnívám se proto, že je v regionu nepostradatelná a mnoho maturantů by na vysokou školu vůbec nenastoupilo, pokud by TUL neexistovala.

Největší fakulta je Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TUL, na kterou se hlásí až 70 % gymnazistů. Fakulta měla v roce 2018 2 200 studentů (v roce 2019 cca 1 700).¹⁴⁴ Pokud to porovnám s údaji o počtu studentů gymnázií v kraji, vychází mi, že ročně fakulta přijme zhruba 1 600 studentů z místních gymnázií. Z hlediska uplatnění by to nebylo špatně, pedagogů ve školství chybí aktuálně přibližně 1 800.¹⁴⁵ Drtivá většina absolventů pedagogických fakult ale do školství nezamíří. (Což se snaží „vyřešit“ zákon, který umožňuje učit lidem bez pedagogického vzdělání.¹⁴⁶) Uplatnění tedy absolventi pedagogiky mají. Prakticky je ale většina studentů na Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakultě TUL spíše pro akademický titul, se kterým zamíří často mimo školství.

Ostatní fakulty, které jsem zkoumal (nemám data ze všech fakult), kromě Fakulty ekonomické, mají cca 500 studentů, z toho 10-15 % gymnazistů. Z kraje jde tedy odhadem polovina (krajní odhad je až 3 000 gymnazistů, při započítání „úmrtnosti“ na jiných vysokých školách než je TUL) gymnazistů na Technickou univerzitu v Liberci. Pokud přihlédnu k faktu, že nejlepší liberecké gymnázium¹⁴⁷ – Gymnázium F. X. Šaldy – má kapacitu bezmála 650 studentů, ze kterých se 90 % hlásí na obtížnější obory VŠ (medicínu, architekturu, techniku) z

¹⁴⁴ Představujeme fakultu. FP TUL [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.fp.tul.cz/fakulta/predstaveni>.

¹⁴⁵ V českých školách chybí stovky učitelů. Ministr Plaga plánuje řešení. Idnes [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceske-skolstvi-nedostatek-ucitele-skola-ucitele-ministr-robert-plaga.A190521_160329_domaci_kuce.

¹⁴⁶ Do škol by se mohli vrátit učitelé bez pedagogického vzdělání. Novinky [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/do-skol-by-se-mohli-vratit-ucitele-bez-pedagogickeho-vzdelani-40269781>.

¹⁴⁷ Hodnocení škol a učitelů. Hodnocení škol a učitelů [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <http://www.hodnoceniskol.cz/skola/gymnazium-f-x-saldy-liberec-1123/>.

principu, tak je nasnadě otázka, proč je na Pedagogické fakultě TUL tolik gymnazistů. Naopak, studenti Fakulty mechatroniky přicházejí většinou ze středních technických škol. Podle neověřených zdrojů mají gymnazisté na Fakultě mechatroniky TUL největší úmrtnost v prvním ročníku, tato data jsou ale spekulativní.

Druhou největší je Fakulta ekonomická TUL s počtem studentů cca 1 800, na niž chodí víc než polovina studentů z obchodních akademií nebo škol s podobným zaměřením. Dalších cca 40 % studentů je z gymnázií. Velikost fakulty je dána spíše historickými událostmi, jako byla potřeba ekonomů po sametové revoluci. Dodnes je počet studentů na Fakultě ekonomické vysoký.

Poslední fakultou je Umění a architektura TUL. Ze všech zkoumaných fakult má nejméně regionálních studentů. Uchazeči se sem hlásí téměř z celé České republiky. Jedná se o nejmenší fakultu s velmi specifickými vlastnostmi.

5.1 Diskuze z výsledků struktury studentů na jednotlivých fakultách TUL

Z dat a zdrojů vypsanych v této práci je potřeba uvědomit si ještě několik důležitých aspektů. Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta TUL má zhruba 2000 studentů, Fakulta ekonomická asi okolo 1800, ostatní fakulty jako je Fakulta mechatroniky, Fakulta strojní, Fakulta zdravotních studií, Fakulta umění a architektury a Fakulta textilní mají cca po 500 studentech. Nedá se to ale explicitně vyjádřit. Počet studentů meziročně stoupá a klesá v řádu několika set. Z dat studijních oddělení vyplývá, že většina gymnazistů – až 70 % - volí studium humanitních oborů. Absolventi technických středních škol mají větší šanci jít na technické obory nebo hned po škole do zaměstnání, protože jsou v současnosti žádaní.

V dnešní době je na žáky vyvíjen tlak od rodičů, aby studovali především všeobecně vzdělávací školy (gymnázia). Důvodů je mnoho, ale osobně si myslím, že gymnázium není vhodné pro každého, a pokud by kvalita ostatních škol dosahovala dobré úrovně, tak by z hlediska uplatnění neuškodilo mít méně gymnazistů v populaci, ale o to kvalitnějších, jakkoli uznávám, že gymnaziální vzdělání člověka kultivuje ve více oblastech.

Faktem je, že se zaměřuji především na spádovou oblast TUL a středních škol v jejím okolí a v jiných částech republiky mohou být výsledky odlišné. Studenti v této oblasti po absolvování gymnázií chodí často studovat převážně humanitní obory poté, co nedokončí některý náročnější obor, například techniku nebo medicínu apod., Studenti ze středních škol s praktickou výukou mají logicky většinou lepší představu o tom, co budou skutečně dělat. Bohužel studenti, kteří na tyto školy chodí, mají mnohdy problémy výše popsané, a tím pádem nemohou rozvinout plně svůj potenciál. Často končí v podnicích subdodavatelského průmyslu (tzv. „montovnách“).

Studenti přecházející na vysoké škole z oboru do oboru jsou navíc také ekonomickou zátěží, a to tím spíše takoví, kteří nevědí, co studovat. Zvláště někteří gymnazisté odmaturovali s dojmem, že jsou elita a všechno zvládnou¹⁴⁸ nebo mají přehnané ambice, protože si myslí, že s gymnáziem mají šanci vystudovat libovolnou VŠ. Jak říká Ivo Vondrák: „*Dnes panuje představa, že čím více studuju na gymnáziu osmiletém, tím budu mít lepší přípravu pro své dítě. A já si myslím, že tohle není pravda.*“¹⁴⁹ Sám za sebe mohu říct, že se s touto myšlenkou ztotožňuji.

5.2 Ekonomický aspekt

Pokud se v reálných číslech podíváme na to, kolik stojí stát neúspěšní absolventi a uvědomíme si, že až padesát procent studentů si vybere špatně vysokou školu a fakt, že máme drtivou většinu vysokých škol veřejných, je i zlomek neúspěšných problémem všech daňových poplatníků. Průměrně se v posledních letech na studium do bakalářského programu hlásí cca 50 000 studentů. Za každého studenta platí stát ročně 42 881 Kč.¹⁵⁰ Pokud polovina zvolí špatně (v odkazu výše se jedná až o 60 % studentů) jedná se o 1,4 miliardy Kč.¹⁵¹ K tomu stát doplácí na jídlo, sociální a bytovací stipendium, ztrácí i na slevách na dani pro studenty a doplácí také na jízdné.¹⁵² Podle výpočtů Pavla Samčenka z časopisu Trade-off¹⁵³ stojí stát špatně vybrané studium ročně 3,5 miliardy Kč. Pokud se započítají všechny náklady včetně přepočítané společenské zátěže atd., je ztráta cca 6,5 miliardy Kč. Při srovnání to je třetina rozpočtu státu pro vysoké školy.¹⁵⁴ Dominik Stroukal dodává, že je to z části vina systému, který až do poslední chvíle neumožňuje profilovat se kvůli maturitním zkouškám a připravuje nás tak na obecně pojatou maturitu. Dále dodává že: „...*Vysoké školy mají také motivaci využít toho příspěvku a natáhnout k sobě co nejvíce studentů a poté je vyházet.*“¹⁵⁵ Studenti často nevědí,

¹⁴⁸ Aktuálně.cz DVTV: V regionech si pěstujeme ghetta, víceletá gymnázia nemají smysl, uměle vytváříme elity, říká Kartous [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/v-regionech-si-pestujeme-ghetta-viceleta-gymnazia-nemaji-smy/r~100998fc164711e880d30cc47ab5f122/>.

¹⁴⁹ Aktuálně.cz: Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické čas 14:50 [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://tradhttps://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122/e->.

¹⁵⁰ Trade-off: Kolik stojí student? [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://trade-off.cz/clanky/kolik-stoji-student/>.

¹⁵¹ Ibidem.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem.

¹⁵⁵ Malltv: Jakou finanční zátěží jsou neúspěšní studenti VŠ? [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: http://trade-ohhttps://www.mall.tv/jakou-financni-zatezi-jsou-pro-stat-neuspesni-studenti-vs?utm_source=facebook&utm_medium=affiliate&utm_campaign=os_1&utm_term=kdo_to_plati&utm_content=faktyczsk&fbclid=IwAR10Mjvj5MedgZivc6rTlkD6AtcJYHEONq0cmMrSB6ibKIyWxw8nsxJQzoff.c/z/clanky/koli-k-stoji-student/.

co od vysokých škol očekávat. V dotazníku je položena otázka, zda by měli studenti zájem o to, aby vysoké školy spolupracovaly s jejich středními školami, nebo zda by se jim líbilo absolvovat nějaký předmět z vysoké školy již na škole střední.

5.3 Jiné možnosti dalšího studia

V některých zemích, na západ od našich hranic, chodí žáci po střední škole na řemeslo.¹⁵⁶ V mnohých státech je dokonce vyučení výhodou.¹⁵⁷ U nás to spouště studentů neumožňuje sociální třída, do které patří. Ve vnímání společnosti elita neprovozuje řemesla a snížit se na tuto úroveň je pro spoustu studentů (a především gymnazistů) nepřijatelné. Často jim bylo neprávem vštěpováno, že oni jsou ti lepší. Mají tak zažitá stereotypy, které je potřeba uvádět na pravou míru.

V současné době máme systém, který nevytváří ekonomicky samostatnou střední třídu. Studenti učilišť často končí v subdodavatelském průmyslu (tzv. „montovnách“), studenti středních odborných škol sice inklinují k technickým VŠ, ale na humanitní obory chodí také a gymnazisté studují velice často na humanitních vysokých školách. S tímto vzděláním se pak ucházejí o pozice úředníků či jiné posty ve státní správě.

Česká republika tak nemá odpovídající pracovní sílu a nemůže nasýtit trh práce, což brzdí ekonomický vývoj a prosperitu, jak říká Ivo Vondrák. Změna a kontrola nad tím, jaké školy a obory budou otevírány, zamezí importu pracovních míst ze zahraničí. Otázkou pak zůstává, podle jakého klíče budou lidé na střední školy přijímáni. Podle zákona¹⁵⁸ nelze bránit jít svéprávně osobě studovat libovolný obor, i když nemá podle aktuálního stavu ani prognóz uplatnění. Možností je například vyplácení stipendia studentům perspektivních oborů. Stipendia dokáží zvýšit zájem o studium o pětinu až třetinu.¹⁵⁹ Tak bychom se mohli dostat ze současného stavu nevyváženého pracovního trhu. Je zřejmé, že některé obory by byly z celospolečenského zájmu potlačeny a jiné vyzdvihovány. Neměly by však být omezeny možnosti studia.

¹⁵⁶Pro vzdělání: Učni s maturitou? [online]. 2019 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/ucni-s-maturitou>.

¹⁵⁷VENCOVSKÁ, Aneta. Vyučení bývá na francouzském trhu práce výhodou. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/vyuceni-byva-na-francouzskem-trhu-prace-vyhodou>.

¹⁵⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., čl. 26 odst. 1.

¹⁵⁹ Aktuálně.cz: Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické čas 14:50 [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: http://tradhttps://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122/e-ohttps://www.mall.tv/jakou-financni-zatezi-jsou-pro-stat-neuspesni-studenti-vs?utm_source=facebook&utm_medium=affiliate&utm_campaign=os_1&utm_term=kdo_to_plati&utm_cookie=nt=faktyczsk&fbclid=IwAR10Mjvj5MedgZivc6rTlkD6AtcJYHEONq0cmMrSB6ibKIyWxw8nsxJQzoff.c/z/clanky/koli-k-stoji-student/.

Vyzdvihované obory by mohly také pomoci sociálně slabším rodinám z toho hlediska, že by studenti z těchto rodin mohli mít hrazeny některé náklady na studium a ještě dostali záruku uplatnění.

Učiliště se musí zbavit statutu „odpadních škol pro nejhroupější a líné,“ aby na ně chodily i děti z vyšších a vyšších středních vrstev. Učiliště je potřeba transformovat, což však se současnou strukturou studentů nejde.¹⁶⁰ Tomáš Feřtek, odborný konzultant EDUin, napsal v časopisu Reflex: *„Udělalí jsme z učilišť odpadkový koš školství.“* Dále dodává: *„Jako společnost se chováme pokrytecky. Pořád vykládáme, jak nám chybí ti řemeslníci, jak máme mít víc těch technických oborů, přitom se v zásadě nedíváme na to, kolik tam těch dětí máme, my máme na učilištích třetinu populace, a to fakt není málo. Ve světovém srovnání je to unikum, ale zároveň se o ty učiliště vůbec nestaráme, vůbec jim nepomáháme.“* S tím souhlasí i Jiří Cočev, ředitel učiliště a gymnázia, i když dodává, že to se netýká žáků těchto škol. *„V Dánsku dokonce existuje přípravný rok pro studenty učilišť. Ty slouží k tomu, aby probudily v dětech zájem.“* Na tom se shoduje s Tomášem Feřtkem.

Celkové nastavení testování studentů na základních školách je špatné, protože hodnotí pouze schopnost něco naučit se nazpaměť či řešit matematické příklady, často bez provázanosti na praktické použití.¹⁶¹

5.4 Řemeslo

Pokud by například gymnazisté po maturitě šli studovat řemeslo, změnilo by se složení žáků na současných učilištích. Z ekonomického hlediska jsou dnes řemeslníci často „cennější“ zaměstnanci než absolventi vysokých škol humanitního směru. Navíc je větší předpoklad, že z gymnazistů na učilištích by jich více mělo schopnost kritického a kreativního myšlení a zároveň schopnosti funkční a finanční gramotnosti, což by jim umožnilo stát se kvalifikovanými řemeslníky s vlastní živností, na rozdíl od velké části učňů mířících do tzv. „montoven.“ Mimo jiné by se učni setkali s jinými vrstvami lidí, kteří by na ně působili pozitivně, co se týče občanské vzdělanosti, mezilidské sounáležitosti a dalších z mého úhlu pohledu pozitivních věcí.

¹⁶⁰ Aktuálně.cz DVTV: Kartous: Víceletá gymnázia jsou omyl, kastují společnost, montovny nejsou budoucnost [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kartous-viceleta-gymnazia-jsou-omyl-kastuji-spolecnost-monto/r-464a6b8a224e11e9a0090cc47ab5f122/>.

¹⁶¹ ENDRŠTOVÁ, Michaela. Hospodářské noviny: Na střední školu se dostane každý, to je špatně. Je potřeba změnit přijímačky a zavést plošné testování žáků, říká hejtman Vondrák [online]. 13. 2. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-66478190-na-stredni-skolu-se-dostane-kazdy-to-je-spatne-je-potreba-zmenit-prijimacky-a-zavest-plosne-testovani-zaku-rika-hejtman-vondrak>.

Gymnazisté, po vstupu na gymnázium, obvykle nenaváží vztahy se studenty z jiných škol, což nevytváří do budoucna předpoklad homogenní společnosti.¹⁶²

Diplom z jakékoliv vysoké školy je ale stále vnímán jako „vstupenka na trh práce.“¹⁶³ V současné situaci ekonomického rozkvětu je to jistě pravda. Hledět do budoucna a odhadovat případné problémy je ale nutné. Na učiliště se pohlíží jako na odpadní školy. Zde musím přiložit fotografii z jednoho twitterového profilu, který podle mě demonstruje více, než jsem schopný slovy napsat.

Obrázek 5, Zdroj:

<https://twitter.com/zrzkaodvedle/status/1128238177905459201?fbclid=IwAR11zXjVuv1iRRxQfXIIIDRIjhrEBAQKuT8qarnZY8CGJYOjMEvuqFzHdCg>

Takových komentářů se dá najít na internetu spousta, a proto nepovažuji za vhodné vkládat do této práce desítky odkazů stejného ražení, které si je schopen každý trochu schopnější člověk

¹⁶² Aktuálně.cz DVTV: Kartous: Víceletá gymnázia jsou omyl, kastují společnost, montovny nejsou budoucnost [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kartous-viceleta-gymnazia-jsou-omyl-kastuji-spolecnost-monto/r-464a6b8a224e11e9a0090cc47ab5f122/>.

¹⁶³ Vysoké školy.cz: Vysokoškolský diplom jako vstupenka na trh práce. Největší šanci na uplatnění mají technici [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/vysokoskolsky-diplom-jako-vstupenka-na-trh-prace-nejvetsi-sanci-na-uplatneni-maji-technici>.

vyhledat sám. „Studenti učilišť jsou často vnímáni jako ti, kteří nejdou dál (nejdou k maturitě), nemají poté motivaci, když se k nim chováme tímto způsobem,“ říká Tomáš Ferťek.¹⁶⁴

Na příkladu struktury studentů na jednotlivých fakultách TUL lze vysledovat, jev kdy se výběr střední školy promítá do struktury studentů přijímaných danými fakultami. Při výběru střední školy je tak tedy již předpoklad na jakou vysokou školu, pokud se jedinec rozhodne pro studium na vysoké škole, rozhodne.

5.5 Uplatnění v regionu

Častým jevem, který ovlivňuje regiony, je odchod mladých lidí za prací a studiem do Prahy, která má největší procento vysokých škol, ať už státních či soukromých a studenti obecně vzdělávacích škol zde mají větší šanci na uplatnění. Je to samozřejmě dáno tím, že Praha je největším centrem služeb, ve kterých se spíše hodí znalosti z obecně vzdělávacích škol, jako je například schopnost dorozumět se více jazyky nebo umět pružněji reagovat na požadavky zaměstnavatelů co se týče schopnosti učit se samostatně novým věcem. Dojíždění je podle aktuálního zjištění spojeno s větším životním stresem, nárůstem kardiovaskulárních onemocnění a duševními poruchami.¹⁶⁵

Pokud se podíváme na stav komunikační infrastruktury a mobilitu obyvatelstva celkově, tak zjistíme, že mladí lidé mají spíše tendenci stěhovat se do Prahy (či jiných větších měst) než dojíždět.¹⁶⁶ Rychlá železniční trať zde také zatím není. Liberec neleží na trase z Prahy do větších zahraničních měst (např. trasa Praha-Berlín či Praha-Varšava), a to vede k odlivu mladých lidí z Liberce. Pokud by například existovalo rychlé vlakové spojení z Liberce do Prahy, zkrátila by se doba cesty z více než dvou hodin na hodinu, a to ještě relativně šetrným způsobem k životnímu prostředí.¹⁶⁷ Lidé by tak měli možnost do Prahy pouze dojíždět za prací či studiem, vydělané prostředky by mohli investovat v místě svého bydliště a podpořit tak lokální ekonomiku. I přes vysokorychlostní trať a zkrácení cesty do Prahy na hodinu ale musíme započítat i cestu po Praze. Vzhledem k tomu, že lidé chtějí dojíždět do zaměstnání či do školy

¹⁶⁴ Aktuálně.cz DVTV: Cočev: Žáky na učilišti musíte nejdříve uzdravit, přicházejí frustrovaní a neúspěšní [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/cocev-zaky-na-ucilisti-musite-nejdrive-uzdravit-prichazeji-f/r~2ee54ade41b411e98a200cc47ab5f122/>.

¹⁶⁵ KUBEŠOVÁ, Andrea. Vím víc: Dojíždění do práce: Jak zaměstnanec ovlivňuje? [online]. 13. 05. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.vimvic.cz/clanek/dojizdeni-do-prace-jak-zamestnanec-ovlivnuje>.

¹⁶⁶ České dálnice: Dálniční síť v České republice [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.ceskedalnice.cz/dalnicni-sit/>.

¹⁶⁷ Centrum pro efektivní dopravu: Síť vysokorychlostních tratí [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://vysokorychlostnizeleznice.cz/>.

maximálně půl hodiny,¹⁶⁸ je lepší vytvářet v kraji nebo v blízkém okolí Liberce studijní obory, se kterými se v dané oblasti uplatní.

Tím se nejen zmenší propast mezi jednotlivými typy škol, ale také se vzdělanost diferencuje. Samozřejmě není ani dobrá cesta úplně gymnázia potlačit, jako se tomu děje například v Karlovarském kraji, ve kterém se snaží úplně odstranit lycea a dostat co nejvíce lidí na učiliště. To vede k násilnému vystěhování lidí s potenciálem vyššího vzdělání jinam. Samozřejmě že je tedy velice náročné vyvážit všeobecné a odborné vzdělání. Prvním krokem k vyrovnání této bilance by bylo omezit víceletá gymnázia, která nemají téměř žádnou přidanou hodnotu v oblasti vzdělávání, ale koncentrují děti z určitých socioekonomických vrstev, přičemž je jim obvykle zdůrazňováno, že jsou elita, a to často jen proto, že se narodily do lépe zajištěných rodin.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Novinky.cz: Dojíždění do práce? Maximálně půl hodiny, déle jen při výrazném navýšení mzdy [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/finance/clanek/dojizdeni-do-prace-maximalne-pul-hodiny-dele-jen-pri-vyraznem-navyseni-mzdy-40246563>.

¹⁶⁹ Aktuálně.cz DVTV: V regionech si pěstujeme ghetta, víceletá gymnázia nemají smysl, uměle vytváříme elity, říká Kartous [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/v-regionech-si-pestujeme-ghetta-viceleta-gymnazia-nemaji-smysl/r~100998fc164711e880d30cc47ab5f122/>.

6 Dotazník

V dotazníku se ptám na otázky, které průzkumem vznikly nebo mě v průběhu vytváření této práce napadly. Dotazník byl realizován od 16. 12. 2019 do 27. 12. 2019. Na dotazník mi odpovědělo 651 respondentů ze všech fakult, i když byl primárně určen pro Přírodovědně humanitní a pedagogickou fakultu, Fakultu mechatroniky a informatiky a Fakultu ekonomie. Dotazník má dohromady 32 otázek. Věděl jsem, že je to hodně, a proto jsem dotazník přizpůsobil. Respondenti mohli zvolit, zda budou vyplňovat kratší nebo delší verzi. Kratší verze má 8 otázek a byla zaměřena na ověření základních informací, jako je vztah ke střední škole, kterou respondenti vystudovali nebo zda si myslí, že měli ze střední školy uplatnění. Delší verze je širší a táže se na konkrétní otázky týkající se problematiky přechodu mezi střední a vysokou školou. Jsou zde také vypsány teze, které se sice ve společnosti objevují, ale ne každý je zná. Druhou část dotazníku se rozhodlo vyplnit 472 respondentů.

Otázky dotazníku

Z důvodu obtížného exportu dat z použité služby Google Forms (Formuláře Google), který nezobrazil plně odpovědi v požadované kvalitě zde seznam otázek a odpovědi vypisuji.

1. Jakou fakultu na TUL studujete?

a. Přírodovědně-humanitní a pedagogickou	44,7 %
b. Ekonomickou	32,6 %
c. Textilní	2,2 %
d. Zdravotních studií	2,6 %
e. Umění a architektury	0,5 %
f. Strojní	3,8 %
g. Mechatroniky, informatiky a mezioborových studií	13,2 %
h. Jiná	

2. Na jakou střední školu jste chodili (na jaké škole jste maturovali)? V případě více škol

napište "Jiná", stejně tak pokud jste studovali zahraniční školu.

a. Střední odbornou školu s technickým zaměřením	19 %
b. Střední odbornou školu netechnickou	32,3 %
c. Gymnázium	41,8 %
d. Uměleckou školu	1,4 %
e. Jiná	

3. Pokud jste studovali střední odbornou školu nebo gymnázium a měli možnost jít znovu na střední školu, zvolili byste stejně?

a. Jsem z gymnázia a volil/a bych stejně	30 %
b. Jsem z gymnázia, ale šel bych studovat jiný typ školy	12,7 %
c. Jsem ze střední odborné školy a volil/a bych stejně	38,5 %
d. Jsem ze střední odborné školy, ale šel/šla bych studovat jiný typ školy	12,2 %
e. Jsem z umělecké školy a volil/a bych stejně	0,8 %
f. Jsem z umělecké školy, ale šel bych studovat jiný typ školy	0,6 %
g. Jsem z jiného typu školy a volil/a bych stejně	3,2 %
h. Jsem z jiného typu školy, ale šel/šla bych studovat jiný typ školy	0,6 %
i. Jsem z nástavby (maturitní)	0,5 %
j. Jiné	

4. Nástavba (otázka pouze pro ty, kteří v předchozí otázce uvedli, že jsou z nástavby): Pokud jste z nástavby, studovali jste učební obor? Pokud nejste, nevyplňujte.

a. Studoval/a jsem střední technickou školu a měl/měla jsem odbornou nástavbu (pokračování oboru)	0 %
b. Studoval/a jsem střední technickou školu a měl/měla jsem všeobecnou nástavbu (podnikání, management...)	33,3 %
c. Studoval/a jsem netechnickou střední školu a měl/měla jsem odbornou nástavbu (pokračování oboru)	0 %
d. Studoval/a jsem netechnickou střední školu a měl/měla jsem všeobecnou nástavbu (podnikání, management...)	66,7 %

5. Považovali byste za újmu, kdybyste se nedostali na střední školu, kterou jste si vybrali?

a. Ano, považoval	70,7 %
b. Ne, nepovažoval	27,1 %
c. Jiná	

6. Je Vaše studium na této škole druhou vysokou školou po neúspěšném pokusu na jiné vysoké škole či fakultě?
a. Ano	20,2 %
b. Ne	78,3 %
c. Jiná	
7. Pokud ano, přestoupili jste na snazší obor, abyste ho byli schopni dodělat a získat tak akademický titul? (Pokud ne nevyplňujte.)
a. Ano	19,2 %
b. Ne	80,8 %
c. Jiná	
8. Šel/šla jsem na VŠ hlavně kvůli studentským benefitům? Pokud ano, tak jakým? (Možnost vybrat více odpovědí.)
a. Státem hrazené sociální a zdravotní pojištění	16,1 %
b. "Prodloužené mládí"	19,2 %
c. Slevy na jízdné	12,4 %
d. Slevy na dani	11 %
e. Slevy pro držitele ISIC	13,1 %
f. Levnější bydlení na koleji	3,4 %
g. Nešel jsem na školu kvůli studentským benefitům	76,6 %
h. Jiná	
9. Byl důvodem ke studiu na vysoké škole fakt, že jste se střední školou (i když prestižní, např. gymnázium nebo obchodní akademie) neměl/a dobré uplatnění na trhu práce?
a. Ano	46,9 %
b. Ne	50,5 %
c. Jiná	
10. Chci strávit dalších 10 min dotazníkem?
a. Ano (Dalších 10 minut)	72,5 %
b. Ne (Konec dotazníku)	27,5 %
11. Šel/šla bych na vysokou školu, kdybych měl/a ze střední školy titul srovnatelné úrovně jako z vysoké školy, i kdyby šlo jen o formální akademický titul? Formální = vyhovující požadavkům, předpisům, zvyklostem.
a. Ano	54,8 %
b. Ne	42,4 %

12. Vnímám ve svém okolí snížení úrovně středních škol, pokud ano, tak jakých typů škol se to podle Vás týká?

a. Na středních školách s výučním listem	21,9 %
b. Na středních odborných školách	19,6 %
c. Na gymnáziích (střední všeobecné vzdělání)	14,9 %
d. Nevnímám snížení úrovně škol okolo sebe	35,1 %
e. Jiná	

13. Učební obory považují za:

a. Podřadné	7,6 %
b. Normální	87,7 %
c. Prestižní	4,7 %

14. Gymnaziální vzdělání (středoškolské všeobecné vzdělání) považují za:

a. Podřadné	7,9 %
b. Normální	71,3 %
c. Prestižní	20,9 %

15. Středoškolské odborné vzdělání považují za:

a. Podřadné	1,5 %
b. Normální	85,6 %
c. Prestižní	12,9 %

16. Souhlasím s tvrzením: "Pro ženy je malý výběr středních škol, protože pokud se cítí nešikovné, nejdou na "zdrávku," a pokud jim zároveň nejde matematika, tak mají jedinou možnost střední školy s maturitou, obchodní akademii?"

a. Zním toto tvrzení a souhlasím	8,7 %
b. Zním toto tvrzení, ale nesouhlasím	11 %
c. Neznám toto tvrzení, ale souhlasím	13,3 %
d. Neznám toto tvrzení, ale nesouhlasím	65,5 %
e. Jiná	

17. Souhlasím s tvrzením: "Z gymnázia je největší šance dostat se na vysokou školu a dodělat ji?"

a. Ano, proto jsem na něj šel/šla.	29,5 %
b. Ano, ale zvolil/a jsem jiný typ střední školy.	21,4 %
c. Ne, proto jsem na něj nešel/nešla.	12,2 %
d. Ne, a zvolil/a jsem jiný typ střední školy.	24,8 %
e. Jiná	

- 18. Souhlasím s tvrzením: "Nejsem technický typ."**
- a. Ano 51,9 %
 - b. Ne 48,1 %
- 19. Je to důvod, proč jsem nešel/nešla na vysokoškolský technický obor?**
- a. Ano, nešla mi na střední škole matematika 41,8 %
 - b. Ano, i když matematika mi šla 29,5 %
 - c. Ne 25 %
 - d. Jiná
- 20. Pokládal/a jste si stejnou otázku, kam jít studovat po základní i po střední škole? Dala vám střední škola víc času na rozhodování, co studovat?**
- a. Ano. Střední škola mi ale nedala víc času na rozhodování. 24,5 %
 - b. Ano. Střední škola mi dala víc času na rozhodování. 45,3 %
 - c. Ne. Střední škola mi ale nedala víc času na rozhodování. 16 %
 - d. Ne. Střední škola mi dala víc času na rozhodování. 9,4 %
 - e. Jiná
- 21. Slyšel/a jste tezi: "Studuj, co tě baví," od rodičů nebo někoho ve společnosti a je podle Vás pravdivá nebo již překonaná?**
- a. Ano, slyšel/a jsem ji a souhlasím, že je pravdivá. 64,4 %
 - b. Ano, slyšel/a jsem ji a myslím, že je překonaná. 27,1 %
 - c. Ne, neslyšel/a jsem o ní, ale souhlasím s tím, že je pravdivá. 5,3 %
 - d. Ne, neslyšel/a jsem o ní ale myslím že je překonaná. 3,2 %
- 22. Myslíte, že jen s ukončeným gymnáziem (či s podobným obecně vzdělávacím středoškolským vzděláním) je menší šance uplatnit se na trhu práce než se střední odbornou školou?**
- a. Ano, myslím si to. 77,9 %
 - b. Ne, nemyslím si to. 22,1 %
- 23. Souhlasíte s tvrzením: "Na gymnáziu se naučíš ode všeho něco, ale nic pořádně."**
- a. Ano a na gymnáziu jsem chodil/a. 25,1 %
 - b. Ano, ale na gymnáziu jsem nechodil/a. 42,3 %
 - c. Ne, a na gymnáziu jsem chodil/a. 17,6 %
 - d. Ne a na gymnáziu jsem nechodil. 11,7 %
 - e. Jiná

24. Myslel/a jsem si, že se na VŠ naučím něco, co mi nejde?
- a. Ano a naučil/a jsem se to. 41,2 %
 - b. Ano, a nenaučil/a jsem se se to. 20,3 %
 - c. Ne, ale naučil/a jsem se to. 17 %
 - d. Ne a nenaučil/a jsem se to. 17,2 %
 - e. Jiná
25. Považujete řemeslo (např. zedník, instalatér, truhlář či elektrikář) za potřebné povolání?
- a. Ano 94,9 %
 - b. Ne 5,1 %
26. Slyšeli jste, že řemeslník může již po vyučení brát až dvojnásobný plat v porovnání s většinou absolventů s humanitním vysokoškolským vzděláním?
- a. Ano a myslím, že je to pravda. 74 %
 - b. Ano, ale nemyslím si, že je to pravda. 5,1 %
 - c. Ne, ale myslím, že je to pravda. 12,8 %
 - d. Ne, ale nemyslím si, že je to pravda. 2,8 %
 - e. Jiná
27. Je pro Vás přijatelná alternativa jít po maturitě studovat učební obor (jako je tomu například v Rakousku)? A víte, že tuto možnost máte také?
- a. Je to pro mě přijatelná alternativa k vysoké škole a o této možnosti jsem věděl/a. 14,1 %
 - b. Je to pro mě přijatelná alternativa k vysoké škole, ale o této možnosti jsem nevěděl/a. 32,5 %
 - c. Není to pro mě přijatelná alternativa k vysoké škole, ale o této možnosti jsem věděl/a. 18,6 %
 - d. Není to pro mě přijatelná alternativa k vysoké škole a o této alternativě jsem nevěděl/a. 32,3 %
 - e. Jiná
28. Šli byste studovat řemeslo, kdyby se vyučovalo na vysoké škole?
- a. Ano, ale jen pokud bych získal/a akademický titul. 18,1 %
 - b. Ano, i kdybych zde nezískal/a akademický titul. 25,1 %
 - c. Ne, ale kdyby z toho byl akademický titul, tak bych to zvážil/a. 11,7 %
 - d. Ne, ani kvůli akademickému titulu bych nešel/nešla studovat řemeslo na vysokou školu. 38,5 %
 - e. Jiná

29. Chodili byste radši na střední školu poblíž Vašeho bydliště, i kdyby to znamenalo chodit na méně prestižní školu, abyste nemuseli dojíždět?

a. Ano a můj výběr střední školy by to ovlivnilo.	30,6 %
b. Ano, ale můj výběr střední školy by to neovlivnilo.	21,8 %
c. Ne, ale můj výběr střední školy by to ovlivnilo.	16,7 %
d. Ne a můj výběr střední školy by to neovlivnilo.	29,1 %
e. Jiná	

30. Chodili byste raději na střední školu poblíž Vašeho bydliště, i kdyby to znamenalo vynaložit mnohem větší úsilí dostat se na ni, abyste nemuseli dojíždět?

a. Ano, i kdybych musel/a jsem vynaložit zvýšené úsilí.	55,6 %
b. Ne, nevynakládal/a bych zvýšené úsilí, abych mohl/a studovat v místě bydliště.	15 %
c. Ne, nevadilo by mi dojíždět.	27,4 %
d. Jiná	

31. Myslíte si, že je pro ženy malý výběr středních škol (učebních nebo studijních oborů)?

a. Ano	20 %
b. Ne	80 %

32. Uvítali byste, kdyby Vaše střední škola spolupracovala s vysokou školou?

a. Ano	83,7 %
b. Ne	9,7 %
c. Jiná	

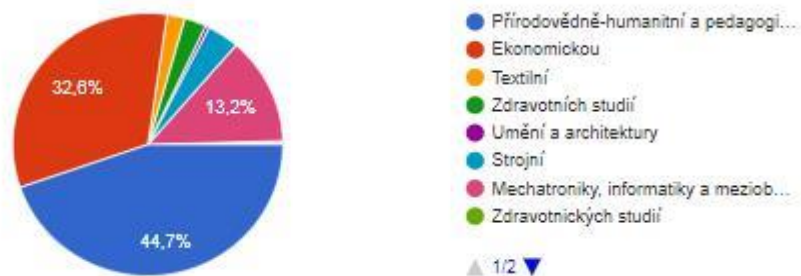
Otázky a odpovědi

Zde jsou otázky znovu s koláčovými grafy tak, jak je vykreslila služba Google Forms (Formuláře Google).

První otázka se ptá na to, z jakých fakult jsou respondenti dotazníku. Druhá otázka zjišťuje, z jakých středních škol respondenti pocházejí.

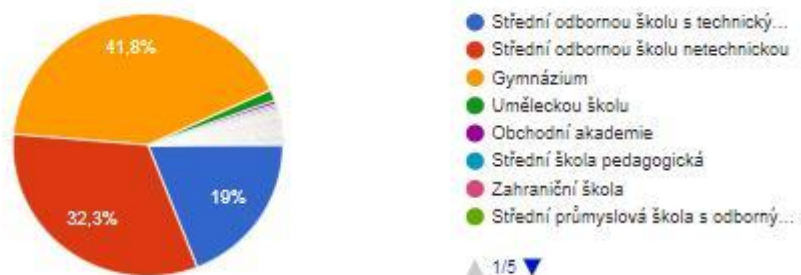
Jakou fakultu na TUL studujete?

651 odpovědí

Na jakou střední školu jste chodili (na jaké škole jste maturovali)? V případě více škol napište "Jiná", stejně tak pokud jste studovali zahraniční školu.

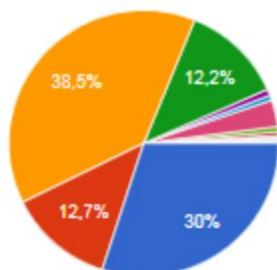
651 odpovědí

Třetí otázka zjišťuje, zda by šli znovu studovat stejný typ střední školy. Více než 60 % respondentů uvedlo, že by znovu studovali stejnou školu. Čtvrtá otázka se týkala pouze studentů, kteří jsou z nástavby, v rámci mizivého počtu nejsou výsledky důležité. Pátá otázka zkoumá, zda je pro respondenty důležitý výběr školy.

Pokud jste studovali střední odbornou školu nebo gymnázium a měli možnost jít znovu na střední školu, zvolili byste stejně?

647 odpovědí

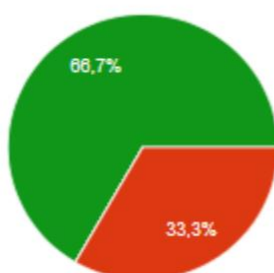

- Jsem z gymnázia a volil/a bych stejně
- Jsem z gymnázia, ale šel bych stud...
- Jsem ze střední odborné školy a vol...
- Jsem ze střední odborné školy, ale...
- Jsem z umělecké školy a volil/a byc...
- Jsem z umělecké školy, ale šel byc...
- Jsem z jiného typu školy a volil/a by...
- Jsem z jiného typu školy, ale šel/šla...

▲ 1/2 ▼

Pokud jste z nástavby, studovali jste učební obor? Pokud nejste, nevyplňujte.

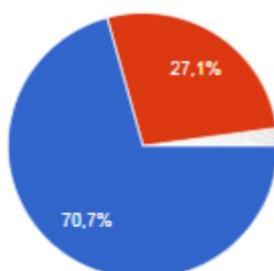
3 odpovědi

- Studoval/a jsem střední technickou školu a měl/měla jsem odbornou nástavbu (pokračování oboru)
- Studoval/a jsem střední technickou školu a měl/měla jsem všeobecnou nástavbu (podnikání, management...)
- Studoval/a jsem netechnickou střední školu a měl/měla jsem odbornou ná...
- Studoval/a jsem netechnickou střední školu a měl/měla jsem všeobecnou...

Považovali byste za újmu, kdybyste se nedostali na střední školu, kterou jste si vybrali?

649 odpovědí

- Ano, považoval
- Ne, nepovažoval
- Byla součástí rozhodování, co dál
- Nevím
- To je už pro mě nepředstavitelné.
- Ne, byl brala bych to jako osud
- Záleželo by na okolnostech
- Nevím nestalo se mi to

▲ 1/2 ▼

Šestá a sedmá otázka přímo cílí na téma mé práce a zjišťuje, zda a kolik studentů přestoupilo na lehčí obor. Z 245 respondentů, kteří studují druhou školu, jich pouze pětina uvedla, že zvolili lehčí studijní obor.

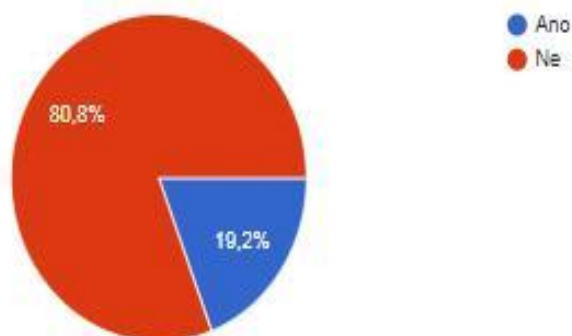
Je Vaše studium na této škole druhou vysokou školou po neúspěšném pokusu na jiné vysoké škole či fakultě?

649 odpovědí

Pokud ano, přestoupili jste na snazší obor, abyste ho byli schopni dodělat a získat tak akademický titul? (Pokud ne nevyplňujte.)

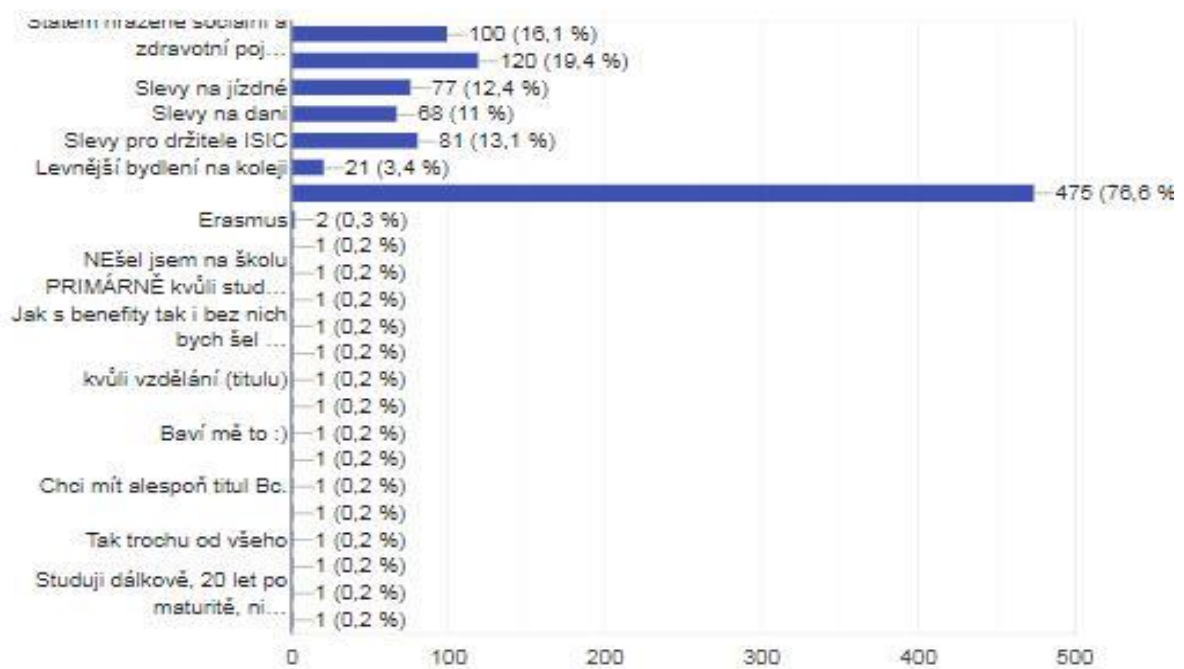
245 odpovědí

Osmá otázka jasně ukázala, že 475 respondentů nezvolilo studium na vysoké škole kvůli studentským benefitům. Zároveň je vidět, že slevy na jízdném nebo hrazené sociální a zdravotní pojištění je pro studenty důležitější než Erasmus. Devátá otázka ukazuje, že 46 % studentů šlo na vysokou školu, protože neměli dobré uplatnění na trhu práce. Často jsou to absolventi gymnázií.

Šel/šla jsem na VŠ hlavně kvůli studentským benefitům? Pokud ano, tak jakým?

620 odpovědi

Byl důvodem ke studiu na vysoké škole fakt, že jste se střední školou (i když prestižní, např. gymnázium nebo obchodní akademie) neměl/a dobré uplatnění na trhu práce?

644 odpovědi

Desátá otázka zkoumá, jak respondenti vnímají vysokou školu. 42 % by na vysokou školu nešlo, kdyby měli již ze střední školy titul. Jedenáctá otázka vypovídá, že 35 % respondentů nevnímá snížení úrovně na středních školách. Nejvíce respondentů vnímá snížení úrovně na středních školách s výučním listem a nejméně na gymnáziích.

Šel/šla bych na vysokou školu, kdybych měl/a ze střední školy titul srovnatelné úrovně jako z vysoké školy, i kdyby šlo jen o formální akademický titul? Formální = vyhovující požadavkům, předpisům, zvyklostem.

469 odpovědí

Vnímám ve svém okolí snížení úrovně středních škol, pokud ano, tak jakých typů škol se to podle Vás týká?

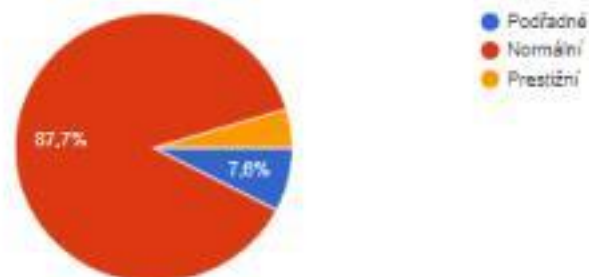
470 odpovědí

Tato trojice otázek (12.13.14. otázka) rozvádí téma z minulé otázky.

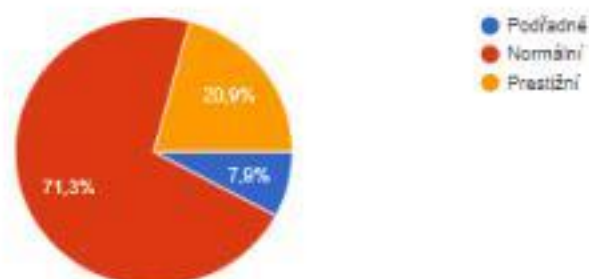
Učební obory považují za:

471 odpovědí

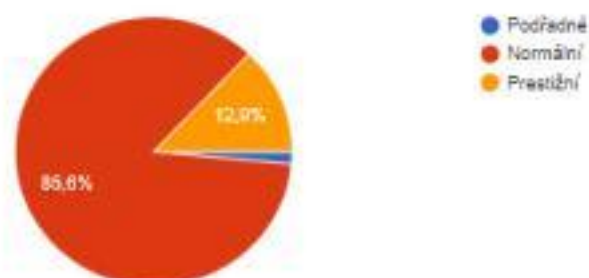
Gymnaziální vzdělání (středoškolské všeobecné vzdělání) považují za:

470 odpovědí

Středoškolské odborné vzdělání považují za:

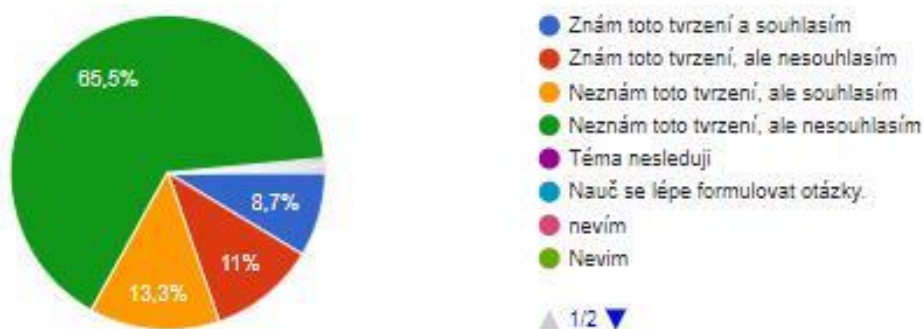
472 odpovědí

Otázka patnáctá a šestnáctá zjišťuje, zda respondenti znají následující tvrzení. Tato tvrzení jsem mírně upravil, aby byla srozumitelnější. Zdrojem těchto tezí jsou různé internetové diskuze a cílem je ověřit, jak se k takovým tezím staví respondenti.

Souhlasím s tvrzením: "Pro ženy je malý výběr středních škol, protože pokud se cítí nešikovné, nejdou na "zdrávku," a pokud jim zároveň nejde matematika, tak mají jedinou možnost střední školy s maturitou, obchodní akademii?"

472 odpovědi

Souhlasím s tvrzením: "Z gymnázia je největší šance dostat se na vysokou školu a dodělat ji?"

468 odpovědi

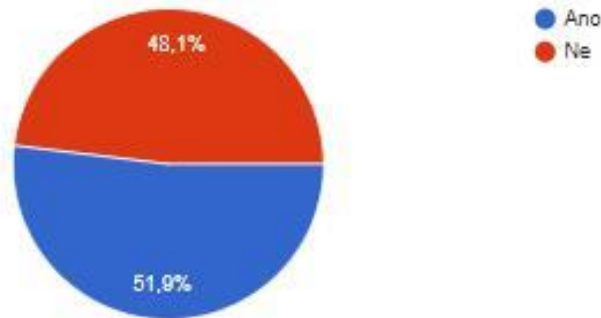

Sedmnáctá a osmnáctá otázka zjišťuje, jak se respondenti cítí v rámci svých technických znalostí. Dále se ptám, zda je to kvůli matematice. Zde 41 % respondentů uvedlo, že je to kvůli

tomu, že jim nešla matematika. Dalších 30 % uvedlo, že jim sice matematika šla, ale nešli na technický obor.

Souhlasím s tvrzením: "Nejsem technický typ."

472 odpovědi

Je to důvod, proč jsem nešel/nešla na vysokoškolský technický obor?

244 odpovědi

Devatenáctá a dvacátá otázka se konkrétně ptá na zaběhlé teoremy, které se předávají ve společnosti. Devatenáctá otázka zkoumá, zda respondenti vnímají, že jim střední škola dala více času na rozhodování, přičemž 45 % uvedlo, že ano. V součtu poté 41 % (16 % + 25 %)

respondentů uvedlo, že jim nedala více času na rozhodování. Druhou tezi: „Studuj, co tě baví.“ označila čtvrtina respondentů za překonanou.

Pokládal/a jste si stejnou otázku, kam jít studovat po základní i po střední škole? Dala vám střední škola víc času na rozhodování, co studovat?

470 odpovědí

Slyšel/a jste tezi: "Studuj, co tě baví," od rodičů nebo někoho ve společnosti a je podle Vás pravdivá nebo již překonaná?

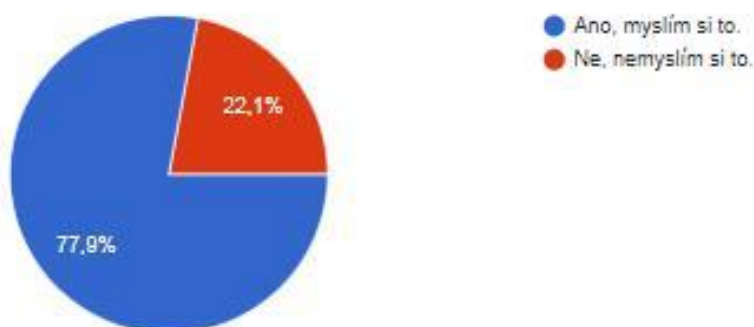
469 odpovědí

Dvacátá první otázka dala odpověď na to, zda cítí gymnazisté uplatnění pouze s maturitou a odpověď na dvacátou druhou otázku je překvapující, protože 42 % respondentů, kteří na gymnázium nechodili si myslí, že se na gymnáziu studenti naučí od všeho něco, ale nic pořádně.

Myslíte, že jen s ukončeným gymnáziem (či s podobným obecně vzdělávacím středoškolským vzděláním) je menší šance uplatnit se na trhu práce než se střední odbornou školou?

471 odpovědí

Souhlasíte s tvrzením: "Na gymnáziu se naučíš ode všeho něco, ale nic pořádně."

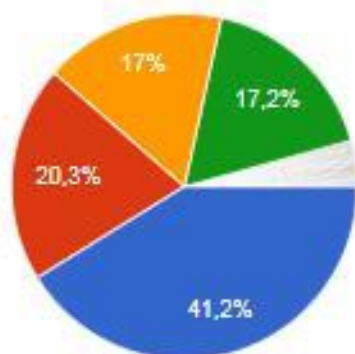
471 odpovědí

Dvacátá třetí otázka se ptá na to, zda si respondenti mysleli, že se něco na vysoké škole naučí a jaká byla realita. Dvacátá čtvrtá otázka potvrdila, že řemeslo je potřebné povolání.

Myslel/a jsem si, že se na VŠ naučím něco, co mi nejde?

464 odpovědí

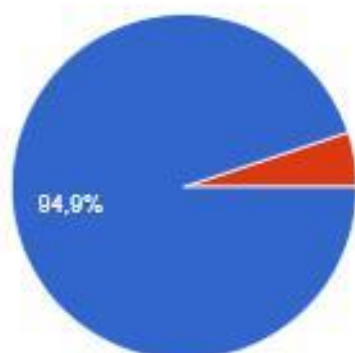

- Ano a naučil/a jsem se to.
- Ano, a nenaučil/a jsem se se to.
- Ne, ale naučil/a jsem se to.
- Ne a nenaučil/a jsem se to.
- Když jsem se přihlašoval na ZŠ tak...
- Trávit čas tak, jak bych ho v práci tr...
- Zatím nevím
- To záleží na konkrétních příkladech.

▲ 1/3 ▼

Považujete řemeslo (např. zedník, instalatér, truhlář či elektrikář) za potřebné povolání?

469 odpovědí

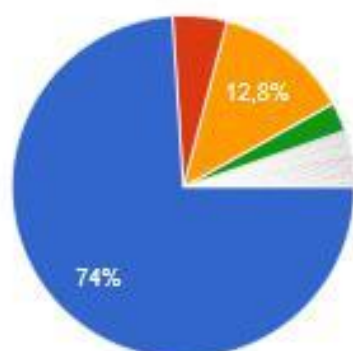

- Ano
- Ne

Dvacátá pátá otázka rozvádí předchozí otázku a prokazuje hodnotu práce řemeslníků. Dvacátá šestá otázka zjišťuje, jestli respondenti vědí, že mají možnost dodělat si řemeslo. 303 respondentů nevědělo, že mají možnost jít po střední škole dodělat si řemeslo, ale pouze pro 152 je to přijatelná alternativa k vysoké škole. 153 respondentů o této alternativě vědělo.

Slyšeli jste, že řemeslník může již po vyučení brát až dvojnásobný plat v porovnání s většinou absolventů s humanitním vysokoškolským vzděláním?

469 odpovědí

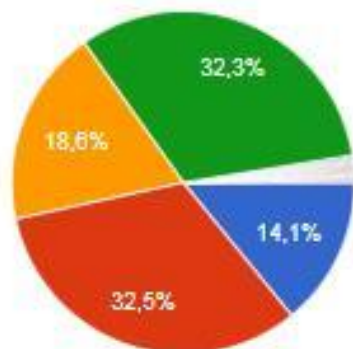

- Ano a myslím, že je to pravda.
- Ano, ale nemyslím si, že je to pravda.
- Ne, ale myslím, že je to pravda.
- Ne, ale nemyslím si, že je to pravda.
- Ano, a vím že je to pravda.
- Přála bych jim to, řemeslo je krásná...
- Ano, je to možné, záleží na šikovno...
- Smutná pravda.

▲ 1/4 ▼

Je pro Vás přijatelná alternativa jít po maturitě studovat učební obor (jako je tomu například v Rakousku)? A víte, že tuto možnost máte také?

468 odpovědí

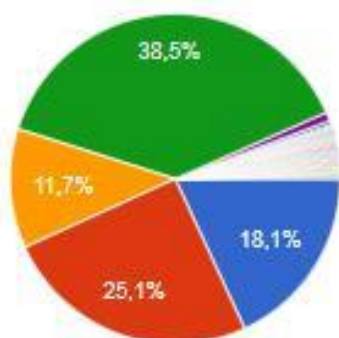
- Je to pro mě přijatelná alternativa k...
- Je to pro mě přijatelná alternativa k...
- Není to pro mě přijatelná alternativa...
- Není to pro mě přijatelná alternativa...
- Tímto tématem se nezabývám
- Neslyšela jsem o tom
- Není potřeba, výuční list už mám.
- Těžko říct, asi by záleželo na učebn...

▲ 1/2 ▼

Dvacátá sedmá otázka zjišťuje ochotu studovat řemeslo, pokud by bylo na vysoké škole. Pokud by za to dostali akademický titul, tak by řemeslo šlo studovat 85 respondentů. I bez titulu by mělo zájem 118 respondentů. 55 respondentů by to za titul zvážili a 181 respondentů by řemeslo studovat nešli. Dvacátá osmá otázka zjišťuje ochotu dojíždět za vzděláním. 245 respondentů uvedlo, že by radši chodili na školu v místě svého bydliště, aby nemuseli dojíždět, z toho u 102 by to neovlivnilo výběr školy.

Šli byste studovat řemeslo, kdyby se vyučovalo na vysoké škole?

470 odpovědí

- Ano, ale jen pokud bych získal/a ak...
- Ano, i kdybych zde nezískal/a akad...
- Ne, ale kdyby z toho byl akademick...
- Ne, ani kvůli akademickému titulu b...
- Nevím
- Nevím
- Ano pokud by řemeslo bylo dobře pl...
- Řemeslo bych na vše studovat šel...

▲ 1/4 ▼

Chodili byste radši na střední školu poblíž Vašeho bydliště, i kdyby to znamenalo chodit na méně prestižní školu, abyste nemuseli dojíždět?

467 odpovědí

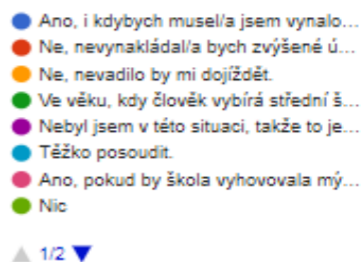
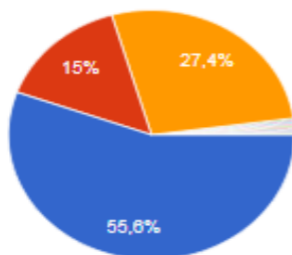
- Ano a můj výběr střední školy by to...
- Ano, ale můj výběr střední školy by...
- Ne, ale můj výběr střední školy by t...
- Ne a můj výběr střední školy by to n...
- Ne
- Nebyl jsem v této situaci, takže to je...
- Úplně nechápu druhou část odpově...
- záleží na více faktorech

▲ 1/2 ▼

Dvacátá devátá otázka ukazuje, že 55 % respondentů by se více snažilo, aby se dostali na střední školu poblíž svého bydliště. Třicátá otázka jasně ukazuje, že 80 % respondentů si myslí, že pro ženy není malý výběr středoškolských oborů. Třicátá první otázka dokládá, že většina respondentů by si přála, aby jejich střední škola spolupracovala s vysokou školou.

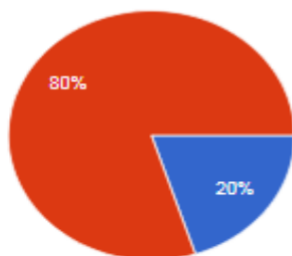
Chodili byste raději na střední školu poblíž Vašeho bydliště, i kdyby to znamenalo vynaložit mnohem větší úsilí dostat se na ni, abyste nemuseli dojíždět?

468 odpovědí

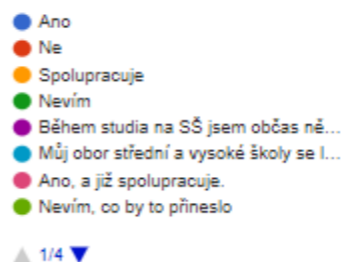
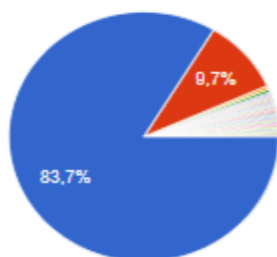
Myslíte si, že je pro ženy malý výběr středních škol (učebních nebo studijních oborů)?

469 odpovědí

Uvítali byste, kdyby Vaše střední škola spolupracovala s vysokou školou?

465 odpovědí

Komentář k cílům

1. **Cílem práce je zjistit, z jakých typů středních škol a na jaké fakulty se studenti TUL hlásí.**
 - a. **Jestli by šli znovu na stejný typ školy.**
 - b. **Zda by měli zájem studovat řemeslo.**

Výsledek:

- a. Z 647 odpovědí uvedlo 443 respondentů, že by šli studovat stejný typ školy, 182 respondentů by volilo jiný typ střední školy, pokud by měli znovu na výběr.
- b. Z 472 odpovědí na otázku, jestli se cítí jako technický typ, odpovědělo 245 respondentů, že se jako technický typ necítí. Tuto otázku jsem pro ty, kteří se necítí jako technický typ, rozvedl a dotazoval jsem se, zda je to kvůli tomu, že jim nejde (nešla) matematika. Z toho 102 respondentů uvedlo, že je to právě kvůli tomu, že jim nešla matematika. V kombinaci s tím, že 203 respondentů z 470 uvedlo, že by šli studovat řemeslo, jasně vychází, že chybí podpora studentů v manuální zručnosti a technickém cítění, 118 respondentů dokonce uvedlo, že by šli studovat řemeslo na vysokou školu, i kdyby za to nebyl akademický titul. Většina respondentů (303) však nevěděla, že mohou po střední škole dále studovat řemeslo místo vysoké školy.

2. **Stanovit spádovou oblast středních škol, ze kterých přichází pravidelně na danou fakultu nejvíce studentů.**
 - a. **Určit, jestli je pro ně výběr školy důležitý.**
 - b. **Vyvodit, jaký má rodina vliv na typ studované školy.**
 - c. **Zjistit, zda jsou ve společnosti známé některé výroky o školství.**

Výsledek:

- a. Pro většinu respondentů je výběr střední školy důležitý. Odpovědělo tak 459 respondentů z 649.
- b. Z výzkumné otázky 21. vyplývá, že 302 respondentů od své rodiny nebo blízkých slyšelo o tom, že mají studovat to, co je baví; stejných 302 respondentů uvedlo, že si myslí, že je to pravda.
- c. Viz výsledky a grafy v předchozí části.

3. **Vytvořit dotazník a získat alespoň 200 odpovědí.**

Výsledek:

Na dotazník odpovědělo 651 respondentů. Rozšířenou verzi vyplnilo 470 respondentů.

Odpověď na výzkumné otázky

- 1) Řídí se studenti principem nabídky a poptávky (mají snahu získat titul za co nejméně úsilí)? – Důkazem je velikost fakult a struktura středoškoláků nastupujících do bakalářského programu.
 - 2) Budou gymnazisté vypovídat, že si uvědomují svoji neuplatnitelnost, a tak mají větší snahu dostat se na vysokou školu?
 - 3) Mají studenti středních odborných škol větší předpoklady ke studiu technických oborů?
 - 4) Inklinují studenti středních technických škol ke studiu technických oborů? A inklinují gymnazisté k humanitním oborům (nebo na technické obory nastoupili, ale studium nedokončili a ve studiu pokračují na humanitní fakultě)?
 - 5) Je TUL pro místní studenty druhou variantou, ale pro studenty z větší vzdálenosti je to první varianta ke studiu?
-
- 1) Nepovedlo se mi přesvědčivě prokázat, že by studenti záměrně volili studium tak, aby získali titul co nejsnadněji. Z nepřímých důkazů však vyplývá, že tomu tak je. Jedním z důkazů je velikost fakult a struktura středoškoláků nastupujících do bakalářského programu, kdy na Přírodovědně pedagogickou a humanitní fakultu nastupuje cca 4x více studentů než na ostatní fakulty s výjimkou Fakulty ekonomické, kde je počet studentů přibližně srovnatelný, i když zhruba o 200 studentů nižší než na pedagogice. Další z nepřímých důkazů je počet studentů, kteří po získání titulu jdou učit. Procento absolventů pedagogické fakulty, kteří jdou učit, je malé.
 - 2) Z výsledků dotazníku vyplynulo, že gymnazisté, ale i ostatní studenti středních škol, vnímají, že středoškolské všeobecné vzdělání (gymnaziální) nemá takové uplatnění na trhu práce jako středoškolské odborné vzdělání.
 - 3) Z dotazníku dále vyplynulo, že studenti středních technických škol více inklinují k vysokoškolskému technickému vzdělání.
 - 4) Dotazník také vypovídá o tom, že studenti gymnázia častěji volí humanitní obory. Ze složení jednotlivých fakult (vlastní průzkum vyplývá, že gymnazisté volí často obory na Přírodovědně humanitní a pedagogické fakultě).
 - 5) Dále se potvrdilo tvrzení, že pro místní studenty (většinou z Liberce nebo bezprostředního okolí) je studium na TUL druhou variantou a ze spádové oblasti variantou první.

Další závěry

Výsledky dotazníku jsou zkresleny kvůli poměru odpovědí jednotlivých fakult a tím, kolik na ně chodí členů. Z 651 odpovědí bylo 44,7 % z Přírodovědně humanitní a pedagogické fakulty, následovala Fakulta ekonomická s 32,6 % (ostatní výše). Na to je potřeba brát zřetel. Většina respondentů sice v dotazníku (6. otázka) uvedla, že není jejich současné studium na této škole druhým pokusem, ovšem celostátní data hovoří jinak. Podle náměstka ministra školství pro řízení sekce vysokého školství, vědy a výzkumu Pavla Dolečka: „Mnoho studentů nejméně jednou změní studijní program, fakultu nebo i vysokou školu, než najdou takové, na kterých úspěšně dostudují.“⁹⁴

Dále se potvrdilo, že studenti většinou nestudují kvůli studentským benefitům a pokud již něco vyzdvihují, tak je to „prodloužené mládí“.

I když 50,5 % respondentů (v otázce 9.) uvedlo, že nešli na vysokou školu kvůli neuplatnitelnosti ze střední školy, 42,4 % uvedlo, že pokud by získali na střední škole titul, tak by na vysokou školu nešli. Dále si však myslí 77,9 % respondentů, že jen s ukončeným gymnáziem je menší uplatnění na trhu práce (otázka 22.). To je vzhledem k počtu gymnazistů zajímavé zjištění, které odporuje výsledkům z otázky 9.

Zajímavé zjištění je také u dotazníkových otázek 13.,14.,15. V dotazníku většina respondentů uvedla, že považují učební obory za normální. Při důvěrném rozhovoru se stovkou respondentů, kteří si přáli, abych je nejmenoval, jsem však došel ke zcela jiným výsledkům. Jen pro představu budu citovat několik z výroků: „Učňáky jsou největší odpad.“ „Tam chodí jen dementi.“ „Gymnázium je nejlepší volba, protože tam chodí děti chytrých lidí.“ A podobně. Je proto otázkou, zda respondenti odpovídají podle toho, jak se očekává, že budou ve společnosti odpovídat, nebo je to jejich názor.

Z 472 odpovědí na otázku, jestli se cítí jako technický typ, odpovědělo 245, že se jako technický typ necítí. Tuto otázku jsem pro ty, kteří se necítí jako technický typ, rozvedl a dotazoval jsem se, zda je to kvůli tomu, že jim nejde (nešla) matematika. Z toho 102 respondentů uvedlo, že je to právě kvůli tomu, že jim nešla matematika. V kombinaci s tím, že 203 respondentů z 470 uvedlo, že by šli studovat řemeslo, jasně vychází, že chybí podpora studentů v manuální zručnosti a technickém citění, 118 respondentů dokonce uvedlo, že by šli studovat řemeslo na vysokou školu, i kdyby z toho nebyl akademický titul.

Drtivá většina respondentů také uvedla, že řemeslo považují za potřebné - 94,9 %. 74 %, se domnívá, že je to lukrativní zaměstnání. Pětina respondentů (18,1 %) uvedla, že by šli studovat

řemeslo na vysokou školu, kdyby za to získali akademický titul a 25 % dokonce uvedlo, že by řemeslo šli studovat, i kdyby za to nezískali akademický titul. Téměř 60 % respondentů však uvedlo, že nevěděli o tom, že po dokončené střední škole mohou pokračovat ve studiu řemesla na střední škole.

Co se vzdálenosti školy od bydliště týče, téměř 50 % respondentů uvedlo, že by radši chodili na školu poblíž jejich bydliště, a to i kdyby to znamenalo vynaložit větší úsilí dostat se na ni.

Dále se potvrdilo v odpovědích na otázku 31., že si respondenti nemyslí, že by byl malý počet studijních oborů pro ženy, jak se vyjádřila vědkyně měsíce za červenec 2019, Jana Valdrová. Na otázku 16. však nadpoloviční většina respondentů uvedla, že si nemyslí, že by byl počet oborů pro ženy omezen.

7 Shrnutí

Tato práce kombinuje informace volně dostupné na internetu s daty fakult a informacemi z dotazníkového šetření. Stanovené cíle se mi podařilo splnit, a proto mohu podávat doplňující informace o stavu univerzity a o důvodech, proč na této škole lidé studují. Snažil jsem se využívat internetové zdroje, jež jsou aktuální pro současnou dobu a ukazují specifika posledních 5 let. Jedná se například o propad v demografické křivce, nebo obecný společenský konsensus, že je vhodné vystudovat vysokou školu.

Studenti, kteří mají zájem o zdejší studium, jsou ze spádové oblasti, již jsem na základě dat fakult vytvořil. Místní studenti mají TUL jako druhou variantu a studenti z větší vzdálenosti jako první variantu studia na vysoké škole.

Značnou popularitu na Technické univerzitě Liberec z řad vzdálenějších studentů má i kvalita Harcovských kolejí, která je známá svým téměř hotelovým komfortem. Informace o poměru ubytovaných na koleji a dojíždějících studentů je důležitá například z hlediska upravování rozvrhů, aby studenti využili maximum času pro studium a mohli pohodlně dojíždět s co nejmenší časovou prodlevou.

Zcela utopické, avšak z řad studentů vítané by bylo domluvit se se službami poskytujícími osobní dopravu, aby zřídily nástupní stanici poblíž kolejí. Při vhodné medializaci by to pro mnoho studentů mohl být argument pro zdejší studium.

8 Výběr povolání ve výuce

I když existuje prostor ve výuce pro řešení volby povolání, většinou se učitelé spokojí s projekty pořádanými například úřadem práce. Prostor pro zařazení systematické orientace žáků k výběru konkrétního povolání je možné nalézt i v ostatních předmětech a hodinách.

Učitel, a především třídní učitel, žáky na druhém stupni již zná a dokáže nejen motivovat k prozkoumávání konkrétních aktivit, ale dokáže také vytvořit vhodné kombinované aktivity pro výuku daného tématu s přesahem k výběru povolání. Toho je schopen docílit formováním otázek uvedených v předešlých kapitolách a následnou reakcí žáků na ně. Pokládání otázek na výběr povolání se zdá zdánlivě nemožné, popřípadě potenciálně nežádoucí z hlediska konkrétní aktivity, kterou je potřeba s žáky v předmětech realizovat. Učitel musí také mít značný abstraktivní přesah, aby mohl u konkrétního jedince zvažovat mezi atributy daných povolání takovým způsobem, aby dokázal pro žáka zvolit další směr vedoucí k reálnému uplatnění.

Samozřejmostí je pak učitelova dobrá znalost pracovního trhu a pracovního prostředí včetně schopnosti přizpůsobovat tyto znalosti aktuálním trendům. Učitel také může na pomoc přizvat kariérního poradce, který se nachází v téměř každé škole. Škola tak, aby byla školou pro život, musí přinášet i reálné informace a reflektovat aktuální dění. Není tedy problém zařadit aktivitu například v občanské výchově, která se běžně aplikuje, a to jsou zprávy na začátku hodiny. Pro použití v občanské výchově se dá tyto aktivity modifikovat tak, aby si žák vybral libovolnou zprávu ze světa práce. Zpráva může obsahovat například vývoj nezaměstnanosti a další ukazatele. Sktruktura zprávy může také obsahovat informaci, kterou žák může vyzdvihnout. A to kupříkladu jak zpráva, kterou vybral, bude mít dopad na různá pracovní odvětví či jak ovlivní výši mezd, například v případě zprávy o zvyšujících se daních.

Zprávy z ekonomie, které často vyjadřují procesy a pochody ve světě, jsou tak vhodným způsobem, jak podvědomě, ale přesto intuitivně, učit o trhu práce a připravují tak na reálný život. V dospělosti žák bude umět dávat informace do širších souvislostí, čímž jako dospělý jedinec bude moci lépe a zodpovědněji rozhodovat nejen o svém životě, ale i například u voleb. Občanská výchova ve smyslu RVP nabízí mnoho možností, jak zahrnout výběr povolání. Témata o dopadech lidské činnosti například na životní prostředí, jeho ochranu nebo ohrožení jsou často spjata s konkrétní lidskou činností, která je uskutečňována za účelem zisku. Je zde možnost poukázat na důvody, proč lidé konají a že často nemají jinou možnost obživy než poškozování svého nebo cizího zdraví. Popřípadě vliv na ekosystém nebo biotop. Povolání a jeho systematické či nahodilé projevy ve vztahu k okolí je vhodné probírat v předmětech jako

přírodopis. Vzájemné vztahy, které v přírodě fungují, mají i antropogenní vztah. Lidská bytost je významným činitelem v prostoru, především na planetě Zemi, a proto je potřeba zařadit lidskou činnost, ať již probíhající jako povolání, nebo probíhající za účelem zábavy či trávení volného času jako aktivitu kvantifikovatelnou naším monetárním systémem. Je třeba vysvětlovat, proč můžeme i využívání zdrojů, které jsou zdánlivě zdarma, pro všechny a nevyčerpatelné, schopni přepočítávat na peníze či jiné prostředky směny. U tohoto tématu je však potřeba umět vysvětlit často neetické přepočítávání například poškozování lidského zdraví na peníze. Vhodným textem do výuky především pro vyšší ročníky je text z knihy Spravedlnost: co je správné dělat.

Zde jsou rozebírána dilemata moderní doby a nastíněna nesamozřejmost běžně samozřejmých procesů a dějů. Pro třídní kolektiv je možné navázat následnou diskuzí, popřípadě rozdělit třídu na zastánce a odpůrce jednotlivých tvrzení. Tím se dále rozvíjí komunikační schopnosti v rámci skupin a kooperativa mezi členy skupiny tak, aby byly naplněny klíčové kompetence základního vzdělání. Metoda diskuzí ovšem vyžaduje specifické prostředí tak, aby byla diskuze přínosná. Třeba klást otevřené otázky. Umět rozproutit diskuzi a mít třídní prostředí, které je schopno samo diskuzi posouvat. V případě potřeby je možné využít pomoci některého žáka, který se stane moderátorem diskuse a je nejen schopen diskuzi posouvat, ale také jako žák může být učiteli nápomocen v kladném přijímání této aktivity.

Geografie nabízí úplně jiný pohled na problematiku volby povolání. V regionu, ve kterém se škola nachází, se již z předmětů jako je vlastivěda žáci dozvídají o některých specifikách konkrétního prostoru, ve kterém se vzdělávají. A to jak na úrovni obce či města, tak i kraje. Toto zjednodušené pojetí specifik je možné aplikovat na volbu povolání na druhém stupni. Žáci by již měli podvědomě vnímat nehomogenitu prostoru a dělbu práce. I dělba práce na základě specifického regionu (Ostrava - horníci, Jižní Morava - vinaři atd.) může být v zeměpisu dále rozvíjena. V nižších ročnících je možné hovořit o specifikách fyzické geografie příhodné pro rozvoj určitých druhů povolání jako například dřevorubec v oblasti, kde se vyskytují lesy nebo rozvoj služeb a cestovního ruchu v místech přírodních a kulturních památek.

Ve vyšších ročnících se poté může učitel zaobírat vztahem transakčních nákladů na konkrétní výrobu a jakým způsobem to ovlivňuje pracovní trh v dané oblasti. Typickým příkladem se v našich poměrech může stát Mladá Boleslav a její nejvýznamnější společnost Škoda Auto patřící do koncernu Volkswagen. Zde je možné ukázat nejen na další společnosti, které jsou na tuto společnost navázané, ale také na fluktuaci lidí, mířících do Mladé Boleslavi za prací z nejrůznějších míst, ať již blízkých či vzdálených. Z hlediska historie je dobré také

jmenovat podobné přesuny obyvatel například do Ústeckého kraje za minulého režimu a jaké jsou důsledky nedostatečně dobře organizovaného přesunu lidí do jedné oblasti. V rámci mezioborových vztahů lze žákům vysvětlit, proč lidé mění své bydliště natrvalo pro získání práce. Ilustrovat se tento děj dá například na irských imigrantech stěhujících se za prací do USA nebo stěhování různých skupin například před válkou.

Zeměpis jako předmět umožňuje mnohé aktivity nejen na základě analýzy map, ale také mimo školu, při kterých se dá zkoumat důležitost dalších důležitých jevů týkajících se zaměstnanosti, jako je například dojíždění. Žáci by si měli uvědomit, že není důležitá prostá vzdálenost dvou bodů v prostoru (bydliště a práce), ale také například jakým způsobem jsou tyto body spojeny. Tedy jaké jsou mezi body cesty a jak rychle se dá obvyklými dopravními prostředky z jednoho bodu do druhého dostat. Důležité je také zmínit jízdní řády, které jsou výrazným limitem pro spoustu aktivit v čase. A je třeba jim přizpůsobit denní plány.

Vyšší ročníky základní školy lze také seznámit s významnými centry pro světový obchod, popřípadě zmínit sídla nejvýznamnějších světových, evropských a českých společností, které jsou významné nejen svojí činností v daném odvětví, ale také jako významní zaměstnavatelé. Pochopení tohoto světa závisí na tom, co lidstvo na lokálních, regionálních a globálních úrovních vykonává za aktivity spojené se ziskem. Velké společnosti, ale i významné regionální podniky v různých částech světa nabízejí obraz toho, co je pro danou oblast z hlediska aktivit důležité. Největší světové společnosti často působí ve více než jednom segmentu podnikání, ale zkoumáním jejich historie, například v podobě projektů na historii nebo pro finanční gramotnost, pokud to rozvrh školy a časový plán dovoluje, dokáží žáci lépe pochopit danou historickou epochu a potřeby společnosti v minulosti. Jako příklad může posloužit společnost Samsung, které se v minulosti zabývala produkcí cukru. Dnes se jedná o nadnárodní technologickou společnost, která je zodpovědná například za stavbu nejvyšší budovy světa Burdž Chalífa, zabývá se například stavbou lodí, ale je i významnou chemickou společností. Vývoj ekonomiky Jižní Koreje včetně korejské války a následného vzniku Chaebolů, který umožnil raketový vzrůst průmyslu a především segmentu elektroniky, je jasnou ukázkou místních poměrů a pokud vezmeme v potaz, jak se místní obyvatelé společně zapojili do práce, jež vyústila v technologický zázrak dříve zaostalé a zemědělské společnosti, která byla před druhou světovou válkou podobná jako mnohé africké státy.

Z hlediska historie je třeba zmínit vývoj povolání v určitých historických etapách a jejich důležitost, vznik, zánik nebo transformaci. Historie jako předmět na základní škole se spíše zaměřuje na ukotvení důležitých historických milníků do časové osy a nezaměřuje se na

principy, které k historickém skutečnostem vedly. Samotné rozdělení historie a určení významných bodů v historii spíše naznačuje to, co považujeme z hlediska našeho nazírání na svět jako to důležité, často se tím ale upozadují podstatné trendy, na které pak již nelze navázat a samotné vysvětlení dějinných příčin se tak opírá pouze o částečné informace zmíněné dříve. Tento jev je patrný například u rozdělení na dobu kamennou, bronzovou a železnou. Jedná se o využívanou technologii a technologické prostředky té doby, přičemž je často upozaděno, kdo vládl nebo jak konkrétně vypadala společnost včetně jejich etických a právních norem (pokud se zachovaly). I když jsou zachovány informace o mnohých povoláních, pracovních procesech nebo činnostech, systematicky se ve školách učit o tom, jak běžní lidé pracovali a jaký byl charakter jejich práce, není možné, protože na to není čas. Samotné činnosti a jejich popis v tradičních společnostech značí také rozvrstvení společnosti podle mnohých atributů. Některé pozůstatky systematiky kategorizace povolání můžeme v omezené míře vidět i nyní například na společnosti Indie a jejích kast. I to je prostor pro výuku povolání, jejich změn a důležitosti.

Výhodou výuky historie je to, že může žákům zprostředkovat jiný náhled na zaměstnání, než znají od rodičů příbuzných a přátel. Aktivita spojená s tím, jaké povolání bylo v daných historických etapách důležité, kolik lidí vykonávalo dané činnosti nebo často i samotná existence povolání vypovídá mnohé o dané společnosti. Ras, ponocný, dráteník, morový doktor, rychtář, svačínář, nástěnkář, politruk, telegrafista, vakuář, spojovatel - to je jen několik dnes již zaniklých povolání. Analýzou toho, co přesně dělali, proč takové povolání vzniklo a neudrželo se, popřípadě jak se transformovalo do nového povolání, může žákům pomoci lépe se orientovat v tom, co mohou v životě dělat, popřípadě jak si vybrat takové povolání, které je stabilní a nehrozí mu zánik.

U téměř každé historické osoby lze zkoumat, jaké bylo její povolání a jak jedinec využil či nevyužil potenciál toho, co vystudoval. Při poukázání na jednotlivé historické osoby je jasné zřetelné proč a jakým konkrétním způsobem je vzdělávání posouvalo dál. Příkladem může být Charles Dickens. Jako dítě, které muselo ve dvanácti letech nastoupit jako dělník na výrobu leštidel na boty a jako samouk se naučil číst a psát, čehož využil nejen jako písař v právnické kanceláři, ale také jako významný anglický spisovatel. Je zřejmé, že vzdělání, a především jeho informální charakter nasměrovalo jeho život zcela jiným směrem. I u nás v České republice se dá najít spousta příkladů. Při výuce historie se často sestavuje rodokmen. Tato aktivita může být jednoduše rozšířena o rozměr povolání. Stačí, aby se žáci zaměřili na to, co jejich předci vykonávali za povolání, popřípadě jaká povolání za život vystřídali a proč. Může se jednat o zajímavé rozšíření aktivity a dodat jí nový rozměr a smysl pro volbu budoucího povolání. Je

možné také sledovat časovou osu například toho, jak se jejich předci stěhovali za prací nebo dát změnu povolání příbuzných do širších kontextů například dobových.

Existuje mnoho možností, jak vytvořit prostor ve výuce pro výběr povolání. Aktivity v hodinách pro upevnění probíraného tématu se dají rozšířit směrem k výběru povolání téměř ve všech školních předmětech. Školy tak mohou reagovat na kritiku opírající se o tvrzení o neúčinnosti probíraného obsahu a formy pro praktické použití. Mnozí žáci také získají informace, v jakém povolání se jednotlivá probíraná témata a celky používají a učivo se pro ně může stát srozumitelnější a uchopitelnější. I zde je možné do velké míry uplatnit pravidla diskuze jako aktivitu do hodin. Každý žák může k danému povolání přistupovat individuálně a mít vlastní názor. Argument podložený vlastním názorem dále formuje komunikační a kognitivní vlastnosti žáků a v budoucnu jim umožní lépe se rozhodovat i čelit váze svých rozhodnutí.

Závěr

Výběr povolání je pro žáky studující na základních školách stěžejní nejen z pohledu budoucího uplatnění, ale i z hlediska sebepoznání. Současné metody volby povolání jsou velmi omezené, a to především časově - na poslední ročník základní školy. Žáci se tak orientují především podle vlastního uvážení a informací, které mají k dispozici, na základě informací od rodičů nebo z jiných zdrojů jako je internet. Škola jako instituce sice poskytuje nástroje, jak směřovat žáky ke konkrétnímu povolání, ale jen zřídka je využívá. Vstup na pracovní trh je ale přímým následovníkem vzdělávání, a to na všech úrovních od základního až po vysokoškolské. Není tedy otázkou jestli, ale kdy bude jedinec muset školu opustit a začít pracovat.

Nástroj sloužící k výběru povolání pro studenty základní školy nelze v současné době a za podmínek současného světa vytvořit. Problematika volby povolání musí být již strukturálně zakomponována v celé struktuře vzdělání. Jinak dochází k problémům při výběru povolání. Jedinec musí vědět, co jaké povolání obnáší, a to jak v teoretické, tak i v praktické rovině. Při zpracování této práce jsem nesčetněkrát narazil na častou otázku žáků základní školy, která zní: „*Co mám studovat, když nevím, co mě baví.*“ Tato věta je jen důkazem selhání školního systému v otázce výběru povolání. Žáci se nerozhodují na základě informací, které mají a sami k nim došli, ale na základě cizích a často mylných předpokladů, převzatých z médií nebo na základě neúplných informací, které jsou jim zprostředkovány. V kombinaci s osobními touhami a cíli se často rozhodnou pro špatné studium.

Do rozhodování, jakou střední školu a konkrétní obor vystudovat, se projevují výrazně geografické faktory. Česká republika je svojí sídelní strukturou velmi roztržštěná, s čímž se pojí mnoho specifik. Velká sídla nabízí často velký počet neuplatnitelných oborů na středních školách. Mnoho často soukromých škol, které jsou benevolentní ke všem možným studijním prohrěškům nebo nekázni. I samotná struktura oborů vzdělání bývá velmi často přizpůsobována požadavkům platících rodičů. Typickým příkladem může být nově otevřená střední škola pro youtubery a esport hráče. To spolu v kombinaci s faktem, že na vysoké školy se dostane téměř každý, způsobuje vyprázdnění smyslu takového vzdělání z hlediska uplatnění na trhu práce. Malá sídla často trpí na stereotyp, který se projevuje v tom, že gymnaziální vzdělání je jediné vhodné a zvyšuje šance na studium na vysoké škole. Malá sídla tak často své gymnázia přeceňují, i když se svou kvalitou nemohou měřit s jinými školami na podobné úrovni. Pro lokální uplatnění absolventů je ale jiný typ studia než gymnaziální vhodnější. S gymnaziálním

vzděláním se totiž předpokládá, že studenti budou pokračovat ve studiu na vysokých školách a již zůstanou buď v univerzitních městech nebo v jiných větších sídlech kde se snáz s vysokoškolským diplomem uchytí.

Mezi další faktory, které je potřeba respektovat při výběru povolání, jsou globální trendy. Od enviromentálních po společenské je třeba zvažovat jaký mají místní dopad. V minulosti v souvislosti například s uzavíráním dolů zaniklo velké množství pracovních míst, ale také oborů a uplatnění. Ve vzdělání je potřeba znát budoucí vývojové trendy a v lokální oblasti tyto poznatky aplikovat. S neustálými změnami by se mohlo zdát, že je tento úkol neproveditelný a že je lepší svěřovat vývoj i vzdělání jedince na střední škole čistě všeobecným směrem. Není to ale pravda, tento problém se jen odsune na vyšší příčku vzdělávání. I obor, který jedinec vystuduje a nebude se mu v budoucnu věnovat, má své opodstatnění a může jedince navést na správnou studijní cestu. A to tím, že jedinci ukáže do hloubky jednu z cest a umožní mu přesvědčit se o reálných důsledcích jeho předpokladů.

V mé SVUČ (Studentské vědecké a umělecké činnosti), ze které jsem pro tuto diplomovou část čerpal, je jasně patrný trend, kdy gymnaziální vzdělání není široce uplatnitelné ve všech typech vysokoškolských oborech a studenti spíše inklinují k humanitním oborům, a to vzhledem ke globálním faktorům, které se vyznačují vyšší snahou zavádět kontrolní mechanismy nebo zvýšený tlak na činnosti spojené s řízením procesů. Obecné trendy sice naznačují útlum velkoobjemové výroby. Zvýšený tlak však bude na individuální přizpůsobování daných řešení a produktů na míru zákazníkovi. Tato individualizace využívající nesériových prvků dále vyžaduje specializovaný a často novátorský přístup.

Žáci potřebují realistickou představu o budoucím povolání, musí si být vědomi z jakého prostředí pochází a zvážit svoje limity. Osobně odsuzuji tezi: „*Můžeš být čím chceš.*“ Nereflektuje skutečný ani potenciální stav. Na studium je potřeba pohlížet racionálně a ne emotivně. Dle četných studií je míra spojenosti se zaměstnáním tím vyšší, čím lepší byla představa o konkrétní vykonávané práci. Na příkladu povolání popelář lze demonstrovat představu a realitu povolání. Pokud chce jít někdo dělat popeláře s tím, že ví, že je to práce, která vyžaduje ráno vstávat ve 4 hodiny, je to fyzicky namáhavá činnost často ve špinavém či zapáchajícím prostředí, bude v práci spokojenější než absolvent právnické fakulty, který zjistí, že má malou pravděpodobnost stát se obhájcem či soudcem a k tomu ještě, že platové ohodnocení jako koncipient v právní společnosti není takové, jaké očekával. Cílem učitelů základních škol by měla být snaha co nejvíce eliminovat neúspěšná studia a přestupy mezi obory.

Z dotazníku taky vyplývá, že je zde zájem o řemeslo, a to i ve formě vysokoškolského studia. Je však otázkou, jestli tento zájem je dán až zkušenostmi z vysoké školy nebo pochází z potřeby řemeslníků, kterou okolo sebe vidí a je tedy způsoben tlakem okolí. Potřeba řemesla je ve společnosti pořád vysoká, aby jej lidé ale začali studovat, musí se celkově systém výuky řemesla změnit. Tato změna by však musela zahrnovat celé školství, což je otázkou na několik desítek let. Se současnou sídelní strukturou a velkým množstvím rodinných domů, které v České republice jsou v kombinaci se snižující se technickou a manuální zručností, mají řemeslníci relativně velký potenciál k výdělkům, ale také k rozvoji svojí kariéry.

V současné době se k vzdělání přistupuje jako něčemu, co by člověka mělo bezpodmínečně bavit. Školy by měly vytvářet aktivní prostředí pro práci žáků, ale zároveň vést k rozvoji klíčových kompetenci. Škola však z principu nemůže zprostředkovat přímou zkušenost z pracovního procesu. Může však upozorňovat na různé jevy a problémy, které mohou ať již obecně nebo v konkrétní práci nastat. Je potřeba diskutovat s žáky, ptát se vhodnými otázkami, jak oni vnímají své budoucí uplatnění a také pracovat se stereotypy. Dnes již neexistuje vyloženě ženské a vyloženě mužské povolání a paradoxně jiné pohlaví může vnést nový rozměr nejen do práce samotné, ale i do pracovních skupin nebo celého odvětví.

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

ARUM, R., SHAVIT, Y. Secondary Vocational Education and the Transition from School to Work, 1995. *Sociology of Education*, 68(3), 197–204.

BABANOVÁ, A., HAUSENBLASOVÁ, J., KOLÁŘOVÁ, J., FOUSEK KROBOVÁ, T., SMETÁČKOVÁ, I. Volba povolání bez předsudků: metodika projektového dne pro základní školy. Praha: Gender Studies, 2015. ISBN 978-80-88153-02-3.

BARRÉRE, A., SEMBEL, N., DUBET, F., LA BORDERIE, R. *Sociologie de l'éducation*, 2002. Paris: Nathan. 127 s. ISBN 2091912948 9782091912943. <https://www.worldcat.org/title/sociologie-de-leducation/oclc/52794497>.

BĚLOHLÁVEK, F. Osobní kariéra. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-083-X. s. 47

BOUDON, R., BULLE, N., CHERKAOUI, M. École et société. Les paradoxes de la démocratie, 2001. Paris: PUF.

CASTEL, R. 1995. Les métamorphoses de la question sociale. Paris: Fayard. Castells, M. 1996. The Rise of the Network Society. 1. díl. Oxford: Blackwell Publishers.

ČAKRT, Michal. Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-220-8.

ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

DeRIDDER, L. The Impact of Parents and Parenting on Career Development. Knoxville : Comprehensive Career Development Project, 1990.

DLOUHÁ, D., PAVLÍČKOVÁ, H. Základy psychologie. Brno : MZLU, 1996. ISBN 80-7157-125-3.

ESTEVEZ-ABE, M., IVERSEN, T., SOSKICE, D. Social protection and the formation of skills: A reinterpretation of the Welfare State, 2001. In: P. A. Hall & D. Soskice (Eds.), *Varieties of Capitalism. The institutional foundations of comparative advantage* (s. 145–183). Oxford: Oxford University Press.

FESTOVÁ, J. Orientace ve vývojových trendech na trhu práce. In: BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. Poradce k volbě povolání : pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha : Josef Raabe, 2002-. A 1.1. s. 1–16. ISSN 1801-8440.

FRIEDMANN, Z. Profesní orientace žáků. In: STŘELEEC, S. (ed.) Studie z teorie a metodiky výchovy II. Brno : Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3687-7. S. 170.

GAJDOŠOVÁ, E., HERÉNYIOVÁ, G. Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími. Praha: Portál, 2006. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7367-115-8.

GILLES. 2006. Le bonheur paradoxal. Essai sur la société d'hyperconsommation. Paris: Gallimard.

GRANOVETTER, M. 1995 [1974]. Getting a Job. A Study of Contacts and Careers. 2. vydání. Chicago: The University of Chicago Press.

HARTL, P, HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAVLOVÁ, J. Profesní dráha ve 20. století. Úvod do sociologie povolání. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-220-6.

HELUS, Z. Psychologie pro střední školy. Vyd. 2. - dot. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-406-6.

HLAĎO, P. Příprava na volbu další vzdělávací dráhy: vyhledávání a práce s informacemi na internetu. In BERNÝ, L. (ed.). Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha: Josef Raabe, 2009, D 3.35, s. 1–28. ISSN 1801-8440.

HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., et al. Volba - příručka pro učitele. Most : Hněvín, 2002. ISBN 80-902651-3-8.

HOŘÁNKOVÁ, V., et al. Metodická příručka poradce pro volbu povolání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-21-4.

HŘEBÍČEK, L. Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření. In: STŘELEEC, S., et al. Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. Brno : Paido, 1998. s. 99 – 107. ISBN 80-85931-61-3.

CHROMÁ, D., et al. Podniková ekonomika pro 2. ročník obchodních akademií. Praha : Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-47-3.

JUNG, Carl Gustav. Psychologické typy. Přeložil Karel PLOCEK, přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1654-4.

KELLER, J., TVRDÝ, L. Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-78-6.

KLÍMA, J. Makroekonomie I. Brno : MZLU, 1996. ISBN 80-7157-112-1. s. 109.

KLÍMOVÁ, Marta. Teorie a praxe výchovného poradenství: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty skupiny studijních oborů 76 Učitelství na pedagogických a filozofických fakultách. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). s. 160-161.

KOHOUTEK, R. Základy psychologie osobnosti. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-7204-156-8.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LOHMANN, I., RILLING, R. (Hrsg.). 2002. Die verkaufte Bildung. Kritik und Kontroverse zur Kommerzialisierung von Schule, Weiterbildung, Erziehung und Wissenschaft. Opladen: Leske+Budrich.

MEZERA, A. Pro jaké povolání se hodím? Praha : Computer Press, 2002. ISBN 80-7226- 651-9. s. 17

MURRAY, Charles A. Příliš mnoho dobra: americká sociální politika : 1950-1980. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-55-9.

NAKONEČNÝ, M. Lexikon psychologie. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013. ISBN 978-80-7439-056-2.

PAVELKOVÁ, I. Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti. Praha : Academia, 1990. ISBN 80-200-0055-0.

POKORNÝ, J. Personální management. Brno : VUT, 1998. ISBN 80-214-1186-4.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E.. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 274.

QUEIROZ de, J.-M. L'école et ses sociologies, 1995. Paris: Nathan Université.

RABUŠICOVÁ, M. Gramotnost: staré téma v novém pohledu.. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, Georgetown, 2002, s. 16. ISBN 80-210-2858-0 (Masarykova univerzita), ISBN 80-86251-14-4 (Georgetown).

RAFTERY, A.E., HOUT, M. (1993). Maximally maintained inequality: Expansion, reform and opportunity in Irish education, 1921-1975. *Sociology of Education*, 66, 41-62.

RAMBACH, A., RAMBACH, M. *Les intellos précaires*. Paris: Fayard, 2001. ISBN 2213609276.

Skills forecast: trends and challenges to 2030. 2018. ISBN 978-92-896-2712-2.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti : Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno : Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-85947-80-3.

SOJKA, M., PUDLÁK, J. *Ekonomie pro střední školy*. Praha : Fortuna, 1994. ISBN 80-7168-115-6. s. 136.

STRÁDAL, J. *Praktické činnosti pro 6. - 9. ročník základních škol : Člověk a svět práce*. Praha : Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-778-2.

STRÁDAL, J., NOUZOVÁ, Z. *Příprava žáků pro profesní orientaci : metodická příručka pro učitele základních škol*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-20-6.

SUPER, D. E. A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. In: BROWN, D., et al. *Career Choice and Development*. New York: Jossey-Bass, 1996. pp. 197–261. ISBN 0-7879-5741-0.

ŠTIKAR, J., et al. *Psychologie ve světě práce*. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0448-5.

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha : SPN, 1987.

VALLAŠEKOVÁ, M. *Zájmy a volba povolania*. In KOŠČO, J., BLAŠKOVIČ, O. *Problémy výchovy mládeže k volbe povolania*. Bratislava : SPN, 1964, s. 184-185.

2 Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., čl. 26 odst. 1.

3 Seznam internetových zdrojů

Aktuálně.cz DVTV: Cočev: Žáky na učilišti musíte nejdříve uzdravit, přicházejí frustrovaní a neúspěšní [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/cocev-zaky-na-ucilisti-musite-nejdrive-uzdravit-prichazeji-f/r~2ee54ade41b411e98a200cc47ab5f122/>.

Aktuálně.cz DVTV: Kartous: Víceletá gymnázia jsou omyl, kastují společnost, montovny nejsou budoucnost [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kartous-viceleta-gymnazia-jsou-omyl-kastuji-spolecnost-monto/r~464a6b8a224e11e9a0090cc47ab5f122/>.

Aktuálně.cz DVTV: V regionech si pěstujeme ghetta, víceletá gymnázia nemají smysl, uměle vytváříme elity, říká Kartous [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/v-regionech-si-pestujeme-ghetta-viceleta-gymnazia-nemaji-smy/r~100998fc164711e880d30cc47ab5f122/>.

Aktuálně.cz: DVTV čas 15:00 [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/dvtv-21-2-2018-uroven-vzdelavani-v-cesku-ku-klux-klan-v-usa/r~6371334e174911e8aca5ac1f6b220ee8/r~92b29476164611e8bacfac1f6b220ee8/.strednisko-ly.cz/skola/600010040.html>.

Aktuálně.cz: Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické čas 14:50 [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://tradhttps://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122/e->.

Aktuálně.cz: Výsledky patnáctiletých žáků se zhoršily, mezi školami jsou propastné rozdíly, ukázaly testy [online]. 2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/znalosti-ceskych-devataku-se-zhorsily-mezi-skolami-jsou-prop/r~32bc62b4bb3811e68f32002590604f2e/>.

Asociace malých a středních podniků a živnostníků České republiky (AMSP ČR): Trápení českých řemeslníků: Neodborná konkurence a hon státu na živnostníky [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://amsp.cz/trapeni-ceskych-remeslniku-neodborna-konkurence-a-hon-statu-na-zivnostniky/>.

Business Info: Mohou školy za nedostatek řemeslníků? [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/mohou-skoly-za-nedostatek-remeslniku-104941.html>.

Centrum pro efektivní dopravu: Síť vysokorychlostních tratí [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://vysokorychlostnizeleznice.cz/>.

CROPPER, S. Post-industrial society, 1989. In: M. C. Jackson et al. (eds.) Operational Research and the Social Sciences [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4613-0789-1_105.

Česká školní inspekce: Mezinárodní šetření PISA [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA2015/NZ_PISA2015_opf_files/flipviewerexpress-iFVX.html?&pn=&seq=&locale=CSY&archive=.

Česká televize: Události [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/218411000100923/obsah/645735-nedostatek-remeslniku-a-delniku>.

České dálnice: Dálniční síť v České republice [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.ceskedalnice.cz/dalnicni-sit/>.

Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

Český statistický úřad: Školy a školská zařízení - školní rok 2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-201718>.

Češi jako národ kutilů? Na strategii „vyrob si sám“ vsadili i během pandemie, Tisková zpráva Akademie věd ČR, 2021 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.psu.cas.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/tiskove-zpravy/2021/SOU_kutilstvi_180821.pdf.

ČSÚ: Nezaměstnanost a neaktivita mladých lidí ve věku 15 až 24 let [online]. 2017 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11252/58476510/nezamestnanost_a_neaktivita_mladych.pdf/705288ec-8f81-485f-9142-2903db177ae3?version=1.5.

DATA O STUDENTECH, POPRVÉ ZAPSANÝCH A ABSOLVENTECH VYSOKÝCH ŠKOL. MŠMT [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>.

Do škol by se mohli vrátit učitelé bez pedagogického vzdělání. In: Novinky.cz [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/do-skol-by-se-mohli-vratit-ucitele-bez-pedagogickeho-vzdelani-40269781>.

ENDRŠTOVÁ, Michaela. Hospodářské noviny: Na střední školu se dostane každý, to je špatně. Je potřeba změnit přijímačky a zavést plošné testování žáků, říká hejtman Vondrák [online]. 13. 2. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-66478190-na-stredni-skolu-se-dostane-kazdy-to-je-spatne-je-potreba-zmenit-prijimacky-a-zavest-plosne-testovani-zaku-rika-hejtman-vondrak>.

European Platform of Women Scientists: 01 Jul Woman Scientist of the Month: Jana Valdrová (07/2019) [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://epws.org/woman-scientist-jana-valdrova/>.

Fakultní nemocnice v Motole [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.fnmotol.cz/kliniky-a-oddeleni/cast-pro-deti/pediatricka-klinika-uk-2-1f-a-fn-motol/pro-pacienty/informace-pro-pacienty/predcasne-dospivani/>.

FEŘTEK, Tomáš. TOHLE ŠKOLSTVÍ NENÍ PRO KLUKY, ŘÍKÁ PISA [online]. 2019 [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/spolecnost/tohle-skolstvi-neni-pro-kluky-rika-pisa>.

HLAĎO, P. Longitudinální program profesní orientace jako prostředek podpory duševního zdraví, 2011. In: Škola a zdraví 21 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/40/texty/cze/11_hlado_cze.pdf.

HLAĎO, P., DRAHOŇOVSKÁ, P. Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů. Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření, 2012, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf.

Hodnocení škol a učitelů. Hodnocení škol a učitelů [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <http://www.hodnoceniskol.cz/skola/gymnazium-f-x-saldy-liberec-1123/>.

HRONOVÁ, Z. Když studuje, nevydělává. Proč se neúspěch a chudoba v Česku tak často dědí. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/chude-cesko-21-kdyz-studuje-nevydelava-proc-se->

[neuspech-
dedi/r~ddf33bce0b2111ec9322ac1f6b220ee8/?fbclid=IwAR2dk31nTvSOObpAqzFreUkbZA-
lasUjgqm68NK0sf9WSolFGh5rb-p8oY.](https://www.aktualne.cz/domaci/prestiz-ucitelu/r~3ad5dbbc40f311ea84260cc47ab5f122/)

HRONOVÁ, Z. Nic neumí, tak učí. A mají spoustu volna, říkají lidé o učitelích. Přesto je uznávají, 2020. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prestiz-ucitelu/r~3ad5dbbc40f311ea84260cc47ab5f122/>.

HRONOVÁ, Zuzana. Zde je nové vysvědčení českých škol. Obsahuje příjemná překvapení i alarmující data [online]. 2019 [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vysledky-pisa-2018-uroven-ceskych-skol/r~ac2b3d4215b611eaac760cc47ab5f122/v~sl:393e43d374f368c2702a2863ba2fcdde/>.

HŘEBÍČEK, L. Teorie kariérního vývoje a poradenství : Studijní text [online]. Masarykova univerzita, 2001. Dostupný z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2013/PBSNJA2/um/Teorie_karierniho_vyvoje_a_karierniho_poradenstvi.pdf.

Idnes.cz: Na trhu práce chybí tisíce řemeslníků, odráží se to už ve mzdách [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/prace-zamestnani-remeslo-trh-prace.A180222_165858_podnikani_kho.

Idnes.cz: K přijetí na gymnázium stačilo letos někde jen pět bodů z 50 v matematice [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/stredni-skoly-prijimaci-rizeni-gymnazia-zlinsky-kraj-2018.A180611_407922_zlin-zpravy_ras.

Infoabsolvent: Nezaměstnanost absolventů [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04/Nezamestnanost-absolventu/12>.

Infoabsolvent: Nezaměstnanost mladých v ČR a EU [online]. 2017 [cit. 23. 5. 2017]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-04>.

Infoabsolvent: Vývoj počtu absolventů SŠ a VOŠ [online]. [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-08/Vyvoj-poctu-absolventu-SS-a-VOS>.

Integrovaná střední škola v Semilech: Nástavbové studium 64-41-L/51 Podnikání [online]. 2019 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://www.isssemily.cz/index.php/informaceostudiu/studijniobory/nastavbove-studium>.

iRozhlas: Pedagogické fakulty slouží maturantům jako záložní plán. Odrazují je platy učitelů [online]. 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pedagogicke-fakulty-slouzi-maturantum-jako-zalozni-plan-odrazuji-je-platy-ucitelu_201703191330_gol.

iRozhlas: Téměř 60 procent bakalářských studií v Česku končí neúspěchem. Na technických fakultách je to i 90 procent [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-univerzity-vysoke-skoly-bakalar-studijni-neuspesnost_1805290616_jab.

iRozhlas: Zájemců o vysokoškolské studium v Česku ubývá. Mohou za to populačně slabé ročníky, tvrdí univerzity [online]. 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zajemcu-o-vysokoskolske-studium-v-cesku-ubyva-mohou-za-populacne-slabe-rocniky_1708180616_dbr.

KORCOVÁ, L. Žáci základních škol mají příliš velký objem učiva. Podle odborníků by učitelé měli látku redukovat, 2021. In: iROZHLAS.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/skola-zaci-vyuka-zakladni-skoly-osnovy-vzdelavaci-program-ministerstvo-skolstvi_2101041756_gak.

KOSTOLANSKÝ, R. Hodnotiace škály a posudky v systéme voľby povolania a pracovného uplatnenia. Bratislava : Výskumný ústav práce a sociálnych vecí, 1992. ISBN 80-7138-085-7.

KUBEŠOVÁ, Andrea. Víím víc: Dojíždění do práce: Jak zaměstnance ovlivňuje? [online]. 13. 05. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.vimvic.cz/clanek/dojizdeni-do-prace-jak-zamestnance-ovlivnuje>.

LIBERECKÝ KRAJ V ČÍSLECH 2016 [online]. 2016 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/getFile/id:357840/lastUpdateDate:null0182019>.

Lidovky.cz: Které střední školy jsou nejlepší? A kam je nejtěžší se dostat? [online]. 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/veda/ktere-stredni-skoly-jsou-nejlepsi-a-kam-je-nejtezsi-se-dostat.A160112_124336_In_veda_ELE.

Lidovky.cz: Zelený zveřejnil žebříčky gymnázií. Úřady naštvál, mluví o úniku dat [online]. 2013 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/zeleny-zverejnil-zebricky-gymnazii-urady-nastval-mluvi-o-uniku-dat.A130405_120302_In_domov_vsv.

LIOLIASOVÁ, Pavla. Pedagogické fakulty slouží maturantům jako záložní plán. Odrazují je platy učitelů. iRozhlas [online]. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy->

[domov/pedagogicke-fakulty-slouzi-maturantum-jako-zalozni-plan-odrazuji-je-platy-ucitelu_201703191330_gol.](#)

Malltv: Jakou finanční zátěží jsou neúspěšní studenti VŠ? [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: http://trade-ohttps://www.mall.tv/jakou-financni-zatezi-jsou-pro-stat-neuspesni-studenti-vs?utm_source=facebook&utm_medium=affiliate&utm_campaign=os_1&utm_term=kdo_to_plati&utm_content=faktyczsk&fbclid=IwAR10Mjvj5MedgZivc6rTlkD6AtcJYHEONq0cmMrSB6ibKIyuwXw8nsxJQzoff.cz/clanky/koli-k-stoji-student/.

Mezinárodní šetření PISA 2018: Česká školní inspekce [online]. 2019 [cit. 13.1.2020]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf.

MOJŽÍŠEK, L. Pedagogická diagnostika : Teoretické principy a metody. Brno : UJEP, 1987.

Moravskoslezský deník: Dostat se na vysokou školu je nejtěžší v historii. Míst je víc než maturantů Zdroj: <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/dostat-se-na-vysokou-skolu-je-nejtezi-v-historii-mist-je-vic-nez-maturantu-20180503.html> [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/dostat-se-na-vysokou-skolu-je-nejtezi-v-historii-mist-je-vic-nez-maturantu-20180503.html>.

MŠMT: MINISTR DOBEŠ ZVEŘEJNIL 10 NEJLEPŠÍCH MATURITNÍCH ŠKOL [online]. 2012 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministr-dobes-zverejnil-10-nejlepsich-maturitnich-skol>.

MŠMT: ŠKOLY S NEJLEPŠÍMI VÝSLEDKY [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/16362_1_1/.

Munimedia: Studenti mění po prvním semestru studia obor, někdy i univerzitu [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/studenti-meni-po-prvnim-semestru-studia-obor-nekdy-i-univerzitu-14290/>.

Novinky.cz: Dojíždění do práce? Maximálně půl hodiny, déle jen při výrazném navýšení mzdy [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/finance/clanek/dojizdeni-do-prace-maximalne-pul-hodiny-dele-jen-pri-vyraznem-navyseni-mzdy-40246563>.

Novinky: Za desetiletí na středních školách ubylo 40 tisíc žáků [online]. 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/za-desetileti-na-strednich-skolach-ubylo-40-tisic-zaku-40018126>.

Okolobytu: Sehnat řemeslníka dnes není nic snadného. Také ceny stoupají [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://okolobytu.cz/clanky/sehnat-remeslnika-dnes-neni-nic-snadneho-take-ceny-stoupaji/?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu.

Práce není, absolventi raději dál studují, 2009. In: Lidovky.cz [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/prace-neni-absolventi-radeji-dal-studuji.A091012_000074_ln_noviny_sko?

Pro vzdělání: Předpokládaný vývoj trhu práce do roku 2030 [online]. 2018 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/predpokladany-vyvoj-trhu-prace-do-roku-2030>.

Pro vzdělání: Učni s maturitou? [online]. 2019 [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/ucni-s-maturitou>.

Představujeme fakultu. FP TUL [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.fp.tul.cz/fakulta/predstaveni>.

Reflex: Na kvalitní řemeslníky se čeká i rok. Chybí tisíce řemeslníků a obory zejí prázdnotou, i když mzdy jsou vysoké [online]. 2018 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/90215/na-kvalitni-remeslniky-se-ceka-i-rok-chybi-tisice-remeslniku-a-obory-zeji-prazdnotou-i-kdyz-mzdy-jsou-vysoke.html>.

Soukromá podnikatelská střední škola Česká Lípa: Profil absolventa [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://www.sposs.cz/pro-uchazece/profil-absolventa.html>.

SOUKUP, D. Co dělají absolventi humanitních oborů, 2018. In: Český rozhlas, rádio Vltava [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/daniel-soukup-co-delaji-absolventi-humanitnich-oboru-7627387>.

Střední školy.cz: Euroškola Česká Lípa střední odborná škola s.r.o. [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010112.html>.

Střední školy.cz: Gymnázium Ivana Olbrachta, Semily, Nad Špejcharem 574, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600012654.html>.

Střední školy.cz: Gymnázium, Česká Lípa, Žitavská 2969, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600009998.html>.

Střední školy.cz: Gymnázium, Frýdlant, Mládeže 884, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010511.html>.

Střední školy.cz: Integrovaná střední škola v Semilech [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600170896.html>.

Střední školy.cz: Obchodní akademie, Česká Lípa, náměstí Osvobození 422, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010015.html>.

Střední školy.cz: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Česká Lípa, 28.října 2707, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010104.html>.

Střední školy.cz: Střední škola hospodářská a lesnická, Frýdlant, Bělikova 1387, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600010678.html>.

Střední školy.cz: Waldorfská základní škola a střední škola Semily, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.stredniskoly.cz/skola/600099296.html>.

Studentmag: Gymnázium je odrazový můstek na VŠ. Co od něj lze skutečně čekat? [online]. 2013 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/rodina/ktere-skoly-jsou-nejlepsi-v-cr-vime-to/r~i:article:755422/?redirected=1552738074>.

Studio ČT 24: Události úterý 6. prosince 2016 [online]. 2016 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10101491767-studio-ct24/216411058061206/>.

Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2015/2016. MŠMT [online]. 2016 [cit. 11.12.2020-02-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/160606_skolstvi.

Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2016/2017. MŠMT [online]. 2017 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xl/170503_skolstvi.

Školství v Libereckém kraji ve školním roce 2018/2019. MŠMT [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/skolstvi-v-libereckem-kraji-ve-skolnim-roce-20182019>.

Tn.cz: Kdo bude pracovat? Řemeslníků je málo, mladé práce neláká [online]. 2019 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/ceny-za-sluzby-rostou-remeslniku-presto-ubyva-mlade-prace-nelaka.html>.

TOP veci do 2 minut. TOP 5 - kdybychom PILI JEN ENERGY DRINKY [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Kcxd3PnviW0&ab_channel=TOPvecido2minut.

Trade-off: Kolik stojí student? [online]. 2019 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://trade-off.cz/clanky/kolik-stoji-student/>.

TRHLÍKOVÁ, J. Volba střední školy a její hodnocení v kontextu další vzdělávací a profesní dráhy, 2013, Orbis scholae, Karolinum, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/5011/OS_3_2013_07_Trhlikova.pdf.

TRHLÍKOVÁ, J. Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce. Zpráva ze šetření absolventů škol, 2013, Národní ústav pro vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Vyuziti_kvalifikace_absolventu_SS_2013_pro_w_w.pdf.

TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce, 2008, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf.

Týden.cz: Počet studentek na technických oborech roste, mohou za to i muži [online]. Autor: ČTK [cit. 2019-09-12]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi/pocet-studentek-na-technicky-oborech-rostemohou-za-to-i-muzi_489504.html.

ÚHLOVCOVÁ, H., STRÁDAL, J. 2002. Role školy v procesu volby povolání. In: BERNÝ, L., CIPROVÁ, J., MERTIN, V. Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ. Praha: Josef Raabe, s. 1–8. ISSN 1801-8440.

Unemployment and inactivity of young people – do we see progress and the right policy responses? 2017 [online]. [cit. 23. 5. 2017]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2811&furtherNews=yes>.

Úřad práce ČR. Poskytování finančních příspěvků na jednotlivé nástroje aktivní politiky zaměstnanosti v roce 2017 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20171031114350/http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/lbk/kop/liberec/apz>.

V českých školách chybí stovky učitelů. Ministr Plaga plánuje řešení. Idnes [online]. 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceske-skolstvi-nedostatek-ucitelu-skola-ucitele-ministr-robert-plaga.A190521_160329_domaci_kuce.

VENCOVSKÁ, Aneta. Vyučení bývá na francouzském trhu práce výhodou. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/vyuceni-byva-na-francouzskem-trhu-prace-vyhodou>.

VESELOVSKÝ, Martin. Vondrák: Nepotřebujeme maséry a manažery golfu, nemá kdo vyrábět, bude to dramatické, 2019. [online]. In: Aktuálně.cz [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vondrak-nepotrebujeme-masery-a-manazery-golfu-nema-kdo-vyrab/r~d98542aa667111e9ad610cc47ab5f122>.

VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii, 2018, Národní ústav pro vzdělávání, Praha. [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/download/2018/VYVOJ2017_cele_pro_www.pdf.

Vysoké školy.cz: Vysokoškolský diplom jako vstupenka na trh práce. Největší šanci na uplatnění mají technici [online]. 2018 [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/vysokoskolsky-diplom-jako-vstupenka-na-trh-prace-nejvetsi-sanci-na-uplatneni-maji-technici>.

ZANGOVÁ, C. V Česku chybí 300 tisíc řemeslníků. Kvůli covidu může upadat i jejich kvalita, 2021, CNN Prima News [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/v-cesku-chybi-300-tisic-remeslniku-kvuli-covidu-muze-upadat-i-jejich-kvalita-17824>.

ZAPLETALOVÁ, J. Co dělá školní psycholog? Kritická místa profese. IPPP, 2002 [online]. [cit. 2022-02-06]. Dostupný z: <http://www.ippp.cz/sluzby/co-dela-sp/co-dela-sp.pdf>.

Žena aktuálně: Které školy jsou nejlepší v ČR? Víme to! [online]. 2012 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/rodina/ktere-skoly-jsou-nejlepsi-v-cr-vime-to/r~i:article:755422/?redirected=1552738074>.

4 Seznam kvalifikačních prací

BENEŠ, Ondřej. Vietnamská válka a její vliv na společnost a politickou scénu ve Spojených státech amerických: Diplomová práce [online]. 2018 [cit. 2019-11-08]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/31646/1/Vietnamska%20valka%20a%20jeji%20vliv%20>

[na%20spolecnost%20a%20politickou%20scenu%20ve%20Spojenych%20statech%20americkyc
h.pdf.](#)

ZLESÁK, David. Bydlení ve městě a na vesnici v kontextu roztroušenosti sídel v České republice [online]. 2022 [cit. 2022-02-07].

Uplatnitelnost středoškoláků v regionu Libereckého kraje: faktor ovlivňující výběr střední školy

Přílohy

Doporučení pro Fakultu přírodovědně humanitní a pedagogickou

Fakulta pedagogická je v mnoha ohledech specifická. Od faktu, že na ní studuje nejvíc studentů, až po rozdělení studijních oborů. V první řadě by bylo vhodné pracovat na image školy. Mnoho studentů volí tuto fakultu jako jistou cestu k získání akademického titulu. Nejsou to všichni studenti, ale z osobní zkušenosti, kterou jsem získal při dnu otevřených dveří, to mohu s čistým svědomím říci.

Pedagogická fakulta by měla více spolupracovat s místními středními školami. Procentuální zastoupení gymnazistů na Fakultě přírodovědně humanitní a pedagogické je až 70 %, proto je potřeba přilákat studenty, kteří buď míří přímo do zaměstnání nebo mají zájem o studium jinde mimo svůj obor. A to vytvořením studijních oborů, rozšiřujících jejich osobní zájmy nebo podporujících osobnostní rozvoj, jinak řečeno „soft skills.“ Právě měkké dovednosti jsou dnes u zaměstnavatelů ceněny. Čisté zaměření oborů pouze na učitelství není vzhledem k požadavkům společnosti (vyrovnat počet vysokoškolsky vzdělaných lidí s vyspělejšími státy Evropy) vhodné.

Cílem tedy je, aby Pedagogickou fakultu studovali i lidé, kteří nemají zájem učit, ale chtějí získat humanitní vzdělání, jež potom mohou uplatnit v budoucím zaměstnání.

Zásady vypracování

Cílem není zprostředkovávat tvrzení a informace, které si může průměrný uživatel na internetu vyhledat za pár vteřin, ale pokládat otázky na témata, která nejsou tolik diskutovaná a probíraná. Diskuze by měla navádět na konkrétní oblast vzdělání, nikoli na konkrétní pracovní místo. Cílem diskuze je zamyšlení nad osobními schopnostmi a vlastnostmi a budoucím uplatněním. Existuje zde potřeba zdůraznění genderových konstruktů, které již v dnešní době vymizely a takových, které stále přetrvávají.

Před samotným diskutováním by měli jedinci dobře znát sami sebe ve smyslu svých osobností, toho, jak přemýšlí, znát své silné a slabé stránky, to, jak zvládají stres, reagují na kritiku nebo jak se chovají v nových situacích a s novými lidmi.

Při získávání informací ohledně volby povolání je možné vyhledávat povolání v různých katalozích či seznamech; je však třeba znát atributy necitlivých povolání. Atribut je vnímán jako znak, podle něhož je možné orientovat se ve světě práce. Atributy se dají dělit podle obsahu práce, požadavků na pracovníka a atributů doplňkových jako je výše mzdy, možnost další kariéry, prestiže a další. Lze využít také mezinárodní klasifikace povolání ISCO-88 (International Standard Classification of Occupations) nebo odvozenou klasifikaci, kterou využívá Česká republika (KZAM). Obě dvě klasifikace rozdělují zaměstnání podle jejich podobných znaků, jako je charakter a smysl práce, požadovaná úroveň vzdělání a dalších atributů.

Cíle nástroje

Nástroj pro výběr střední školy by měl respektovat individualitu každého jedince do takové míry, aby byl schopen dosáhnout maxima svých schopností; zároveň by neměl klást přehnané požadavky takovým způsobem, že student by sice střední školu dodělal, ale neznal nic jiného než obsah studia. Neměl by tedy vybírat střední školu jen podle náročnosti, kterou student dosáhne a nedělat ze studia vrcholový sport. Obráceně by ale neměl upřednostňovat lehké studijní a učební obory tak, aby žák nemusel překonávat žádné překážky.

Zde platí, že ne všichni studenti mají stejné výchozí podmínky ke studiu, ať již se jedná o rodinné zázemí, finanční, kulturní a sociální možnosti jedince a prostředí, ve kterém působí a zná. Zde promlouvají také faktory jako dojíždění, finanční náročnost studia nebo rodinná pomoc při studiu. Rodina, která nemá problém s tím děti do školy vozit, například do sousedního města a zase děti svázat domů po odpoledních kroužcích, má jiné spektrum studijních oborů, do kterých mohou studenti chodit než rodina, která se ocitla v nepříjemné životní situaci.

Ve SVUČ, ze které čerpá tato práce jsem popsal fakt, kdy menší sídla mají na výběr zpravidla ze dvou typů středních škol, a to gymnázia a učiliště. Z mého dotazníku (otázka 29.) vyplývá, že velká část lidí má tendenci vybrat školu, která je v dosahu tak, aby nemuseli dojíždět. Také by lidé vyvinuli vyšší úsilí dostat se na školu poblíž svého bydliště, aby nemuseli dojíždět (otázka 30.). Je tedy zřejmé, že v nehomogenním prostředí roztroušenosti českých sídel nelze všem studentům poskytnout rovné podmínky pro optimální volbu střední školy.

Střední školy mají také svou kapacitu, která nelze například kvůli prostorovým personálním, logistickým, hygienickým nebo požárním normám překročit. Každý region má také svá specifika daná historickým vývojem, a i za předpokladu vhodného oboru nemusí být kvůli nastavení kulturní paměti místních obyvatel daný studijní nebo učební obor naplněn studenty. Ale i při správném určení toho, jaká škola je pro jedince z daného prostředí vhodná, mohou i při studiu nastat komplikace, jako například rozvod či odloučení partnerů, což dále může vyústit k problému při studiu nebo dokonce k předčasnému a nechtěnému ukončení studia.

Pro spoustu rodičů je škola také jen jedním ze směrů, kterým směřují vzdělání svých dětí. Najdou se rodiče, kteří chtějí, aby jejich dítě bylo dobré či vynikající ve sportu a spokojí se s tím, že školu „nějak prolezou“. Nebo upřednostní výkony ve hře na hudební nástroj, protože chtějí směřovat své děti například na konzervatoř. Často i samotní žáci upřednostňují mimoškolní aktivity před dosažením vzdělání, které se váže k nějakému uplatnění.

Nástroj také musí reflektovat potřeby trhu práce a využívat predikci vývoje zaměstnanosti v daných odvětvích. Tato potřeba vychází z nutnosti zvyšovat uplatnění ve chvíli, kdy studenti budou střední školu opouštět.

Podoba nástroje

Pro jednoduché kladení otázek, jejich vyhodnocování, masové použití a srozumitelný výstup se hodí forma diskuze s žáky. Interaktivní forma by byla sice vhodná například pro rychlé vyhodnocení nebo masový sběr dat, jeho úskalím však může být striktní výsledek. Forma diskuze sestavené nejen z otázek, ale i z aktivní práce studenta či žáka, může podnítit snahu najít si vhodné informace samostatně a tím i rozvíjet kognitivní logické procesy a odkrýt další otázky, které nejsou ve věku výběru povolání zcela zřejmé. Dále diskuze umožňuje učiteli reagovat v krátkém časovém okamžiku na otázky žáků či jejich podněty. Diskuzi je potřeba strukturovat takovým způsobem, aby se v ní objevily klíčové otázky jako například na místo bydliště, vztah k dojíždění, předpoklad dalšího studia nebo zda má studentovi s učivem kdo pomoci atd. Diskuzi je vhodné kombinovat s dalšími aktivitami v hodině či didaktickými hrami. V případě, že učitel zná žáky důvěrněji, může se také ptát na osobnější otázky bez obtíží spojených s ochranou osobních informací. Na začátku diskuze je potřeba také zdůraznit, že žáci se nemusí určitých aktivit zúčastnit, pokud si nepřejí, aby informace o nich byly více rozebírány.

Diskuze má tedy být spíše průvodcem tím, na co se zaměřit při volbě střední školy v širších souvislostech a upozorňovat na externality. Výsledkem není jedno konkrétní povolání, ale okruh možných prací a zaměstnání s podobným zaměřením, náročností, potřebným vzděláním a dalšími společnými charakteristikami. Diskuze také může ukazovat, čím je dané povolání zatížené ve smyslu toho, co je potřeba zaměstnání podřídit nebo naopak jaké benefity nabízí.

Výhodou diskuze je to, že se dá použít nejen v posledním ročníku, kde je většinou situováno téma volby povolání, ale může být i dílčím tématem v mnohých předmětech na druhém stupni základní školy, především v předmětu občanská výchova. Tak se dosáhne optimálního, strukturovaného a uceleného programu pro racionální výběr povolání. Rozděleného do pěti etap.

Učiteli, který by chtěl s žáky téma volby povolání probírat, se naskytá řada možností. Například různé nástroje pro zkoumání osobnosti a jeho složek, jako je temperament. Temperament se dá zkoumat pomocí testů, které jsou volně k dispozici na metodických portálech pro učitele, specializovaných materiálů, za pomoci učebnic, jakou může být například (doplnit). Učitel může využít také online nástroje pro vyhodnocení temperamentu. Popřípadě může spolupracovat s jiným vyučujícím, aby tuto aktivitu s žáky vykonal v hodinách informatiky. Takový nástroj může být například Eysenckův test temperamentu na stránce: <https://temperament.wladik.net/>. Jiným testem na webových stránkách může být například: <http://www.farnostvelkekarlovice.mablog.eu/wp-fvk/test-temperamentu/index.html>.

Specializované nástroje na volbu povolání jsou spíše vhodné ve vyšších ročnících a je vhodné za

ně zařadit aktivitu, při které jsou výsledky z těchto nástrojů interpretovány, a to jak skupinově mezi žáky, tak spolu s učitelem v rámci tematické diskuze. Je třeba uvědomit si limity různých nástrojů a tyto vlastnosti jednotlivých nástrojů žákům zprostředkovat.

Mnoho dnešních nástrojů, které mají pomoci při výběru povolání, se příliš soustředí na konkrétní práce a povolání, ale nejen, že nedávají zpětnou vazbu, jak k tomu výsledku došly, ale také nic neříkají o reálné náplni povolání. Dají se tak přirovnat ke kalkulačce, do které se vloží data a která jen ukáže výsledek bez jakékoli interpretace. Nezdůvodňuje rozhodnutí ani nepřihlíží ke specifikům jedince. Samotná cesta výběru povolání, tlak na zamyšlení se, co reálně vykonávat povolání znamená, zde chybí.

Ideální nástroj, který je jak komplexní, tak přizpůsobený individuálním podmínkám, je však utopie. Vždy budou některé faktory protěžovány a jiné potírány. Pozitivem pro vytváření podoby nástroje je návaznost na Studentskou vědecko-uměleckou činnost, ve které se podařilo určit aktuální stav nejen uplatnění studentů, ale také pomocí dotazníku ověřit, jak samotní studenti Technické univerzity v Liberci vnímají jednotlivé typy vzdělání včetně oborů nebo zda se setkali se známými tvrzeními typu: „Studuj, co tě baví.“

Jeho výsledky by měly brát v potaz prostředí, ve kterém se jedinec nachází včetně sociokulturního a ekonomického prostředí, geografické lokace bydliště a dalších faktorů. Zde je role učitele, který nástroj využije pouze pro hrubé nastínění možnosti budoucího uplatnění žáků. Pro učitele jsou tyto nástroje vhodné především pro zatraktivnění vyučovací hodiny a jako nástroj, díky kterému se vyhne složitému, zdlouhavému a nezáživnému memorování. Mezi zdroje, které se hodí pro předmět výběru povolání jsem zpracoval analýzu několika vybraných volně dostupných nástrojů a popsal jsem jejich funkci a limity a specifikace.

KZAM - systematická část

- 1 Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci**
 - > [11 Zákonodárci, vyšší úředníci](#)
 - > [12 Vedoucí a řídicí pracovníci velkých organizací, společností, podniků, apod. vč. jejich organizačních jednotek /manažeři/](#)
 - > [13 Vedoucí, ředitelé, kteří řídí malý podnik, organizaci, společnost/za pomoci nejvýše jednoho dalšího řídicího pracovníka/](#)
- 2 Vědečtí a odborní duševní pracovníci**
 - > [21 Vědci a odborníci ve fyzikálních a příbuzných vědách, architekti a techničtí inženýři /tvůrčí pracovníci/](#)
 - > [22 Vědci, odborníci a inženýři v biologických, lékařských a příbuzných oborech](#)
 - > [23 Odborní pedagogičtí pracovníci](#)
 - > [24 Ostatní vědci a odborní duševní pracovníci jinde neuvedení](#)
- 3 Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech**
 - > [31 Technici ve fyzikálních, technických a příbuzných oborech](#)
 - > [32 Techničtí pracovníci v oblasti biologie, zdravotničtí a zemědělské pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech](#)
 - > [33 Pedagogičtí pracovníci](#)
 - > [34 Jiní pomocní odborní pracovníci](#)
- 4 Nižší administrativní pracovníci (úředníci)**
 - > [41 Nižší administrativní pracovníci /kromě úředníků ve službách a obchodě/](#)
 - > [42 Úředníci ve službách a obchodě](#)
- 5 Provozní pracovníci ve službách a obchodě**
 - > [51 Obsluhující pracovníci](#)
 - > [52 Prodavači, manekýni a předváděči zboží](#)
- 6 Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení)**
 - > [61 Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví, rybářství, myslivosti - orientovaní na trh](#)
 - > [62 Pracovníci získávající obživu v zemědělství a rybářství \(samozásobitelé\)](#)
- 7 Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)**
 - > [71 Kvalifikovaní dělníci při dobývání surovin, stavební dělníci a pracovníci příbuzných oborů /kromě obsluhy strojů a zařízení/](#)
 - > [72 Kvalifikovaní kovodělníci a strojřeniští dělníci /kromě obsluhy strojů a zařízení - hl. třída 8/](#)
 - > [73 Výrobci a opraváři přesných přístrojů, umělečtí řemeslníci, polygrafové a pracovníci v příbuzných oborech /kromě obsluhy strojů a zařízení - hl. třída 8/](#)
 - > [74 Ostatní kvalifikovaní zpracovatelé a výrobci jinde neuvedení /kromě obsluhy strojů a zařízení - hl. třída 8/](#)
- 8 Obsluha strojů a zařízení**
 - > [81 Obsluha průmyslových zařízení](#)
 - > [82 Obsluha stacionárních zařízení a montážní dělníci](#)
 - > [83 Řidiči a obsluha pojízdných strojních zařízení](#)
- 9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci**
 - > [91 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci zaměření na prodej a služby](#)
 - > [92 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a příbuzných oborech](#)
 - > [93 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech a lomech, v průmyslu, stavebnictví, v dopravě a v příbuzných oborech](#)
- 0 Příslušníci armády**
 - > [01 Příslušníci armády](#)

Obrázek 25: KZAM dle ČSÚ. Zdroj:https://www.czso.cz/csu/czso/kzam_systemicka_cast

Jaké otázky položit

Seznam otázek, které musí zaznít při přemýšlení o pracovním uplatnění řazeny do okruhů:

Okruh rodina:

Vybírám si studium podle rodičů, známých a příbuzných?

Pracuje příbuzný v oboru, který vystudoval?

Vím, co konkrétní zaměstnání obnáší? (například z práce mých rodičů)

Je moje rodina schopna podporovat mě finančně i na dalším studiu?

Vydal se někdo z mých příbuzných stejným směrem ve vzdělání

Může mi někdo ve studiu pomoci?

Okruh osobnost

Znám svoji osobnost tak dobře, že umím objektivně zhodnotit, jakou pracovní pozici můžu zastávat?

Znám svoje limity, nadání, fyzické a psychické předpoklady?

Jsem technický typ?

Vím, jaké tempo práce mi vyhovuje? (volné pracovní tempo, přibližné, pevné)

Okruh práce

Vím, jak vypadá charakter práce, jaké činnosti jsou při práci vykonávány?

S čím je práce vykonávána, jaké pracovní prostředky a nástroje jsou používány?

Umím si představit pracovní prostředí, ve kterém budu práci vykonávat?

Statická práce, práce, při které se musím přesouvat z místa na místo

Práce, která probíhá za pohybu na omezeném prostoru – řidič autobusu, práce, která probíhá na výrazně vyšším prostoru – řidič kamionu

Mám představu, jaké je v konkrétní práci platové či mzdové ohodnocení?

Vím, jaké další benefity práce nabízí?

Stravenky, příspěvky na penzijní/životní pojištění, týden volna navíc, studijní volno, pracovní telefon, počítač, automobil, atd.

Členění práce na základě charakteristických znaků dle Strádala (2001)

- Co je opracovááno, o co je pečováno, tj. jaké jsou objekty práce?
- Kde je práce vykonávána, v jakém pracovním prostředí?
- Jaké je požadované vzdělání, osobnostní a zdravotní předpoklady?
- Jaké jsou možnosti uplatnění na trhu práce?

Pracovní činnosti Pracovní prostředky Pracovní objekty Pracovní prostředí Pracovní požadavky Pracovní možnosti	odpovídají na otázku	JAK S ČÍM CO KDE KDO JAKÉ	vypadá charakter práce? je práce vykonávána? co je opracovááno, o co je pečováno? je práce vykonávána? může práci vykonávat? je uplatnění na trhu práce?
---	----------------------	--	---

Obrázek 26: STRÁDAL, J. *Praktické činnosti pro 6. - 9. ročník základních škol : Člověk a svět práce.* Praha : Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-778-2.

Je potřeba uvědomit si, že otázky takto položené jsou moc obecné na to, aby byly použitelné pro žáky základních škol. Pro žáky by bylo vhodnější navštívit různá pracovní prostředí s ukázkou konkrétních pracovních aktivit. To se ale často vzhledem k časové dotaci nedá. Spolehnout se na samostudium žáků se v této otázce také nedá. Škola nemá dostatečné možnosti tento druh aktivit zajistit a po domluvě například se středními školami je demonstrován pouze zlomek oborů, které mohou žáci na škole studovat.

Analýza volně dostupných nástrojů

Na internetu se dá nalézt velké množství volně dostupných i placených nástrojů ve formě interaktivních dotazníků. Některé se soustředí pouze na osobnostní složky, jiné se pokouší o kompletní analýzu vhodných povolání nebo kompetencí na základě otázek, ale i porozumění grafům nebo otázek zaměřených na různé typy gramotnosti. Pro účely mé práce jsem vybral pouze dotazníky, které jsou zdarma a v češtině.

První nástroj

<https://www.infoabsolvent.cz/profitest/test/>

První nástroj se jménem Profitest je zaměřen na uvažování žáků o možných oborech studia. Samotný nástroj se prezentuje jako doplňkový a má pouze navnadit žáky k aktivnímu zapojení do problematiky povolání. Test by měl být přizpůsoben žákům osmé a deváté třídy, je zde tedy patrná orientace na základě psychologického vývoje žáka základní školy.

Test se dotazuje na otázky známek z vysvědčení. Dále na test krátkodobé paměti, kdy si jedinec musí zapamatovat pořadí čísel na obrázku, z otázek na matematické posloupnosti. Dále je zde série výroků, na které jedinec musí odpovědět „platí“ či „neplatí“. Tyto výroky obsahují například: Rád naslouchám druhým lidem, Umím si stát za svým názorem atd. To tvoří první třetinu testu.

Další část tvoří aktivita, ve které jedinec musí označit jeden z obrázků, který se do posloupnosti obrázků nejméně hodí. Tento test mi osobně přišel velice rychlý a špatně navržený, dopředu není popsáno ani jinak například graficky vysvětleno, jak bude test probíhat, což je problematické pro správnost výsledků. Až u několikáté sady obrázků je patrný vzor, kterým aplikace pracuje a otázky nejsou tak překvapivé.

Třetí a poslední část je složena z otázek osobnostního charakteru, které se často opakují a různými metodami se ptají na to samé. Například tedy na to, jak jedinec umí organizovat svůj volný čas, jak dokáže organizovat čas ostatním, jestli je mu či není příjemné vystupovat před davem nebo zda si plní své úkoly včas a svědomitě.

Vyhodnocení testu jasně a dopředu říká, že se jedná o internetový test a je tedy jak informativní, tak založený jako podnět pro zamyšlení nad zájmy a aktivitami. Doporučuje také výběr studia konzultovat s rodinou nebo kariérním poradcem. Výsledky se především orientují na osobnostní charakteristiku, ve které vypisují kladné a záporné stránky a jejich možné využití v práci. Další část je nazvána Doporučení, ve kterém se na základě předchozích odpovědí test snaží odpovědět, jakým směrem se jedinec může ubírat. Do tohoto hodnocení se promítají výsledky

osobnostního testu, ale i příklad, jaké pracovní pozice jsou s danými osobnostními a pracovními charakteristikami vhodné.

Druhý nástroj

<https://www.emiero.cz/>

Druhý nástroj se věnuje spíše osobnostním otázkám a na jejich základě konstruuje přesný seznam povolání, které odpovídají osobnostním rysům. Test měří psychologické preference podle typologie navržené Carlem Gustavem Jungem, který je jako první definoval v roce 1921 v knize Psychologické typy.¹⁷⁰ Carl Jung razil teorii čtveřice základních psychologických funkcí, pomocí kterých prožíváme svět. Jedná se o pocit, intuici, postoj a myšlení. Z nich se vybírá jedna, která je

Obrázek 27 Obrázek 1: Typologie osobností u testu Emiero, Zdroj: <https://www.emiero.cz/typologie-osobnosti/>

převládající a ovlivňuje všechny ostatní. Další výstupy a dílčí informace k jednotlivým podkategoriím u tohoto dotazníku jsou převzaty z knihy Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch.¹⁷¹ V testu si může jedinec vybrat mezi rychlým testem sestávajícím z dvaceti otázek nebo z přesného testu, který má šedesát otázek. Test obsahuje soubor otázek zaměřených na soft skills a na předchozí řešení situací v běžném životě nebo na to, jak by jedinec postupoval v některých situacích, a to jak na pracovišti, tak v soukromém životě. Výsledkem dotazníku jsou vhodné a nevhodné pracovní pozice, které by mohl jedinec absolvující test zastávat.

¹⁷⁰ JUNG, Carl Gustav. Psychologické typy. Přeložil Karel PLOCEK, přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1654-4.

¹⁷¹ ČAKRT, Michal. Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-220-8.

Test se prezentuje tak, že výsledky přizpůsobuje 16 atributům pojmenovaných podle povolání (viz obrázek) a graficky pomocí kombinace písmem se specifickým významem. Nástroj sice umožňuje vzhled do toho, jaká povolání jsou pro jedince vhodná, ale již neřeší školní výsledky nebo náklonost k specifickým činnostem jedince. Seznam doporučených povolání pro jednotlivé typy typologie osobnosti také nerespektuje velice rozdílná povolání, která k jednotlivým typům osobnosti přiřazuje. Nástroj tak ukáže vhodnou pracovní pozici například historik, ale také pojišťovací agent, učitel nebo lékař. Nástroj je tak velice povrchní a poskytuje tedy pouze výčet možností, které jsou pro daný konkrétní typ osobnosti vhodnější podle vyhodnocení vnitřním klíčem.

Třetí nástroj

<http://www.mamenato.cz/www/index.php?id=65&testID=24>

Tento nástroj je zaměřen na pracovní kompetence, které vyhodnocuje na základě testových otázek, kterých je 62. Otázky jsou položeny smysluplně a jednoduše. Dotazují se nejen na to, co jedinec umí, ale také na to, jakým směrem se sám rozvíjí. Dále je zde ponechán prostor pro otázky na osobní citění jednotlivých situací jako například: Umím posoudit, Dovedu dobře, Ovládám něco. Otázky mají ale i své úskalí v tom, že na některé otázky nemůže jedinec objektivně odpovědět z nedostatku osobní zkušenosti. Takovou otázkou může být například: „Jako prodejce bych byl úspěšný, protože...“ Jsou zde zahrnuty i otázky na osobní aktivitu a flexibilitu. Ty jsou pro výběr povolání vhodné; samotné povolání či zaměstnání je ale zatíženo výrazně jinou formou aktivity a flexibility například ve formě neustálého vzdělání. Výsledkem testu je 14 indikátorů rozdělených barevně podle míry zvládnutých kompetencí. Test dává základní a obecné informace v tom, na jaké kompetence se má jedinec zaměřit, ale již neobsahuje další informace o tom, jak danou kompetenci či okruh kompetencí zlepšit. Zaznamenává tak pouze aktuální úroveň dosažené hodnoty.

Vyhodnocení výsledků testu:

- K1 - Kompetence k efektivní komunikaci
- K2 - Kompetence ke kooperaci
- K3 - Kompetence k podnikavosti
- K4 - Kompetence k flexibilitě
- K5 - Kompetence k uspokojování zákaznických potřeb
- K6 - Kompetence k výkonnosti
- K7 - Kompetence k samostatnosti
- K8 - Kompetence k řešení problému
- K9 - Kompetence k plánování a organizaci práce
- K10 - Kompetence k celoživotnímu učení
- K11 - Kompetence k aktivnímu přístupu
- K12 - Kompetence ke zvládnání zátěže
- K13 - Kompetence k objevování a orientaci v informacích
- K14 - Kompetence ke komunikaci v cizích jazycích

Vyhodnocení nástrojů

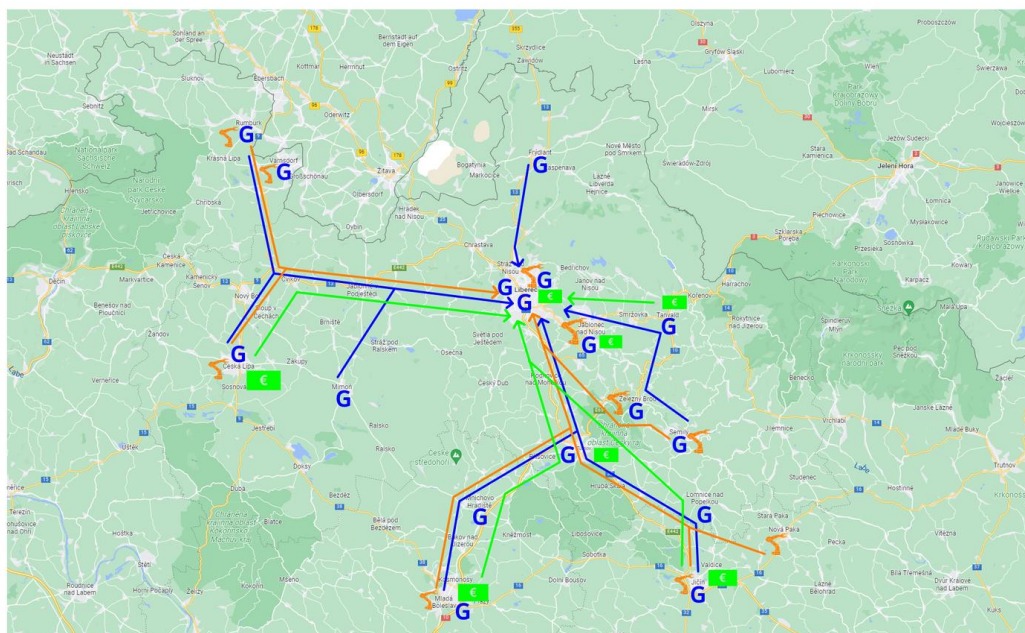
Testy obsahují velké množství otázek, které směřují k navedení jedince k povolání, které by pro něj bylo vhodné nebo alespoň ke kompetencím, které jedinec dle testu má. Online podoba dotazníku sice skýtá rychlé vyhodnocení, ale neumožňuje nahlédnout do procesů, které se odehrávají uvnitř. Některé testy to řeší tak, že mají na konci dovětek o tom, že závisí na mnoha faktorech, které ovlivňují výsledky testu a že je test možné zopakovat, nedříve však za 2 týdny, aby byly výsledky srovnatelné. Jiné testy nabízí přímo napsání zpětné vazby k tomu, zda dotazník odpovídá nebo ne.

Nezohledňují však psychologický faktor a fakt, kdy jedinci většinou ve věku 11-15 let nemají takový přehled, a proto je pro ně problematické na některé otázky odpovědět správně. Z toho důvodu dochází ke zkreslení a zkresleným představám o budoucím studiu nebo povolání. Jednotlivé otázky, i když nabízí různé úrovně zvládnutí nebo osvojení dovedností či činností, nenabízí další možnosti, jak otázku dále rozvést, chybí tak kontrola nad tím, zda byla otázka správně pochopena nebo zda si jedinec uvědomuje její plný rozsah. Otázky se neptají na to, z jaké oblasti jedinec pochází ani na to, z jakého sociokulturního kapitálu může čerpat.

Dle mého osobního názoru je diskuzi potřeba konstruovat na základě osobnostních otázek, týkajících se nejen psychické vyspělosti. Dále je potřeba znát na jaké úrovni finanční gramotnosti je jedinec. Dále je potřeba vědět o jakých pracovních pozicích jedinec bezpečně ví, co obnáší a k jaké například příležitostné činnosti se dostal. Když použiju sám sebe jako příklad, na kterém budu demonstrovat myšlenkové pochody, vycházím z tohoto: Při výběru střední školy jsem také nevěděl, kam jít, a přistoupil jsem k výběru školy pragmaticky. Našel jsem si, v jakých odvětvích nejsou lidi, abych měl hned po škole uplatnění. Pak jsem to zredukoval podle toho, kolik se tam dá vydělat, jak je to fyzicky náročné a pak podle toho, jestli mě to bude bavit, a ještě podle toho, abych tu školu na 100 % dodělal. Nutno podotknout, že známky ze základní školy mě předurčovaly ke studiu na učilišti, i když pravděpodobně bych se na průmyslovku také dostal, otázkou však zůstává, zda bych se na průmyslovce netrápil a nedostudoval ji nebo ji dostudoval jen s obtížemi.

Mapa spádové oblasti TUL a hlavních dopravních koridorů

Spádová oblast TUL a hlavní dopravní koridory

- G** Gymnázia ve spádové oblasti
- T** Technické školy ve spádové oblasti
- €** Obchodní akademie ve spádové oblasti
- Dopravní koridor gymnázií
- Dopravní koridor technických škol
- Dopravní koridor obchodních akademií

ZLESÁK 2022
Zdroj:

Google maps [online] 28.3.2022. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/@50.6573592,15.1823844,9.75z?hl=cs&authuser=0>